

Metoder for sosial rapportering

TALL

SOM FORTELLER

RAPPORTER / REPORTS

2019 / 32

Anders Barstad og Signe Vrålstad

Anders Barstad og Signe Vrålstad

Metoder for sosial rapportering

I serien Rapporter publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

© Statistisk sentralbyrå
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

Publisert 29. oktober 2019

ISBN 978-82-587-1004-9 (trykt)
ISBN 978-82-587-1005-6 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	
Desimaltegn	,

Forord

Denne rapporten gir en oversikt over hvordan sosiale indikatorer kan analyseres og presenteres. Den gir eksempler på hvordan dette har blitt gjort, nasjonalt og internasjonalt, og drøfter viktige metodevalg. Avslutningsvis gir rapporten noen anbefalinger om hvordan den sosiale rapporteringen i Statistisk sentralbyrå kan videreutvikles. Medlemmene av referansegruppen for prosjektet takkes for viktige innspill i arbeidet med rapporten.

Prosjektet er finansiert av Arbeids- og sosialdepartementet, som del av rammeavtalen om sosial rapportering.

Statistisk sentralbyrå, 18. oktober 2019

Brita Bye

Sammendrag

Sosial rapportering kan defineres som et system for innsamling, presentasjon og analyse av data om befolkningens velferd. Rapporteringen skal gjøre det mulig å følge den sosiale utviklingen i samfunnet, på samme måte som man kan følge den økonomiske utviklingen gjennom bruk av nasjonalregnskaper og annen økonomisk statistikk. De statistiske opplysningene om velferd betegnes ofte som sosiale indikatorer.

Systemer for sosial rapportering har mange aspekter, og i denne rapporten er det hovedsakelig noen utvalgte metodiske utfordringer som drøftes, nemlig valg av metode for statistisk bearbeiding og analyse, for visualisering (radardiagrammer etc.) og for presentasjon av analysen.

De siste ti årene har det vært en fornyet interesse og engasjement rundt sosial rapportering og sosiale indikatorer i en rekke land. I denne rapporten blir det gitt en bred oversikt over forskjellige systemer for dette, i og utenfor Norge. I Norge gjennomgås blant annet Folkehelseinstituttets Folkehelsebarometer for kommuner og bydeler. Utenfor Norge vektlegges utviklingen innenfor flere internasjonale organisasjoner, ikke minst OECD og deres omfattende system for velferdsrapportering: «How's Life». I tillegg ser vi nærmere på utviklingen av nye systemer i land som det er naturlig å sammenligne seg med, slik som Nederland, New Zealand, Sverige og Danmark.

Kapittel 5 er en gjennomgang av noen utvalgte metoder som ofte tas i bruk innenfor sosial rapportering. De seks metodene er: 1) standardisering (kontroll for demografiske og andre variabler), 2) signifikanstesting, 3) forskjellige mål på ulikhet, 4) konstruksjon av indekser, på aggregert eller individuelt nivå, 5) andre metoder for helhetlig oppsummering, samt 6) visualisering.

I det siste kapitlet gis det anbefalinger for videreutvikling av SSBs systemer for sosial rapportering, på basis av gjennomgangen i de øvrige kapitlene. Her legges det særlig vekt på SSBs temsider «Slik har vi det», og publikasjonen «Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper». En av flere anbefalinger er å gjøre mer systematisk bruk av internasjonale sammenligninger. Opplysninger om hva som er «beste verdi» internasjonalt, kan være nyttig som en målestokk for hva som er oppnåelig. En annen anbefaling er å bruke kjønn- og aldersstandardiserte tall i presentasjonen av utvalgte velferdsindikatorer: framfor alt helse, men også sysselsetting.

Et klassisk problem innenfor sosial rapportering er hvordan en helhetlig oppsummering av tilstand og utviklingstrekk kan gjøres. I rapporten er det en drøfting av metoder for dette. Inspirert av Folkehelseinstituttets barometer for folkehelse, foreslår vi at indikatorene oppsummeres i en tabell eller figur, i form av et velferdsbarometer. For hver indikator bør det være endringstall, både for siste tilgjengelige år og lenger tilbake i tid, for eksempel siste ti år. Statistisk signifikante endringer markeres med ulike fargesymboler, avhengig av om de er positive eller negative. I barometeret bør også tall for ulikhet og internasjonale sammenligninger inngå, så langt det er mulig å finne tall.

Slike visualiseringer bør suppleres med andre former for helhetlige oppsummeringer. En enkel metode, blant annet brukt av det britiske statistikkbyrået ONS, er å telle opp antallet indikatorer som henholdsvis tyder på en positiv utvikling, en negativ utvikling eller en uendret situasjon. Men dette vil ofte gi et for enkelt bilde. Endringene bør ses i sammenheng med hvordan nivået var i utgangspunktet. Det er framfor alt når en dårlig situasjon forverres eller ikke viser noen tegn til bedring at politiske tiltak er påkrevd. Hva som er en dårlig situasjon kan vurderes ut fra forskjellige kriterier, slik som internasjonale sammenligninger eller politiske målsettinger som det er bred enighet om, slik som FNs bærekraftsmål.

Abstract

Social reporting can be defined as a system for collection, presentation and analysis of data concerning the life situation and well-being of the population. The purpose is to follow social trends, in the same way as economic trends can be followed, through the use of national accounts and other kinds of economic statistics. The statistical information on welfare issues is often called social indicators.

Systems of social reporting have many aspects. In this report, we mainly address a selected number of methodological challenges: Choice of method for statistical processing and analysis, for visualization (radar charts etc.) and for presentation of the analysis.

During the last ten years, a lot of countries have experienced a renewal of interest around social reporting and social indicators. In this report, a broad overview of recent developments and different systems is given, both within and outside Norway. Within Norway, one of the systems we look at is the public health barometer for municipalities and city districts developed by The Norwegian Institute of Public Health. Outside of Norway, we focus on several international organizations, not least OECD and their comprehensive system for reporting on quality of life and welfare issues: "How's Life?". In addition, the development of new systems of reporting in countries suitable for comparison, like Netherlands, New Zealand, Sweden and Denmark, are reviewed.

Chapter 5 contains a review of some of the methods that are often used in the practice of social reporting. The six methods are: 1) standardisation (controlling for demographic and other variables), 2) Significance testing, 3) Various measures of inequality, 4) Constructing composite indicators, on the aggregate or individual level, 5) Other methods in the making of comprehensive summaries, and 6) visualisation.

In the last chapter, some recommendations for the system of social reporting in Statistics Norway are made, based on the review in previous chapters. Particular attention is given to the web pages "Slik har vi det" ("How we are doing") and the publication "Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper" ("Economy and living conditions for various low-income groups"). One of several recommendations is a more systematic use of international comparisons. Information on the "best value" internationally can serve as a kind of benchmark and give a rough indication on the potential for further achievement. Another recommendation is to use age and sex standardised numbers when presenting some indicators, above all on health, but also on employment.

A classic problem in social reporting is how to make a comprehensive summary of conditions and trends. In the report, different methods for doing such summaries are discussed. Inspired by the public health barometer, we suggest that a selected number of indicators should be listed in a table or as a graphic, forming a quality of life barometer. For each indicator, measures of short-term (since the last available year) and long-term (e.g. last ten years) trends should be computed. Statistically significant changes should be marked with suitable color symbols, depending on whether the changes are positive or negative. Statistics for inequality and international comparisons should also be included, as far as possible.

Visualisations in the form of barometers should be supplemented by other forms of comprehensive summaries. A simple method, used by the British statistical bureau ONS and others, is to count the number of indicators that imply a positive trend, count those that suggest a negative trend and finally those that show no trend. But this will often represent a too simplified summary. The changes should be seen in relation to the conditions at the start of the period. Political action is most urgent when a bad situation is worsened or does not show signs of improvement. Defining bad situations can be done using different criteria, such as international comparisons or widely agreed political goals, e.g. the UNs sustainable development goals (SDG).

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
1. Innledning	7
1.1. Hva er sosial rapportering?	7
1.2. Kort om den sosiale rapporteringens historie	9
1.3. Betydningen av sosial rapportering	11
2. Sosial rapportering i Statistisk sentralbyrå	14
2.1. Levekårsundersøkelsene og NOS	14
2.2. Sosialt utsyn	14
2.3. Sosial rapportering i SSB i dag	15
2.4. Slik har vi det.....	15
2.5. Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper.....	20
3. Systemer i Norge utenfor SSB	22
3.1. STAMI	22
3.2. Folkehelseinstituttets folkehelseprofiler og statistikkbanker	23
3.3. Andre systemer	25
4. Sosial rapportering i andre land	27
4.1. Internasjonale organisasjoner	27
4.2. Nasjonale systemer.....	34
4.3. Tenketanker og uavhengige organisasjoner	48
5. Nærmere om utvalgte metoder	50
5.1. Standardisering – kontroll for demografiske og andre variable	50
5.2. Signifikanstesting	52
5.3. Mål på ulikhet.....	53
5.4. Indekser	57
5.5. Andre metoder for en helhetlig oppsummering	63
5.6. Visualisering.....	65
6. Noen anbefalinger om videreutvikling av SSBs system for sosial rapportering	71
6.1. Innledning	71
6.2. Inkludere endringer over tid	71
6.3. Bruk av flere typer ulikhetsmål	72
6.4. Vektlegge problemsituasjoner.....	74
6.5. Systematisk bruk av internasjonale sammenligninger.....	75
6.6. Standardisering/multivariat analyse	76
6.7. Indekser og andre metoder for helhetlig oppsummering	77
6.8. Visualisering.....	81
Referanser	87
VEDLEGG: Oversikt over alle indikatorene som inngår i «Slik har vi det»	92
Figurregister	94
Tabellregister	94

1. Innledning

1.1. Hva er sosial rapportering?

Sosial rapportering skal gjøre det mulig å følge den sosiale utviklingen i samfunnet, på samme måte som man kan følge den økonomiske utviklingen gjennom bruk av nasjonalregnskaper og annen økonomisk statistikk (Johansson, 1979, s. 39). En grunnleggende premisse er at beskrivelsen av den sosiale utviklingen skal være verdirelevant. Utviklingen skal kunne bedømmes og vurderes: Bli de sosiale forholdene bedre eller verre? «Social reporting kan beskrivas som en prövning av överensstämelsen mellan värden och verklighet» (Johansson, 1979, s. 63).

«Sosiale forhold» konkretiseres som regel gjennom begreper om velferd, levekår eller livskvalitet. Sosial rapportering kan derfor defineres som et system for innsamling, presentasjon og analyse av data om befolkningens velferd. Et eksempel på en slik definisjon finner vi hos Noll (2018, s. 954): «Social reporting... may thus be defined as a more or less institutionalized collection, presentation and analysis of data to be used to comprehensively assess the life situation and well-being of the population and their changes over time».

Noll peker på at aktiviteter knyttet til sosial rapportering har en rekke typiske kjennetegn, blant annet:

- Et sterkt fokus på enkeltindividers og befolkningens velferd (jf. definisjonen over)
- Målingene fokuserer først og fremst på utfall, altså velferdens resultater, og ikke «input», slik som årsverksinnsats eller utgifter
- Har et normativt perspektiv, som også Johansson understreker. Den sosiale rapporteringen tar sikte på å identifisere framskritt eller tilbakeskritt, og ulikhet innenfor og mellom forskjellige sosiale og geografiske enheter
- Er basert på empiriske, kvantitative data
- Informasjonen skal være relevant for hele befolkningen eller deler av den, og må derfor være basert på data som er representative for disse (Noll, 2018, s. 954-955)

De statistiske opplysningene om velferd som inngår i den sosiale rapporteringen betegnes som *sosiale indikatorer*. Den klassiske definisjonen av sosiale indikatorer er statistikk som setter oss i stand til å vurdere hvor vi står og hvor vi er på vei, med hensyn på våre verdier og mål, samt vurdere spesifikke tiltak og bestemme deres effekter (Bauer, 1966, s. 1).

Det finnes ulike typer sosiale indikatorer. *Resultat- eller utfallsindikatorer* er som allerede nevnt svært sentrale i systemer for sosial rapportering. Dette er direkte mål på velferdens ulike dimensjoner, slik som helse, utdanning, fattigdom og sosial kontakt. Men det kan argumenteres for at det også er viktig å inkludere indikatorer på hva samfunnet og staten gjør for å påvirke velferden. OECDs *Society at a Glance*-publikasjoner inkluderer indikatorer på *samfunnsmessig respons*, som gir informasjon om aktiviteter og midler som tar sikte på å påvirke velferden. Dette er for eksempel utgifter til utdanning og til sosiale formål (OECD, 2019c). Denne typen omtales ofte som *input-indikatorer*. En annen type som også inngår i OECD-systemet er *kontekstindikatorer*. Disse er viktige for å forstå det sosiale landskapet, og representerer sentrale påvirkningsfaktorer for velferd. Eksempler er fertilitet, migrasjon og familiestruktur. Både input- og kontekstindikatorer kan gi innsikt i hvorfor velferden utvikler seg som den gjør.

Et annet viktig skille er indikatorer på *beholdning* («stock») versus *flyt* («flow»). Et eksempel er utdanning. Andelen av befolkningen med høyere utdanning er en beholdnings-indikator, mens antallet nye studenter i gitte aldersgrupper er en flytindikator. Fordelen med den sistnevnte typen indikatorer er naturligvis at de gir et mer dynamisk bilde av utviklingen, og at de i større grad er egnet til å gi tidlige varsler om endringer i det sosiale systemet.

Det er også vanlig å skille mellom *objektive* og *subjektive* sosiale indikatorer. Objektive indikatorer er basert på målinger av ytre registrerbare forhold, slik som drapsrater og andelen av befolkningen med inntekter under 50 prosent av medianen. Subjektive indikatorer er derimot basert på målinger av folks opplevelser, holdninger og meninger, gjennom bruk av spørreundersøkelser. Disse typene indikatorer har sine respektive styrker og svakheter, og kan bidra til å utfylle hverandre. Å eksempelvis måle fattigdom gjennom rent registerbaserte, objektive data er utfordrende, blant annet fordi det er vanskelig å fange opp alle former for inntekt. De subjektive fattigdomsmålene kan gi utfyllende informasjon. På den annen side har de subjektive målene også sine begrensninger, siden de kan påvirkes av forventninger og evnen til å tilpasse seg vanskelige situasjoner. Å basere seg helt på hva folk selv sier kan lede til en «ufruktbar konservatisme» i målinger av velferd, mens å se helt bort fra folks egenopplevelse åpner for «ekspertenes dogmatisme» (Allardt, 1993, s. 92). I tillegg kommer at noen politiske målsettinger er subjektivt orientert, slik som målsettingene om «trivsel» i helsepolitikken og om forebygging av ensomhet (Helsedepartementet, 2019). For å vurdere måloppnåelsen av disse, er det nærliggende å bruke subjektive indikatorer.

Vi har nevnt at det er en grunnleggende premiss for sosial rapportering at beskrivelsen av velferdsutviklingen skal være verdirelevant. Utviklingen skal kunne bedømmes og vurderes: Blir livet bedre eller verre, og for hvem? Men hvor henter vi så grunnlaget for de normative bedømmelsene fra – hvem sine verdier skal legges til grunn? Det ser ut til å være bred enighet om hva som er de grunnleggende dimensjonene i et godt liv, slik som økonomiske ressurser, sosialt fellesskap, god helse, godt bomiljø og trygghet for liv og helse. Både utvalgsundersøkelser i en rekke land samt nasjonale debatter og dialogmøter om «hva som betyr noe» indikerer dette. I den seinere gjennomgangen i denne rapporten skal vi se at det i stor grad er de samme velferdsdimensjonene eller –komponentene som går igjen i alle land, og i de ulike systemene for sosial rapportering, på tross av ideologiske og kulturelle skillelinjer. Uenighetene vil først og fremst dreie seg om midlene til å realisere disse tilstandene, og hvordan dimensjonene skal vektlegges innbyrdes. Det vil for eksempel være stor uenighet mellom «materialister» og «idealister» om betydningen av materielle goder for et godt liv (Hellevik, 2008), selv om begge grupper kan ha et ønske om å unngå fattigdom. Vektleggingen av dimensjonene vil også variere over livsløpet. Mens boligen og stedet man bor ikke betyr så mye for ungdom, er det langt viktigere for eldre som tilbringer mye tid i, og i nærheten av, boligen (Næss, 2011).

Indikatorene bør også knyttes til konkrete politiske målsettinger. I norsk sammenheng er det stor grad av enighet om en rekke målsettinger på det sosiale området. I lovverket er det fastsatt krav som kan danne utgangspunkt for indikatorer og vurdering av måloppnåelse. I Arbeidsmiljøloven heter det for eksempel at arbeidstakere ikke skal «..utsettes for trakassering og annen utilbørlig opptreden» (§4-3). De internasjonalt forankrede menneskerettighetene, slik som retten til arbeid, helse og et minimum av økonomisk trygghet, er også en del av det norske lovverket, og er relevante for normative vurderinger. Et annen kilde er FNs bærekraftsmål. Vi skal se nærmere på disse, og andre mulige kilder til normative bedømmelser, seinere i denne rapporten.

Systemer for sosial rapportering har mange aspekter, og i denne rapporten vil det bare være rom for å ta opp noen få av dem. Et godt system involverer en rekke forskjellige trinn og elementer, som alle bygger på hverandre:

- 1) Begrepsmodell
- 2) Valg av dimensjoner – tema – på grunnlag av begrepsmodellen
- 3) Valg av indikatorer innenfor dimensjonene
- 4) Valg av bakgrunnsvariabler (for eksempel kjønn og alder)
- 5) Valg av metode for statistisk bearbeiding og analyse
- 6) Valg av metode for visualisering (radardiagrammer, søylediagrammer etc.)
- 7) Presentasjon og tolkning av analysen

Se blant annet Maggino og Zumbo (2012) for en utdyping. I denne rapporten vil vi i hovedsak begrense oss til utvalgte aspekter ved trinn 5-7, selv om «alt henger sammen med alt».

1.2. Kort om den sosiale rapporteringens historie

Presentasjoner av statistikk om sosiale forhold har en lang historie. Den italienske kriminologen og sosiologen Alfredo Nicoforo utga i 1921 boka *Les Indices numeriques de la civilisation et du progrès* (Numeriske indikatorer på sivilisasjon og framskritt). Den var et forsøk på å utvikle indikatorer for de ulike dimensjonene i forfatterens begrep om sivilisasjon, og var muligens det første eksemplet på det som i moderne termer kalles en sosial rapport (Carley, 1981, s. 15). Den britiske økonomen A. C. Pigou skal ha vært den første som brukte ordet livskvalitet («quality of life»), i boka *The Economics of Welfare*, utgitt første gang i 1920¹. Pigou gjorde et skille mellom økonomisk og ikke-økonomisk velferd, og la vekt på at en ikke uten videre kunne sette noe likhetstegn mellom disse størrelsene. Faktorene i samfunnet som skapte økonomisk velferd kunne samtidig ha en negativ innvirkning på velferdens ikke-økonomiske aspekter. Livskvaliteten kunne for eksempel påvirkes av et dårlig arbeidsmiljø, selv om dette arbeidet også ga inntekter. Et viktig anliggende for Pigou var de sosiale kostnadene som kunne følge i den økonomiske produksjonens fotspor, som når bomiljøene ble påvirket av forurensning fra fabrikker, eller som når økt alkoholproduksjon bidro til mer kriminalitet (Carley, 1981, s. 15). Slik foregrep Pigou en diskusjon som ble et nøkkelpunkt i den sosiale indikatorbevegelsen, ikke minst kritikken av brutto nasjonalproduktet som velferdsmål.

Et annet tidlig pionerarbeid var et tobindsverk om sosiale trender i USA, utarbeidet av en komite under ledelse av sosiologen William F. Ogburn, på oppdrag av president Herbert Hoover². I tillegg til den tekstlige framstillingen inneholdt de to bøkene håndtegnede grafiske framstillinger.

Begrepet sosiale indikatorer ble utviklet i USA på begynnelsen av 1960-tallet, som del av et prosjekt for den amerikanske romfartsadministrasjonen NASA, med sikte på å undersøke konsekvensene av romfartsprogrammet for det amerikanske samfunn. Noen av dem som var involvert i dette prosjektet ble frustrert over mangelen på data og fraværet av et begrepsmessig rammeverk, og bestemte seg for å forsøke å utvikle et indikatorsystem som kunne gjøre det mulig å oppdage og forutsi sosiale endringer. Sluttresultatet var boka *Social Indicators* (Bauer, 1966). Boka var ingen isolert hendelse. 1960-årene ble preget av det som på slutten av tiåret ble kalt den sosiale indikatorbevegelsen. Det var en gryende erkjennelse av at de tradisjonelle økonomiske indikatorene ikke fanget opp de viktigste sidene ved velferdsutviklingen. Mange var opptatt av å utvikle en sosial rapport som kunne komplettere og utfylle den økonomiske rapporteringen. Den sosiale

¹ Den fjerde og siste utgaven ble utgitt i 1932 (Pigou, 2013).

² <https://archive.org/details/recentsocialtren01unitrich>, lest 20.05. 2019

indikatorbevegelsen var noe av bakgrunnen for de første levekårsundersøkelsene i Norden, først i Sverige (1968) og seinere i Norge (1973).

Den amerikanske publikasjonen *Towards a Social Report*, utgitt i 1969 på oppdrag av Johnson-administrasjonen, fikk stor betydning. Definisjonen av hva en sosial indikator er, var nokså lik definisjonen gitt av Bauer tre år tidligere:

“A social indicator, as the term is used here, may be defined to be a statistic of direct normative interest which facilitates concise, comprehensive and balanced judgments about the condition of major aspects of a society. It is in all cases a direct measure of welfare and is subject to the interpretation that, if it changes in the “right” direction, while other things remain equal, things have gotten better, or people are “better off.” Thus statistics on the number of doctors or policemen could not be social indicators, whereas figures on health or crime rates could be” (United States Department of Health, 1969, s. 97). Sosiale indikatorer skulle altså være mål på utfall som kunne beskrives som mål i seg selv, og ikke bare midler til å oppnå andre mål.

Hvilke funksjoner kunne en slik sosial rapport ha? Rapporten pekte på flere: For det første kunne en sosial rapport tilfredsstillende allmennhetens ønske om å få svar på sentrale spørsmål om samfunnsutviklingen. Får vi bedre helse? Lærer barn mer på skolen enn de gjorde før? Har vi et tryggere samfunn? For det andre var tankegangen å bidra til å forbedre grunnlaget for offentlig politikk gjennom a) å gjøre sosiale problemer mere synlige og b) gjøre det lettere å vurdere effekten av offentlige tiltak. Det ble påpekt at verken medieinformasjon eller folks egne erfaringer alltid var tilstrekkelige for å kunne synliggjøre sosiale problemer. Noen ganger blir problemet først synlig når det gjøres sammenligninger med situasjonen i andre land. Et eksempel som ble trukket fram var spedbarnsdødeligheten: “The experience of parents (or infants) does not insure that the problem of infant mortality is perceived as a social problem; only when we know that more than a dozen nations have lower rates of infant mortality than the United States can we begin to make a valid judgment about the condition of this aspect of American society” (United States Department of Health, 1969, s. xiii).

Seinere beskrev den svenske sosiologen Sten Johansson sosial rapportering som en av forutsetningene for et velfungerende demokrati. Han mente at det demokratiske systemet trenger en uavhengig instans som gir samfunnsborgerne relevant og pålitelig informasjon om velferdens utvikling og fordeling. Denne informasjonen kan ikke sikres gjennom offentlig meningsdannelse, siden noen grupper har mer makt enn andre og kan påvirke meningsdannelsen til sin fordel. Både politisk valgte ledere og vanlige medborgere trenger et informasjonsgrunnlag som gir mulighet for en helhetsbedømmelse av samfunnsutviklingen. Det er viktig for demokratiet at denne oppfatningen er så velbegrunnet og opplyst som mulig (Johansson, 1979).

Utviklingen i arnestedet for den sosiale indikatorbevegelsen, USA, fikk sin parallell i en rekke europeiske land. Fra 1970 av utga Storbritannia sin årlige *Social Trends*. Lignende sosiale rapporter har blitt publisert i en rekke land, og av overnasjonale organisasjoner som OECD, Eurostat, FN og Verdensbanken. Se Noll og Berger (2014) for en oversikt i europeisk sammenheng.

De siste ti årene har det vært en fornyet interesse og engasjement rundt sosiale indikatorer og sosial rapportering. Et viktig dokument var EU-kommisjonens rapport fra august 2009, med tittelen *GDP and Beyond: Measuring Progress in a Changing World*. Den inneholdt en plan for utvikling av indikatorer som skulle supplere BNP med informasjon på de sosiale og miljømessige områdene³. En

³ <http://www.beyond-gdp.eu>, lest 20.05. 2019

annen viktig hendelse var Stiglitz-kommisjonens rapport, også utgitt i 2009. Det var den franske presidenten, Nicolas Sarkozy, som tok initiativet til å utnevne kommisjonen. Den ble ledet av den amerikanske økonomen Joseph Stiglitz. En hovedkonklusjon var at det er på tide å utvikle et statistisk system som legger mer vekt på måling av menneskers velferd enn på økonomisk produksjon, og kommisjonen kom med en rekke forslag til hvordan dette kunne gjøres (Stiglitz, Sen & Fitoussi, 2009). Senere har det også kommet en oppfølgingsrapport (Stiglitz, Fitoussi & Durand, 2018), med nye anbefalinger.

OECDs «Better Life Initiative» bygger direkte på anbefalingene fra Stiglitz-kommisjonen, og har hatt stor betydning for lignende initiativer i en rekke land. OECD utgir publikasjonen «How's Life» annethvert år. Publikasjonen viser og sammenligner utviklingen i materiell og ikke-materiell velferd for medlemslandene i OECD. Den første kom i 2011. Også andre internasjonale organer har vært aktive produsenter av statistikk og analyse om sosiale forhold de siste årene, ikke minst EU og Eurostat (EUs statistiske kontor), samt UNDP, som jevnlig utgir sin *Human Development Report*.

En rekke enkeltland har utviklet nye systemer for sosiale indikatorer og for rapportering av disse, for eksempel Storbritannia, Østerrike, Italia, Belgia, Frankrike, Tyskland, Irland, Nederland og Sveits (Noll & Berger, 2014). Vi skal i et seinere kapittel se nærmere på noen av disse systemene.

FN, Eurostat og OECD har også, sammen med en rekke enkeltland, utviklet systemer for å følge måloppnåelsen og utviklingsretningen for FNs bærekraftsmål, vedtatt av medlemslandene i 2015. Målene gjelder alle land, og alle har fått et ansvar for å bidra til å nå dem (Finansdepartementet, 2019). Disse målene er svært omfattende, med i alt 17 hovedmål og 169 delmål. Det globale indikatorrammeverket som skal si noe om måloppnåelsen består av hele 232 indikatorer (Nørgaard, Rognerud & Storrud, 2018). Kritikere har hevdet at en så stor ansamling av indikatorer er for omfattende til å fungere som veileder i politikken, og at det må gjøres en sterkere prioritering (Stiglitz et al., 2018, s. 14).

1.3. Betydningen av sosial rapportering

Vi nevnte Sten Johanssons visjon om sosial rapportering som grunnleggende for et opplyst og velbegrunnet syn på samfunnsutviklingen. En rekke nyere undersøkelser bekrefter behovet for å korrigere befolkningens oppfatninger om samfunnsutviklingen, og legge til rette for bedre informasjon. Det er særlig store mangler i kunnskapen om globale samfunnsforhold (Rosling, Rosling & Rönnlund, 2018). Befolkningens kunnskaper om lokale og nasjonale forhold ser imidlertid ut til å følge samme mønster som kunnskapen om globale trekk: Ting og tilstander oppfattes ofte som verre enn de faktisk er. For USA er det for eksempel vist at mens den registrerte kriminaliteten har gått ned over en årrekke, har andelen av befolkningen som mener at kriminaliteten har økt blitt større (Rosling et al., 2018, s. 67-68). I norsk sammenheng har et lignende fenomen blitt påvist – mens drapsraten har gått ned siden år 2000, er det bare en av fem i befolkningen som mener at den er redusert. Vel en tredjedel mener at det har blitt flere drap⁴.

Også andelen av befolkningen som etter eget utsagn har god helse blir underestimert i Norge, som i de fleste andre land⁵. I en annen undersøkelse viste det seg at andelen muslimer i Norge ble sterkt overvurdert i forhold til det faktiske tallet (12 prosent versus den faktiske andelen på 3,7 prosent).⁶ Også denne

⁴ <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/perils-perception-2017>, lest 20.05. 2019

⁵ <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/perils-perception-2017>, lest 20.05. 2019

⁶ <https://www.ipsos.com/sites/default/files/migrations/en-uk/files/Assets/Docs/Polls/ipsos-mori-perils-of-perception-charts-2016.pdf>, lest 20.05. 2019

overvurderingen er svært vanlig i andre land⁷. Tilsvarende viser det seg at folk flest undervurderer nivået på befolkningens lykke. Folk er langt mer lykkelige enn mange tror⁸. Omfanget av arbeidsledigheten i samfunnet blir overvurdert. Selv i Sverige, et land med høyt utdanningsnivå og en forholdsvis informert befolkning, er andelen arbeidsledige i arbeidsfør alder antatt å være nesten tre ganger så høy som den faktisk er, 19 versus 7 prosent.⁹

Det er likevel ikke alltid at det er problemene og «farene» som overvurderes. Det er for eksempel tegn til at noen aspekter ved graden av økonomisk ulikhet undervurderes¹⁰, se også Gimpelson og Treisman (2018). Det samme gjelder hvor alvorlige klimagassutslippene er¹¹, og omfanget av seksuell trakassering blant kvinner.¹²

Det er ikke slik at forskjellige indikatorer på velferd og livskvalitet er mangelvare i politiske dokumenter og beslutningsprosesser; et raskt blikk på sentrale dokumenter, Stortingsmeldinger mm, vil vise at mange av dem blir referert til. Spørsmålet er så hva som er den politiske nytten av å ha et mer eller mindre fast, multidimensjonalt indikatorsett, der både objektive og subjektive mål inngår, og som viser utviklingstrekk, ulikhet og internasjonale sammenligninger? Det første som kan være nyttig ved dette er, som påpekt av Exton og Shinwell (2018), at man får et mer fullstendig og sammenhengende bilde av tilstand og utvikling på velferdsfeltet. Oppmerksomheten kan bli rettet mot viktige utviklingstrekk og ulikheter som ikke nødvendigvis får den oppmerksomheten det fortjener i tradisjonell politikkutforming. På hvilke områder er det at utviklingen går i feil retning, og hvilke grupper sakter akterut, på hvilke velferdskomponenter? En annen fordel kan være at «silotenkningen» i politikken motvirkes, at man kan fremme en sterkere grad av konsistens og enhetlig innsats på tvers av departementer og politiske organer. Den multidimensjonale tilnærmingen innebærer større muligheter for at politiske initiativer blir vurdert på bakgrunn av hvordan de påvirker en rekke velferdsdimensjoner, og ikke bare dimensjonene som ett departement eller andre organer har ansvar for. Hvis for eksempel et tiltak for å fremme sysselsetting bare vurderes ut fra effekten på sysselsetting og lønn, og ikke på tidsbruk, helse, sosiale forbindelser, kunnskaper og ferdigheter mm., kan potensielle «spill-over»-effekter og synergier bli undervurdert (OECD, 2019b, s. 102).

Stiglitz et al. (2018) framhever, som Johansson (1979), konsekvensene som mangelfulle målinger kan ha på politiske veivalg. «If we measure the wrong thing, we will do the wrong thing. If we don't measure something, it becomes neglected, as if the problem did not exist» (s. 13). De understreker derfor behovet for et «dashbord» av indikatorer som kan gi et nyansert bilde av samfunnsutviklingen. Denne listen over indikatorer bør være stor nok til å gi et bilde av de samfunnsområdene vi bryr oss mest om, men samtidig ikke større enn at informasjonen blir forståelig og mulig å formidle (jf. kritikken av FNs bærekraftsmål). Stiglitz et al. hevder at en del lands håndtering av finanskrisen kunne vært bedre hvis

---

⁷ <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2018-12/ipsos-mori-perils-of-perception-2018-slides.pdf>, lest 20.05. 2019

⁸ <https://www.ipsos.com/sites/default/files/migrations/en-uk/files/Assets/Docs/Polls/ipsos-mori-perils-of-perception-charts-2016.pdf>, lest 20.05. 2019

⁹ <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2018-12/ipsos-mori-perils-of-perception-2018-slides.pdf>, lest 20.05. 2019

¹⁰ <https://www.ipsos.com/sites/default/files/migrations/en-uk/files/Assets/Docs/Polls/ipsos-mori-perils-of-perception-charts-2016.pdf>, lest 20.05. 2019

¹¹ <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/have-we-had-enough-climate-experts-does-it-matter>, lest 20.05. 2019

¹² <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2018-12/ipsos-mori-perils-of-perception-2018-slides.pdf>, lest 20.05. 2019

informasjonsgrunnlaget hadde vært mer utfyllende. Hadde et bredt sett av indikatorer vært tilgjengelig, som blant annet fortalte noe om utviklingen i befolkningens økonomiske utrygghet, ville politikerne kanskje i større grad skjønt hvor alvorlig finanskrisen var for folks velferd. De kunne dermed også satt inn mer omfattende tiltak for å motvirke dette. En ensidig vekt på positive endringer i BNP, mens store deler av befolkningen ikke opplevde forbedringer, kan ha bidratt til lavere tillit til offentlige institusjoner (Stiglitz et al., 2018, s. 54).

2. Sosial rapportering i Statistisk sentralbyrå

2.1. Levekårsundersøkelsene og NOS

SSB har lange tradisjoner for å kartlegge og belyse befolkningens levekår. Byråets første direktør, Anders Nikolai Kiær (1838-1919), var en pioner i utviklingen av sosialstatistikken i Norge (Lie & Roll-Hansen, 2001). En milepæl i etterkrigstiden var gjennomføringen av den første levekårsundersøkelsen i 1973. Noen år tidligere (1967) ble den første Boforholdsundersøkelsen gjennomført, og i 1968 den første Helseundersøkelsen (Statistisk Sentralbyrå, 1970). I etterkrigstiden hadde det blitt gjennomført undersøkelser om folks forbruk og inntekt for å kartlegge materielle levekår, men nå mente man at dette kun beskrev visse sider av den virkeligheten som bestemmer den enkeltes livssjanser. Man ønsket å se på forskjeller i levekår mellom befolkningsgrupper, med «særlig vekt på grupper med lav inntekt og andre som en må anta lever under spesielle vilkår» (Statistisk Sentralbyrå, 1975). Temaene som ble dekket den gang var: Sysselsetting og arbeidsforhold, inntekt og forbruk, boforhold, helse, utdanning, fritid og rekreasjon, familie- og oppvekstforhold og politiske ressurser. De overordnede temaene den gang overlapper i stor grad med temaene som levekårsundersøkelsene dekker i dag. Samtidig har undersøkelsene blitt mer detaljerte og nye temaer har kommet til.

Resultatene fra levekårsundersøkelsene ble fram til 2001 publisert i rapportserien kalt Norges offisielle statistikk (NOS) (Statistisk Sentralbyrå, 2001). Dette var en bred publikasjon med relativt lite tekst, og brorparten av publikasjonene bestod av tabeller med andeler som opplevde ulike levekårsutfordringer innenfor områdene undersøkelsene dekket. Resultatene ble fordelt etter alder, kjønn, yrke, yrkesstatus, bostedsstrøk og kommunetype, husholdningstype og ekteskapeleg status.

2.2. Sosialt utsyn

Fra 1974 til 2000 ble publikasjonen «Sosialt utsyn» utgitt i serien Statistiske analyser. Publikasjonen bygde på et bredt tilfang av datakilder, og formålet var å gi et oversiktlig og allsidig bilde av befolkningens levekår og av menneskelige og sosiale forhold i Norge. 1977-utgaven, utarbeidet av Sosiodemografisk forskningsgruppe i SSB, forsøkte å gi et samlet bilde av ulikheter i levekår, ved å sammenfatte hvordan 21 levekårsindikatorer varierte mellom utvalgte grupper i befolkningen.¹³ I *Sosialt Utsyn 1983* ble det for første gang gjort en analyse av hvordan levekårsulemper hopet seg hos de samme individene. Et av premissene for analysen var at mennesker i hverdagslivet opplever levekårene som en helhet, og ikke som isolerte «siloer».¹⁴ En lignende analyse, som også tok for seg utviklingen over tid, ble gjennomført i *Sosialt Utsyn 1989*.¹⁵ Fra 1974 til 2000 utkom denne publikasjonen i alt 8 ganger, før den gikk inn.

Tidsskriftet «Samfunnspeilet» tok over stafettpinnen etter Sosialt utsyn, og innførte en årlig temautgave kalt «Sosiale indikatorer». Dette temanummeret utkom første gang i 2001 (Statistisk Sentralbyrå, 2001) og viste tall for de samme indikatorene som Sosialt utsyn. Noen temaer hadde kommet til i løpet av årene Sosialt utsyn hadde eksistert, og temaområdene omfattet nå befolkning, helse, omsorg, utdanning, arbeid, inntekt og forbruk, sosial trygghet, boforhold, sosial deltaking, fritid og kultur, samt kriminalitet. Publikasjonen viste tall tilbake til 1980. Tekstene i Samfunnspeilet var ikke direkte koblet til temaområdene og indikatorene de første årene, men fra 2003 (Statistisk Sentralbyrå, 2003) og frem siste utgave i 2014 (Statistisk Sentralbyrå, 2014) ble det skrevet én artikkel til hvert temaområde.

¹³ http://www.ssb.no/a/histstat/sagml/sagml_31.pdf

¹⁴ http://www.ssb.no/a/histstat/sagml/sagml_51.pdf

¹⁵ http://www.ssb.no/a/histstat/sos/sos_070.pdf

Indikatorene ble også lagt ut på ssb.no som rene tabeller.¹⁶ Tidsskriftet ble lagt ned fra 1. januar 2018.

At de mest omfattende, «klassiske» rapportene om sosiale forhold ikke lenger produseres, er også tilfelle i Sverige (Perspektiv på välfärden) og Danmark (Levevilkår i Danmark). For nærmere omtale av dette, se Noll og Berger (2014). En av deres konklusjoner er at det har vært en betydelig reduksjon av aktivitetene knyttet til sosial rapportering i de skandinaviske landene, med unntak av Finland. Dette har endret seg noe siden 2014, blant annet har den svenske regjeringen introdusert 15 indikatorer som årlig skal rapporteres i regjeringens økonomiske vårproposisjon. De 15 indikatorene skal være et verktøy for å følge utviklingen av menneskers livskvalitet og økonomiens langsiktige bærekraft.¹⁷

2.3. Sosial rapportering i SSB i dag

Statistisk sentralbyrå har ikke i dag noen like bred oversikt over sosiale forhold i Norge som det Sosialt utsyn og indikatorene i Samfunnsspeilet ga. På ssb.no finnes en mengde artikler innenfor det som nå er kalt «SSB analyse», men det finnes ingen helhetlig oversikt, som bruker like mangfoldige datakilder som det som ble brukt i Sosialt utsyn og Sosiale indikatorer. En nyvinning er imidlertid temasideene under tittelen «Slik har vi det», publisert første gang i 2017. Vi skal si mer om dette indikatorsystemet i avsnitt 2.4. En SSB-publikasjon som gir en forholdsvis bred presentasjon av sosiale indikatorer er også «Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper», som ble utgitt omtrent årlig fra 2001 til 2013, og som kom i ny utgave i 2016 (Omholt, 2016). Denne er nærmere omtalt i avsnitt 2.5. Blant publikasjonene med et bredt siktemål kan også nevnes *Dette er Norge*-heftene, utgitt av SSBs kommunikasjonsavdeling siden 2003. Her vies hvert tema (slik som helse) fire sider, med stor vekt på bruk av grafiske illustrasjoner og lettlestekommentarer til illustrasjonene. Siste utgave er fra 2019.¹⁸

Den økonomiske rapporteringen, i form av *Konjunkturtendensene* og det årlige *Økonomisk Utsyn* (Statistisk Sentralbyrå, 2019) gir viktig informasjon om sentrale sider ved den økonomiske utviklingen, og presenterer indikatorer som også er viktige sosialt sett, slik som sysselsetting, arbeidsledighet og inntektsutvikling. *Økonomisk Utsyn* gir også en redegjørelse for utviklingen i dødelighet og levealder, som alltid har vært sentrale indikatorer i sosiale rapporter. Det er med andre ord ikke noe absolutt skille mellom økonomisk og sosial rapportering. Hva med FNs bærekraftsmål? Foreløpig gjøres det ingen selvstendig rapportering i regi av Statistisk sentralbyrå om realiseringen av bærekraftsmålene, men det er gjort en kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge som kan belyse de 232 indikatorene i det globale rammeverket. Her presenteres det også noe statistikk, der det foreligger (Nørgaard et al., 2018).

2.4. Slik har vi det

I 2017 ble det publisert en temaside ved navn «Slik har vi det» på ssb.no.¹⁹ Her er det stort sett hentet informasjon fra de ulike levekårsundersøkelsene i SSB, men noe er også hentet fra Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Tidsbruksundersøkelsen og Valgstatistikk. Så langt er det ikke vist tidsserier for indikatorene, det er i stedet lagt vekt på ulikheter mellom grupper i befolkningen. På sikt skal det imidlertid legges til tidsserier.

¹⁶ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/sosiale-indikatorer-2014>

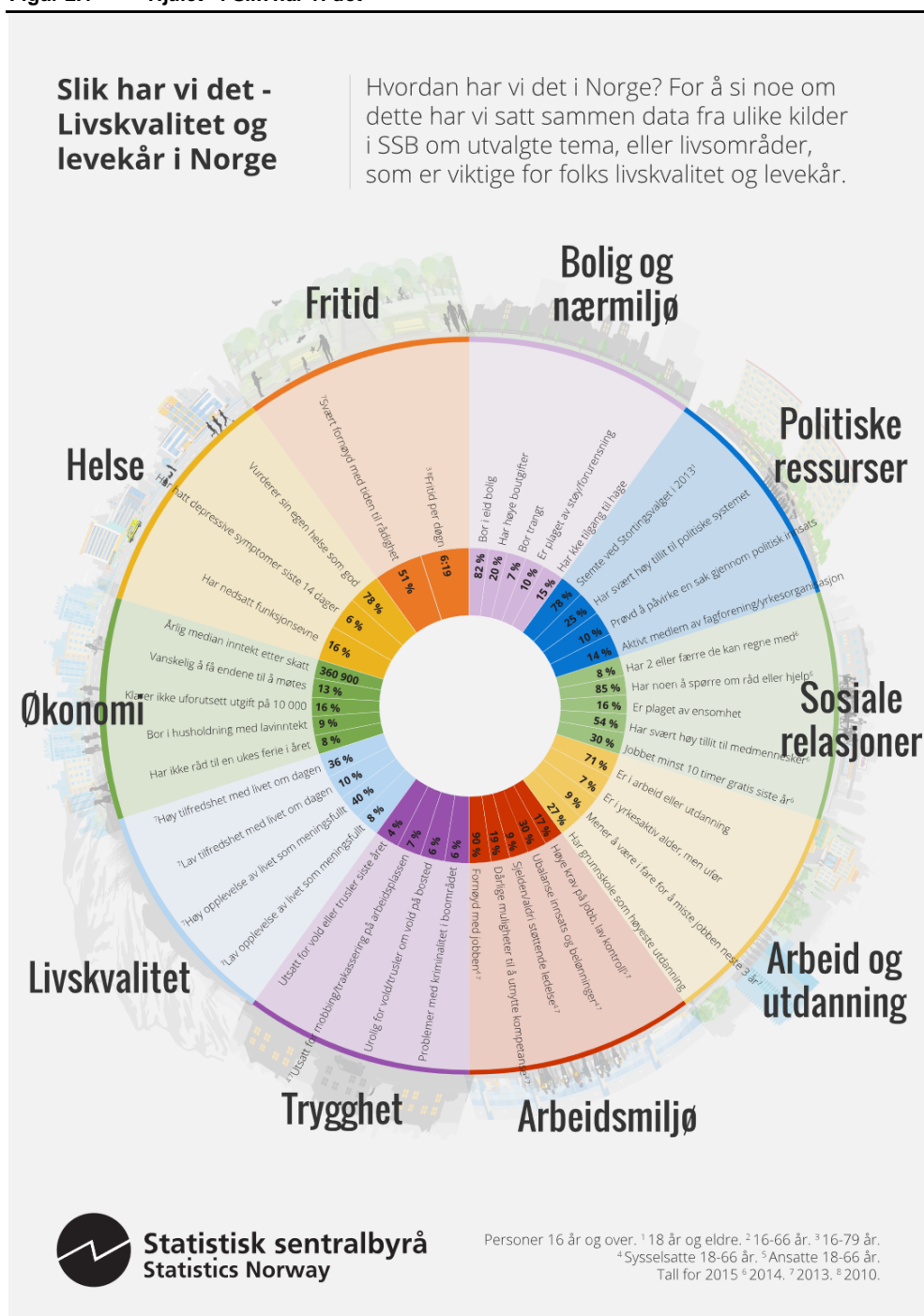
¹⁷ <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/04/regeringen-kompletterar-bnp-med-nya-matt-pa-valstand/>, lest 20.05. 2019

¹⁸ <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/394054?ts=16ccd1cf9e0>, lest 28.08. 2019

¹⁹ <https://www.ssb.no/levekår-og-livskvalitet/2017>, lest 20.05.2019

«Slik har vi det» gir en kortfattet og samlet oversikt over levekår og livskvalitet i Norge, med henvisninger til statistikk og analyser som finnes på feltet. På temasiden er levekår og livskvalitet delt inn i 10 temaområder (se figur 2.1) med til sammen 39 indikatorer.²⁰ Siden består av 12 artikler, der hvert av de ti temaene har sin egen artikkel. I tillegg er det en innledningsartikkel som sier noe om bakgrunnen for temasiden, hvorfor de ulike temaområdene og tilhørende indikatorer er valgt og en artikkel som oppsummerer resultater for 2017. Til hver artikkel er det laget et rikt antall grafiske figurer. Hovedfiguren «Hjulet» gir et visuelt overblikk over hva som legges i livskvalitet og levekår, og viser inndelingen i 10 temaområder med tilhørende indikatorer.

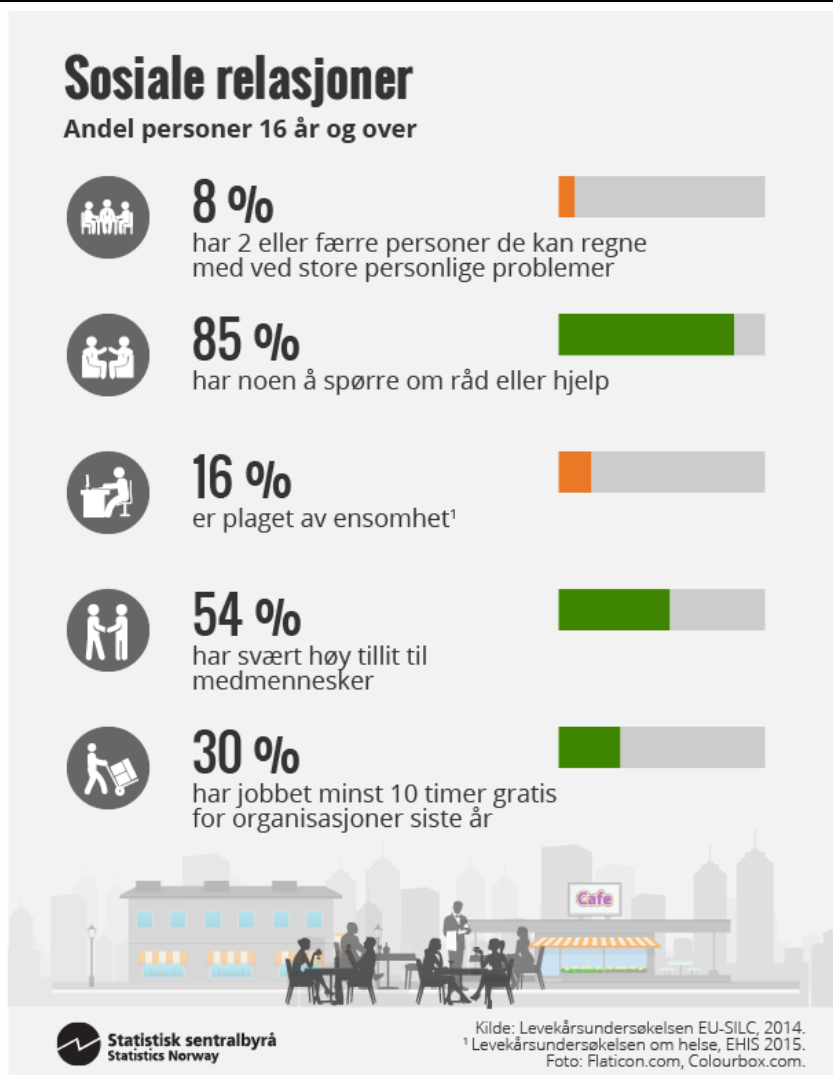
Figur 2.1 «Hjulet» i *Slik har vi det*

²⁰ Kilde: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/slik-har-vi-det-2017>

Målgruppen for temasiden er *allmennheten, media og lærere*, og er førende for hvordan stoffet er framstilt. Temasiden søker å knytte temaområdene opp mot «folk flest» sine liv gjennom teksten og å gjøre det relevant for dem. Dette betyr at tekstene er skrevet slik at man ikke skal trenge bakgrunnskunnskap for å forstå hovedbudskapet. Samtidig ligger metainformasjon om variabeldefinisjoner og datakilder tilgjengelig for de som ønsker å vite mer. Innenfor hvert tema lenkes det videre til statistikker, artikler og større publikasjoner, og en forklaring på hva en vil finne informasjon om i disse. Bakgrunnsvariablene som er valgt ut har kategorier som folk skal kunne kjenne seg igjen i, og kunne plassere seg selv i. For hver artikkel er det en oversiktsfigur som viser tall for befolkningen på alle indikatorene innenfor temaområdet (se figur 2.2).

Figur 2.2 Oversiktsfigur i *Slik har vi det*

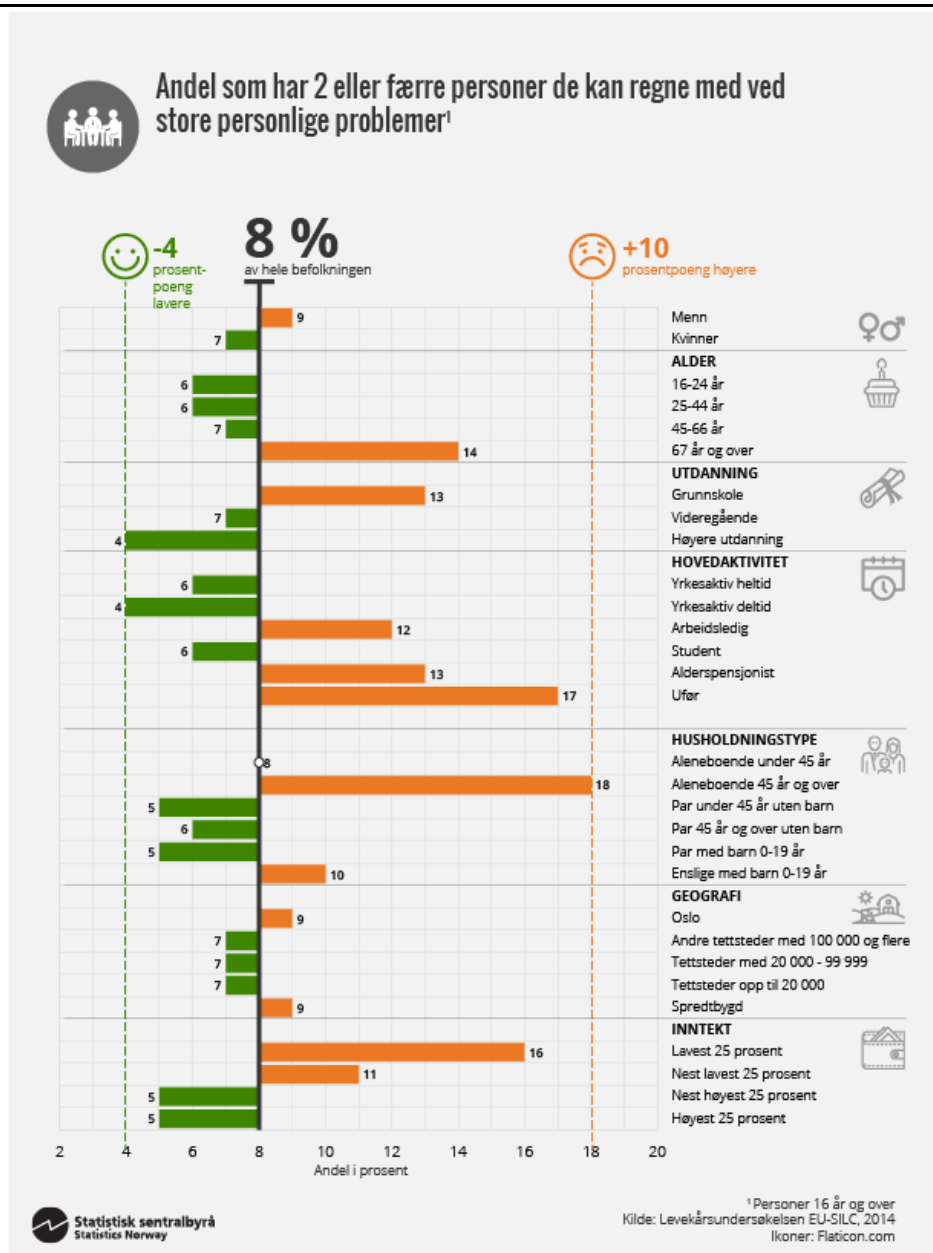

Kilde: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/sosiale-relasjoner>

I tillegg er det én figur per indikator der det vises resultater for ulike grupper (i alt 7 bakgrunnsvariabler). Figuren tar utgangspunkt i et tradisjonelt stolpediagram, men stolpene går i to retninger (se figur 2.3). Resultatet for befolkningen som helhet ligger som en strek i midten, og gruppene som har en lavere verdi enn befolkningen har søyler ut til venstre, mens de som har høyere verdi enn befolkningen har søyler ut til høyre. Siden det både er positive og negativt ladede mål i *Slik har vi det*, er det brukt fargekoder for å vise om vi regner lav/høy verdi som en fordel eller en ulempe i et levekårsperspektiv. Figurene er laget for å

fremheve forskjeller mellom grupper i samfunnet, og det er brukt smilefjes/surt fjes for å indikere hva som menes med gode og dårlige levekår.

Figur 2.3 Figur for enkeltindikator i *Slik har vi det*

Kilde: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/sosiale-relasjoner>

Svakheter

Slik har vi det er publisert i en mal beregnet for tidsskrifter på ssb.no. Dette er ikke den ideelle måten å fremstille stoffet på. Forsiden fungerer ikke som en innbydende inngangsport til en temaside som skal fenge målgruppen *Allmennheten, media og lærere*. Det er vanskelig å få overblikk over hva temasiden handler om, siden temaene ligger som en liste med artikler (se figur 2.4). De grafiske elementene kommer heller ikke til sin rett, blant annet gjelder dette oversiktsfiguren «Hjulet».

Figur 2.4 Forsiden til *Slik har vi det*

Slik har vi det - livskvalitet og levekår: utgave 2017

Hvordan har vi det i Norge? For å si noe om dette har vi satt sammen data fra ulike kilder i SSB om utvalgte tema, eller livsområder, som er viktige for folks livskvalitet og levekår.

Temaene finner du her. Lenger ned kan du klikke deg inn på det enkelte tema, og se at hvordan vi har det varierer med blant annet livsfase og økonomi.

[Alle utgaver i denne serien.](#)

REDAKSJON

Signe Vrålstad
E-post: signe.vralstad@ssb.no
tlf.: 40 90 24 19

Mari Lande With
E-post: mari.lande.with@ssb.no
tlf.: 40 90 23 93

Elisabeth Rønning
E-post: elisabeth.ronning@ssb.no
tlf.: 21 09 45 98

Artikler

Slik har vi det - om målene på livskvalitet og levekår i Norge

Publisert: 13. juni 2017

Hva er levekår og livskvalitet, hvorfor måler vi det og hvordan?

Politiske ressurser og deltakelse

Publisert: 15. august 2017

Er det de samme gruppene som har høy tillit til det politiske systemet og som oftere deltar aktivt gjennom stemmegivning, fagforeningsarbeid og andre former for politisk engasjement?

Økonomiske ressurser

Publisert: 8. august 2017

Hva har penger å si for livskvaliteten? Er det de samme gruppene som har lav inntekt og som

Kilde: <https://www.ssb.no/levekar-og-livskvalitet/2017>

I artiklene er figurene med indikatorer statiske, og man har ikke mulighet til å velge hvilke grupper eller indikatorer man ønsker å se nærmere på, for eksempel å se levekår og livskvalitet blant arbeidsledige opp mot yrkesaktive på tvers av temaområdene. Dette gjør at temasiden krever mer tekst, fordi man i større grad må fortelle en historie for å gjøre tallene relevante for leseren. Det er ikke gjort noe forsøk på å regne ut en indeks eller samlemaal, som kan oppsummere innholdet i de 39 indikatorene.

Det mangler også tidsserier. Temasiden gir kun et øyeblikksbilde av levekår og livskvalitet med siste tilgjengelige tall. Det er også stor variasjon i hvor lenge man har samlet inn data på de ulike områdene. Noen tidsserier går tilbake til de første levekårsundersøkelsene, mens spørsmål om tilfredshet og mening med livet ble samlet inn første gang i 2013.

En mer dynamisk løsning ville være hensiktsmessig av flere grunner. For det første ville det være enklere å kunne fremstille et større tallmateriale (for eksempel tidsserier for alle grupper) i en nettløsning der brukeren i større grad har mulighet til å velge. For det andre ville en mindre statisk løsning gjøre oppdatering av tall enklere, slik at man hele tiden viser den siste målingens tall, samtidig som ikke alle artikler må skrives om hver gang man oppdaterer. I en statisk løsning er det vanskelig å få plass til 1) indikatorer 2) grupper 3) tidsserier og samtidig fremstille stoffet på en brukervennlig måte.

Forskjellene vi ser mellom ulike gruppene kan skyldes ulik demografisk sammensetning i de ulike gruppene. Det er ikke kontrollert for ulik sammensetning med tanke på kjønn, alder etc. i de ulike gruppene.

2.5. Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper

Hovedformålet med denne publikasjonen er å belyse økonomi og levekår for grupper som tradisjonelt er overrepresentert nederst i inntektsfordelingen, slik som enslige forsørgere, personer med flyktningbakgrunn og ulike typer trygde- og stønadsmottakere. I motsetning til «Slik har vi det», legges det her stor vekt på å vise utviklingen over tid.

Publikasjonen (Omholt, 2016) er delt i en inntektsdel (kapittel 3 og 4) og en sosial indikator del (kapittel 5). I kapittel 3 presenteres tall for årlig lavinntekt og utviklingen av lavinntektsandelen i ulike grupper. Her gis det også informasjon om utviklingen av inntektsforskjellene i det norske samfunnet. Kapittel 4 omhandler vedvarende lavinntekt, i hovedsak definert som å tilhøre en husholdning som har lavinntekt over en periode på tre år (gjennomsnittsinntekten i tre-årsperioden skal være lavere enn den gjennomsnittlige lavinntektsgrensen for de samme årene).

I kapittel 5 presenteres et utvalg av sosiale indikatorer for de forskjellige gruppene. Økonomiske indikatorer og levekårsindikatorer presenteres for gruppene enslige forsørgere, par med barn 0-17 år, barnefamilier med lav inntekt (1. desil og 1. kvintil), aleneboende i alt og aleneboende under 35 år, sosialhjelpsmottakere, innvandrere i alt og fordelt på innvandrere fra EU, etc. og innvandrere fra Afrika, Asia etc., aleneboende minstepensjonister, andre minstepensjonister, uførepensjonister, langtidssyke (mottakere av AAP, før 2010 var dette mottakere av rehabiliterings- og atføringspenger), fordelt på langtidssyke 16-66 år i alt og langtidssyke 16-44 år og 45-66 år.

For andre grupper (langtidsledige, mottakere av supplerende stønad, etterlattepensjonister og personer med nedsatt arbeidsevne) vises bare økonomiske indikatorer og utdanningsnivå. De økonomiske indikatorene er lavinntekt, yrkestilknytning, mottak av bostøtte og sosialhjelp, rente- og gjeldsbelastning, inntektssammensetning og inntektsulikhet.

Mens de økonomiske indikatorene er basert på inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, er levekårsindikatorene hentet fra intervjuundersøkelsen EU-SILC. Lavinntektsgruppene er noe ulikt definert, avhengig av datakilde. Indikatorene fra inntektsstatistikken gis gjennomgående for alle personer i husholdninger der hovedinntektstakeren tilhører gruppen, mens indikatorene for levekår er basert på at personen selv tilhører gruppen. Og mens studenter inkluderes i alle tabeller som viser levekårsindikatorer, er disse som hovedregel ikke med i tallene hentet fra inntekts- og formuesstatistikken.

Levekårsindikatorene er for det første gruppert i temaet boligtype og boligstandard. Her inngår blant annet eie eller leie av bolig, trangboddhet og om de intervjuede er utsatt for støy. For noen indikatorer vises utviklingen tilbake til begynnelsen av 1990-årene. Det neste temaet er boligøkonomi. Her inngår blant annet andelen av husholdningene som har høy boutgiftsbelastning, og andelen som oppfatter boutgiftene som tyngende. Det tredje temaet er selvrapporterte økonomiske vansker og materiell situasjon. Et eksempel på det første er andelen som har vansker med å få «endene til å møtes», mens et eksempel på det andre er å ikke ha råd til en ukes ferie. For disse indikatorene vises utviklingen tilbake til 2003, med noen unntak. Det fjerde temaet er tilknytning til arbeidslivet. Her inngår blant annet antall måneder med arbeidsledighet i husholdningen og andelen som ikke har noen helårs yrkesaktive i husholdningen, med tidsserier som starter i 2007.

For noen få grupper (sosialhjelpsmottakere, minstepensjonister, uførepensjonister og langtidssyke) brukes også indikatorer på helse, slik som andelen med egnevurdert dårlig eller svært dårlig helse, og andel med økonomiske grunner til

udekket behov for tannlegehjelp. Her vises utviklingen tilbake til 2004. I det siste kapitlet, kapittel 6, inngår noen internasjonale sammenligninger, basert på tall fra Eurostat.

I vedleggstabellene vises de økonomiske indikatorene og de fleste levekårsindikatorene samlet for de ulike gruppene og over tid. For de økonomiske indikatorene gis det i tillegg tall for endringen de siste 5 år og siste år, i prosentpoeng. For levekårsindikatorene vises utviklingen tilbake til 2006 eller 2007, og det angis endringstall (prosentpoeng), for de siste 10 eller 9 år, siste 5 år og siste år. Helseforhold inngår imidlertid ikke i vedleggstabellene.

Svakheter ved publikasjonen, sammenlignet med «Slik har vi det»-systemet, er for det første at bredden i indikatorvalget er nokså begrenset. I hovedsak omfatter indikatorene levekårskomponentene økonomi, boforhold, utdanningsnivå og arbeidstilknytning. Indikatorene på helsetilstand brukes bare for noen få grupper. Publikasjonen har også vært preget av mange og tunge tabeller, og har i mindre grad brukt visuelle framstillinger og figurer. At gruppene er noe ulikt definert, avhengig av datakilde, og at tidsperiodene som brukes varierer en del, bidrar også til å gi publikasjonen et litt uoversiktlig preg. Det er lagt liten vekt på å oppsummere utviklingstrekkene for levekårsindikatorene, og se utviklingen for de forskjellige gruppene i sammenheng. Er det noen grupper som peker seg ut med en spesielt negativ eller positiv utvikling av levekårene? Hva er det i så fall som kjennetegner disse gruppene?

3. Systemer i Norge utenfor SSB

3.1. STAMI

Nasjonal overvåkning av arbeidsmiljø- og helse (NOA) ved Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) har laget en nettside for «Nasjonal statistikk om arbeidsmiljø og helse».²¹ Her er det samlet informasjon om norsk arbeidsliv. Nettsiden er rik på informasjon, både når det gjelder temaområder den dekker og bakgrunnsvariabler. Portalen inneholder mye informasjon, som er fremstilt i figurer, samt litt tekst. Data er hentet fra Levekårsundersøkelsen om arbeidsmiljø, samt Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU) og fra Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV).

Nettsiden er delt i inn i «arbeidsmiljøprofiler» og 5 arbeidsmiljøtemaer. De sistnevnte viser andelen som opplever ulike arbeidsmiljøforhold eller helseutfall, fordelt på yrke, næring, sektor, fylke, alder, kjønn og utdanning. Utviklingen over tid er også vist, og det er referanser til aktuell forskning samt en omtale av hvilken arbeidsmiljørelevans indikatoren har.

Arbeidsmiljøprofilene²² viser utvalgte arbeidsmiljøindikatorer som har dokumentert betydning for helsa, og «valgte utfallsindikatorer skal helt eller delvis kunne ha sammenheng med risikofaktorer i arbeidsmiljøet».²³

Figur 3.1 Forside Nasjonal statistikk om arbeidsmiljø og helse

Kilde: <https://noa.stami.no/>

Nettsiden gir mulighet for å velge et yrke og se eksponering av ulike arbeidsmiljøfaktorer på tvers. Det vises også indikatorer på helseutfall, fordelt på arbeidsskader, helseplager og sykefravær. Grafene viser relativ risiko (RR), som er et mål på om en gitt yrkesgruppe er mer eller mindre utsatt enn alle yrkesaktive sett under ett. RR større enn 1 tilsvarer en økt risiko og RR mindre enn 1 tilsvarer redusert risiko. For eksempel er $RR=2$ dobbel risiko og $0,5$ halvert risiko²⁴. Relativ risiko er fordelt etter yrke, næring, sektor, alder og kjønn, utdanning, bedriftsstørrelse og fylke/region.

²¹ <https://noa.stami.no/>, lest 14.06.2018

²² <https://noa.stami.no/arbeidsmiljoindikatorer/arbeidsprofiler-og-bakgrunnsindikatorer/alle-yrkesaktive/>

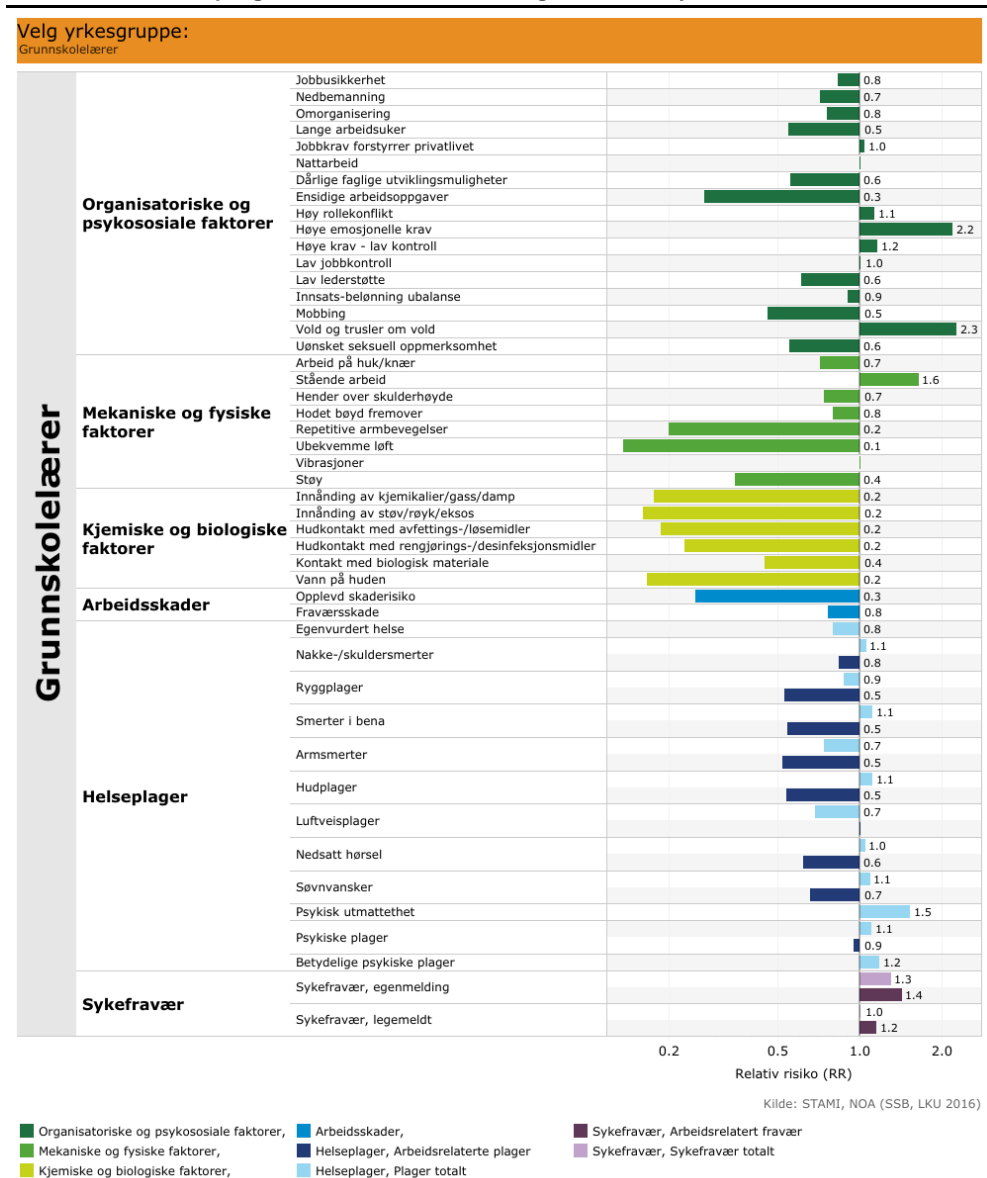
²³ <https://noa.stami.no/om-arbeidsmiljoovervakning/>, lest 20.05.2019

²⁴ <https://noa.stami.no/arbeidsmiljoindikatorer/arbeidsprofiler-og-bakgrunnsindikatorer/alle-yrkesaktive/yrkesprofil/>, lest 20.05. 2019

Visuelt er RR lik 1 (lik som andel blant alle sysselsatte) satt som en strek i midten av grafen (se figur 3.2), mens lavere risiko enn sysselsatte generelt (RR<1) ligger som en søyle til venstre. Høyere risiko enn sysselsatte generelt er vist som en søyle mot venstre (RR>1). Dette er mulig siden alle indikatorene er negativt definert. På denne måten får man raskt oversikt over hvilke faktorer yrkesgruppen man har valgt er særlig eksponert for. Statistisk usikkerhet er ikke vist.

Figur 3.2 Arbeidsmiljøprofiler – eksponering for ulike arbeidsmiljøproblemer og helseutfall. Eksempel grunnskolelærere sammenlignet med alle yrkesaktive

Kilde: <https://noa.stami.no/arbeidsmiljoindikatorer/arbeidsprofiler-og-bakgrunnsindikatorer/alle-yrkesaktive/yrkesprofil/>

3.2. Folkehelseinstituttets folkehelseprofiler og statistikkbanker

Folkehelseinstituttet (FHI) har siden 2000 publisert data om helsetilstanden i Norge og forhold som påvirker helse i statistikkbanken *Norges helse* (<http://www.norges helse.no>). Siden 2012 har FHI også presentert data på kommunenivå i statistikkbanken *Kommunehelse*²⁵ og i *folkehelseprofilene* for kommuner og fylker.²⁶ Folkehelseprofilene bygger på statistikkbankene, som gir mer utfyllende og detaljert informasjon om hver indikator, i tillegg til annen

²⁵ <http://khs.fhi.no>

²⁶ <https://www.fhi.no/hn/helse/brukerus-2014/>, lest 14.06. 2018

relevant informasjon. Profilene utgis hvert år. Det lages en egen fire siders profil for hver kommune, hver bydel i de fire største byene (siden 2015) og hvert fylke. De kan lastes ned fra Folkehelseinstituttets hjemmeside.²⁷ Profilene inneholder nøkkeltall knyttet til befolkning, levekår, miljø, skole, levevaner, helse og sykdom. Side 1 beskriver noen utvalgte trekk ved kommunens/bydelens/fylkets folkehelse. Side 2-3 gir en fordypning i et aktuelt tema som varierer fra år til år. I 2019 er temaet oppvekst og levekår for barn og unge.

I profilene inngår også, på siste side, et *folkehelsebarometer*. Folkehelsebarometeret viser noen nøkkeltall for kommunen sammenlignet med fylket og med landet. I 2019-utgaven inngikk i alt 34 indikatorer, vist samlet i en figur. I figur 3.3 er det vist et eksempel på et folkehelsebarometer, nærmere bestemt for Rakkestad kommune i 2019. De fleste indikatorene er testet for statistisk signifikans. Hvis kommunen ligger signifikant bedre an enn landsgjennomsnittet, markeres dette med en grønn sirkel. Hvis kommunen derimot ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet, markeres det med en rød sirkel. Hvis det ikke er noen forskjell, settes det inn en oransje sirkel. I oversikten settes det også inn symboler for hvilken verdi fylket har (i dette tilfellet Akershus), og verdien for hele landet er markert som en rød strek i diagrammet. Det inngår i tillegg to spredningsmål: En grå horisontal søyle som markerer variasjonen blant kommunene i fylket, og en hvit søyle som viser spredningen for de ti beste kommunene i landet. En del av indikatorene (15 i alt) er alders- og kjønnsstandardisert, for eksempel skader behandlet i sykehus. Andre er kun standardisert for kjønn (som overvekt) eller for alder (røyking blant kvinner).

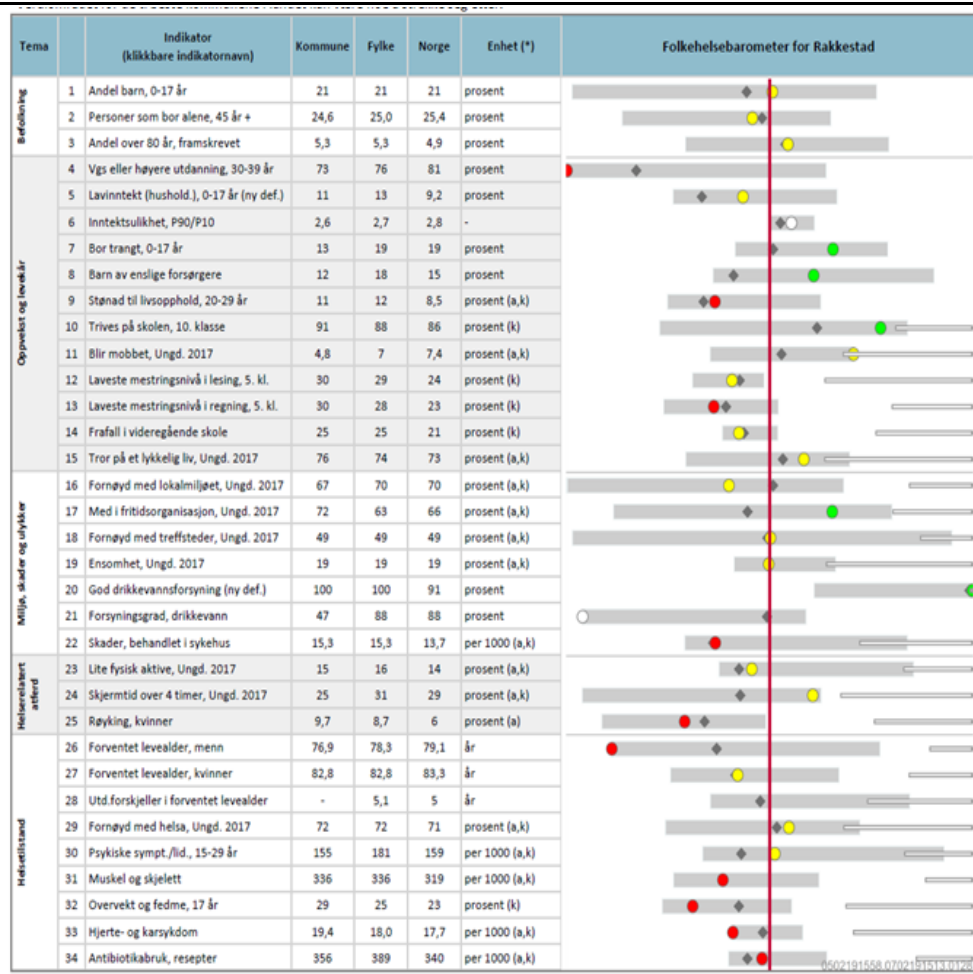
I Kommunehelsas statistikkbank finnes det flere opplysninger, og statistikk uten kjønn- og aldersstandardisering. Det finnes per i dag ingen symboler som sier noe om utviklingen over tid. Men ved å klikke på indikatornavnene kan en, i den grad det er tilgjengelig i statistikkbanken, få opp en figur som viser utviklingen over tid. Tallene viser som hovedregel gjennomsnittsnivået for ulike indikatorer, men det er noen tall som belyser ulikheter i fordeling. En av dem er utdanningsforskjellen i forventet levealder, en annen er inntektsulikhet.

Når det gjelder en mer inngående tekstlig presentasjon av indikatorer på helsefeltet, har FHI hvert fjerde år oppsummert status og utvikling for helsetilstanden i befolkningen. Den forrige rapporten ble utgitt i 2014 (*Helsetilstanden i Norge 2014*). Kapitlene i 2014-rapporten ble også publisert som nettgaver og er senere oppdatert, og nye kapitler har kommet til. Folkehelse rapporten publiseres i dag bare på nett, med jevnlig oppdateringer av de enkelte kapitlene. Noen av figurene har lenker til tallgrunnlaget og flere detaljer i statistikkbanken Norgeshelse. FHI har imidlertid utgitt *Helsetilstanden i Norge 2018*, som er en kortversjon (64 sider) av Folkehelse rapporten slik de enkelte kapitlene foreligger i sin oppdaterte utgave, per 15. mai 2018.²⁸

²⁷ <https://www.fhi.no/hn/helse/folkehelseprofil/>

²⁸ <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2018/helsetilstanden-i-norge-20182.pdf>, lest 20.05. 2019

Figur 3.3 Folkehelsebarometeret 2019 for Rakkestad kommune

Kilde: Folkehelseinstituttet

Brukerundersøkelser tyder på at Folkehelseprofilene, og framfor alt Folkehelsebarometeret, anses som et svært nyttig verktøy for planleggere og andre som arbeider med helsespørsmål i kommunene.²⁹ Brukerønskene dreier seg mest om å få mer informasjon om helserelevante tema på kommunenivå. Blant annet er det flere som savner «positive» indikatorer som trivsel og mestring, og mer data om psykisk helse og sosialt nettverk/ensomhet.

3.3. Andre systemer

Helsedirektoratet har et omfattende online statistikk- og indikatorsystem,³⁰ der det er mulig å lage egne figurer og tabeller basert på ulike kilder, for eksempel fra *Norsk pasientregister* og *Kommunalt Pasient- og Brukerregister (KPR)*. Det kan hentes ut statistikk både for kommuner og bydeler. Helsedirektoratet utgir også en rekke rapporter og notater. Blant disse er det den Folkehelsepolitiske rapporten som har mest preg av å være en generell sosial rapport. Denne rapporten gir «..en oversikt over utviklingstrekk i samfunnet som påvirker befolkningens helse og helsefordelingen» (Helsedirektoratet, 2018, s. 3). Rapporten for 2017 dekker områdene økonomiske levekår, sosial støtte og deltakelse, trygge og helsefremmende miljøer, sunne valg (livsstil), oppvekst, arbeidsliv og lokalt folkehelsearbeid. Den første rapporten kom i 2010.

Arbeids- og velferdsdirektoratet utarbeider årlig, på oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet, en rapport om tilstanden på fattigdoms- og levekårsområdet i

²⁹ <https://www.fhi.no/hn/helse/artikler/brukerundersokelsen-fhp-2018/>, lest 20.05. 2019

³⁰ <https://helsedirektoratet.no/statistikk-og-analyse>

Norge. Rapporten har tittelen *Lavinntekt og levkår i Norge* (Furuberg, Grav, Lima & Munch-Ellingsen, 2018).³¹ Hovedvekten legges på utviklingen av fattigdom og lavinntekt, men det er også noe omtale av helse, bolig og sosial kontakt. NAV har i tillegg en omfattende statistikkproduksjon, tilgjengelig på nettsidene, for eksempel om utviklingen av den registrerte arbeidsledigheten, fordelt på ulike geografiske nivåer og over tid.³²

Rapporteringen om Norges oppfølging av FNs bærekraftsmål skjer i regi av Regjeringen og departementene. For hvert av de 17 målene er det et departement som er ansvarlig for å koordinere oppfølgingen, og rapporterer om dette i sine respektive budsjettokumenter. Finansdepartementet summerer opp hovedpunktene i det årlige Nasjonalbudsjettet. Dette gjøres gjennom en enkel tekstlig presentasjon av noen hovedtrekk, uten tabeller eller visualiseringer (Finansdepartementet, 2019). Finansdepartementet gir også, sammen med Utenriksdepartementet, ut en engelskspråklig oppfølgingsrapport.³³

---

³¹<https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Kunnskap/Analyser+fra+NAV/NAV+rapportserie/NAV+rapporter/Lavinntekt+og+levk%C3%A5r+i+Norge.+Tilstand+og+utviklingstrekk+-+2018>, lest 16.05. 2019

³² Se oversikt her: <https://www.nav.no/348858/statistikk-og-analyse>

³³ https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/utvikling/oneyearcloser_2018.pdf, lest 16.05. 2019

4. Sosial rapportering i andre land

4.1. Internasjonale organisasjoner

FNs utviklingsprogram, UNDP

FNs utviklingsprogram har utgitt *Human Development Report* siden 1990, den siste i 2017.³⁴ I 2018 kom en publikasjon som i hovedsak var en oppdatering av det statistiske grunnlaget for hovedrapportens tabeller og figurer (Undp, 2018). Disse rapportene bygger på ideen om at menneskelig utvikling handler om å utvide og forsterke friheten, slik at alle mennesker kan få mulighet til å oppnå det de verdsetter i livet. Sagt på en annen måte dreier framskrittet seg om å fremme «livets rikdom» for alle mennesker, framfor et ensidig fokus på landenes økonomiske rikdom: «Human development focuses on the richness of human lives rather than on the richness of economies».³⁵ I rapportenes vedlegg gis det en rekke opplysninger i tabellarisk form om verdens land, om sosiale forhold, miljø og bærekraftig utvikling. UNDP har også et omfattende web-basert indikatorsystem.³⁶ En samlet oversikt for velferdsutviklingen i Norge basert på dette systemet finnes her: http://hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/NOR.pdf. I tillegg til enkeltindikatorer har UNDP utviklet indekser for flere sammensatte fenomener, hvorav den mest kjente utvilsomt er *Human Development Index* (HDI). Vi skal si mer om slike indekser seinere i denne rapporten.

Eurofound

Eurofound, *The European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions*, er et EU-organ som blant annet gjennomfører en egen livskvalitetsundersøkelse i EUs medlemsland, *European Quality of Life Survey*. Den fjerde runden ble gjort i 2016. Her er ikke Norge med. Norge er derimot med i arbeidsmiljøundersøkelsen som Eurofound gjennomfører med noen års mellomrom, *European Working Conditions Survey*. Nettstedet til Eurofound inneholder omfattende rapporter og gir samtidig online tilgang til å lage visualiseringer og på annen måte utforske data og indikatorer fra undersøkelsene som er gjennomført.³⁷ Rapporten som presenterer resultater fra surveyen om livskvalitet angir blant annet om endringer fra 2011 til 2016 er statistisk signifikante. For eksempel vises gjennomsnittlig livstilfredshet blant ulike sosioøkonomiske og demografiske grupper i 2016, med gjennomsnittet for EU28 angitt som en strek som de øvrige gjennomsnittene kan vurderes i forhold til. For gruppene som det har vært statistisk signifikante endringer for fra 2011 til 2016, angis bare endringstallet (+/-) (Eurofound, 2018, s. 16).

OECD – Better life initiative

På nettsiden «Better Life Initiative: Measuring Well-being and Progress» har OECD samlet all informasjon de har om «well-being» eller livskvalitet.³⁸ Fra hovedsiden lenkes det videre til flere temasider og publikasjoner på området. OECD har i tillegg annethvert år siden 2011 utgitt samlepublikasjonen *How's life. Measuring well being*, med blant annet resultater for enkeltland (OECD, 2017). En litt utvidet versjon av disse landprofilene kan gjenfinnes i faktaark som utgis for hvert enkelt land.³⁹ Her er det i tekst og figurer vist hvordan for eksempel Norge gjør det sammenlignet med gjennomsnittet for OECD-landene.

³⁴ http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf, lest 21.05. 2019

³⁵ http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf, s. 2

³⁶ <http://hdr.undp.org/en>

³⁷ <https://www.eurofound.europa.eu/data>, lest 21.05. 2019

³⁸ <http://www.OECD.org/statistics/better-life-initiative.htm>, lest 21.05.2019

³⁹ <http://www.OECD.org/norway/Better-Life-Initiative-country-note-Norway.pdf>, lest 21.05.2019

Faktaarket gir også informasjon om utviklingen de siste 10 år. Piler angir retningen på utviklingen og korte tekster beskriver endringene med ord. I tillegg omtaler faktaarket landets ressurser og risiko når det gjelder livskvalitet, og om man er blant de som gjør det best, dårligst eller midt på treet internasjonalt på ulike indikatorer (se figur 4.1).

Figur 4.1 *How's life in Norway* – faktaark fra OECD

Norway's resources and risks for future well-being: Illustrative indicators

Natural capital			
Indicator	Tier	Change	
Greenhouse gas emissions from domestic production	2	↗	2005-2015
CO ₂ emissions from domestic consumption	3	↔	2001-2011
Exposure to PM _{2.5} air pollution	1	↗	2005-2013
Forest area	1	↘	2005-2014
Renewable freshwater resources	1	..	Long-term annual avg
Freshwater abstractions	2	..	2007
Threatened birds	2	..	Latest available
Threatened mammals	2	..	Latest available
Threatened plants	1	..	Latest available

Human capital			
Indicator	Tier	Change	
Young adult educational attainment	3	↔	2014-2016
Educational expectancy	1	..	2015
Cognitive skills at age 15	2	..	2015
Adult skills	1	..	2011/2012
Long-term unemployment	1	↔	2006-2016
Life expectancy at birth	1	↗	2005-2016
Smoking prevalence	1	↗	2005-2016
Obesity prevalence	1	↘	2005-2015

Economic capital			
Indicator	Tier	Change	
Produced fixed assets	1	↗	2012-2014
Gross fixed capital formation	2	↘	2005-2016
Financial net worth of total economy	1	↗	2005-2016
Intellectual property assets	1	↗	2012-2014
Investment in R&D	2	↗	2005-2014
Household debt	3	↘	2005-2016
Household net wealth	2	↗	2012-2015
Financial net worth of government	1	↗	2005-2016
Banking sector leverage	2	↗	2005-2016

Social capital			
Indicator	Tier	Change	
Trust in others	1	..	2013
Trust in the police	1	..	2013
Trust in the national government	1	↘	2005-2016
Voter turnout	1	↔	2005-2013
Government stakeholder engagement	2	..	2014
Volunteering through organisations	1	..	2011/2012

↗	Improving over time
↘	Worsening over time
↔	No change
..	No data available

1	Top-performing OECD tier, latest available year
2	Middle-performing OECD tier, latest available year
3	Bottom-performing OECD tier, latest available year

Kilde: <http://www.OECD.org/norway/Better-Life-Initiative-country-note-Norway.pdf>

Ulikhet i livskvalitet mellom kvinner og menn, unge og gamle og personer med kort og lang utdanning er også dekket, samt innvandreres levekår i Norge og «Governance and well-being in Norway», med blant annet valgdeltakelse og opplevelse av innflytelse på hva myndighetene gjør.

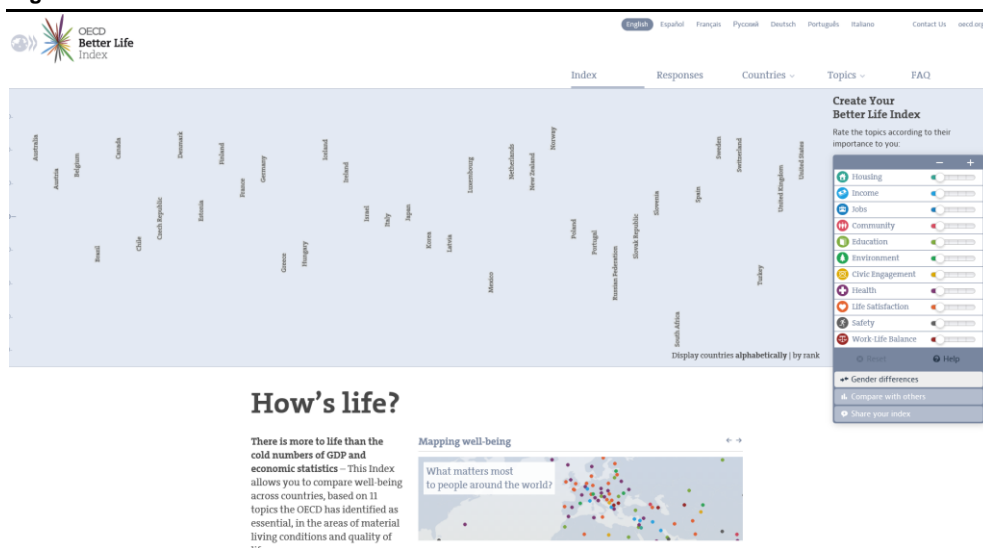
OECD har også sett på de lange linjene i publikasjonen *How was life? Global Well-being since 1820* (Van Zanden, Baten, Mira D'ercole, Rijpmma & Timmer, 2014). Den beskriver utviklingen på 10 utvalgte materielle og ikke-materielle indikatorer fra 1820 og frem til 2000-tallet. Resultater vises for 25 land og 8 verdensregioner, og beskriver hvordan ulike sider av «well-being» har utviklet seg. På tilhørende nettside vises utvikling over tid på indikatorene for en rekke andre land⁴⁰. Indikatorene overlapper med en del av indikatorene i *How's life*.

⁴⁰ <http://www.OECD.org/statistics/how-was-life-9789264214262-en.htm>, lest 21.05.2019

De 10 indikatorene er forsøkt slått sammen i en samleindikator. To ulike metoder for å konstruere et samlemål er brukt. Den ene varianten er et veid gjennomsnitt der tallene er standardisert og hvert av temaområdene er gitt lik vekt (i noen tilfeller er det to indikatorer innenfor ett temaområde, da veier de to indikatorene like mye til sammen som hver av de andre indikatorene). Negative indikatorer gir negativ standardisert verdi. I den andre varianten brukes en «latent variable model». Fordelen med denne er ifølge forfatterne at den tar hensyn til ufullstendige tidsserier.

OECD publiserer data for sine medlemsland i *Better life index*.⁴¹ Dette er en nettside som er svært interaktiv, og med flere muligheter for å utforske data ut fra ulike innfallsvinkler (figur 4.2). Nettsiden gir et øyeblikksbilde, og har ikke tidsserier. Det er heller ikke vist statistisk usikkerhet.

Figur 4.2 Forside *Better life index*

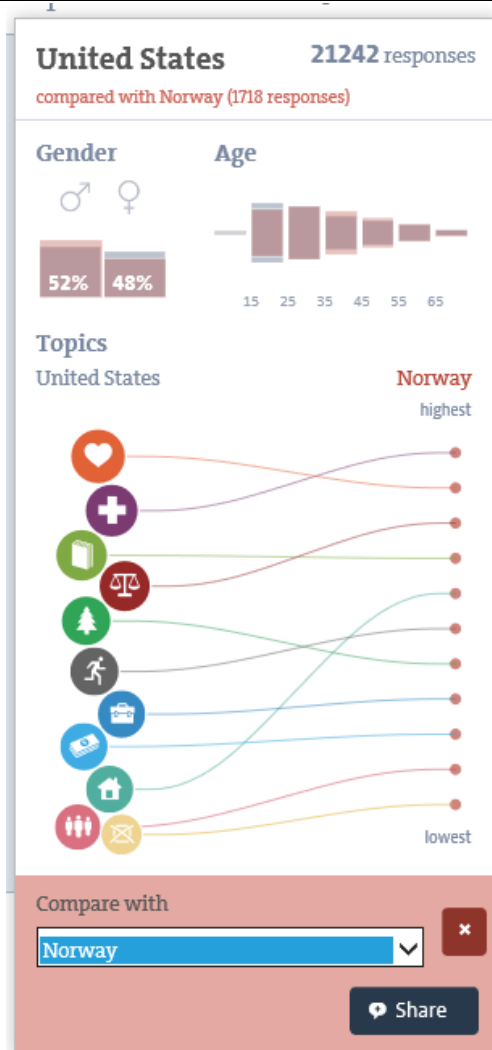
Kilde: <http://www.OECDbetterlifeindex.org/#/111111111111>

Den ene inngangen er «Create your own better life index», der leseren selv kan gi hvert livsområde en vekt og sammenligne seg med hva brukere i andre land har rangert høyest i snitt (se figur 4.2).

Resultatene kommer opp på et kart, der fargekoder forteller hva som er rangert høyest av de 11 temaområdene i hvert land, basert på det leserne svarer. Hvis man går inn på et enkeltland får man opp hele rangeringen av de 11 temaområdene for landet, og kan selv velge et land man ønsker å sammenligne med (figur 4.3).

⁴¹ <http://www.OECDbetterlifeindex.org/#/111111111111> , lest 21.05.2019

Figur 4.3 OECD Better life index – sammenligning mellom land

Kilde: <http://www.OECDbetterlifeindex.org/responses/#USA+NOR>

Den andre inngangen på temasiden er å se hvordan resultatene er for OECD som helhet eller for enkeltland for hvert av de 11 temaområdene. Her er resultatene basert på surveydata, og indikatorene er både positivt og negativt vinklet. Går man inn på et land (se figur 4.4) listes temaområdene opp på høyre side, og en graf viser hvordan befolkningen i landet skårer på de ulike områdene sammenlignet med andre land. For å muliggjøre denne rangeringen normaliseres skåren på de enkelte variablene. Normaliseringen gjøres ved å konvertere den originale verdien (dollar, år etc) til en verdi mellom 0 (dårligst mulige utfall) og 1 (best mulige utfall). Formelen er: $(\text{Verdien som skal konverteres} - \text{minimum verdi}) / (\text{maksimum verdi} - \text{minimum verdi})$.

Når en indikator måler en negativ dimensjon av livskvalitet (for eksempel arbeidsløshet), brukes denne formelen: $1 - ((\text{verdien som skal konverteres} - \text{minimum verdi}) / (\text{maksimum verdi} - \text{minimum verdi}))$.⁴² Deretter legges de normaliserte skårene sammen og deles på antall indikatorer. Alle indikatorene får lik vekt. Det regnes ikke ut noen overordnet indeks på tvers av temaområdene.⁴³

⁴² <http://www.OECDbetterlifeindex.org/about/better-life-initiative/#question16>, lest 21.05.2019

⁴³ <http://www.OECDbetterlifeindex.org/about/better-life-initiative/#question14>, lest 21.05.2019

Figur 4.4 **OECD Better life index – landprofil Estland**

Estonia

→ Learn even more about Estonia at oecd.org

How's Life?

Estonia has made progress over the last decade in terms of improving the quality of life of its citizens. Until the financial crisis of 2008, the economy had seen record-breaking growth. Notwithstanding, Estonia performs well in a few measures of well-being, relative to most other countries in the Better Life Index. Estonia ranks above the average in housing, education and skills, environmental quality, civic engagement, social connections and work-life balance, but below average in jobs and earnings, subjective well-being, income and wealth, personal security, and health status. These rankings are based on available selected data.

Money, while it cannot buy happiness, is an important means to achieving higher living standards. In Estonia, the average household net-adjusted disposable income per capita is USD 18 665 a year, lower than the OECD average of USD 30 563 a year. There is a considerable gap between the richest and poorest – the top 20% of the population earn more than five times as much as the bottom 20%.

In terms of employment, some 72% of people aged 15 to 64 in Estonia have a paid job, above the OECD employment average of 67%. Some 76% of men are in paid work, compared with 68% of women. In Estonia, almost 3% of employees work very long hours, much less than the OECD average of 13%. About 4% of men work very long hours compared with 1% of women.

Good education and skills are important requisites for finding a job. In Estonia, 89% of adults aged 25-64 have completed upper secondary education, higher than the OECD average of 74% and among the highest rates in the OECD. This is truer of women than men, as 85% of men have successfully completed high-school compared with 92% of women. Estonia is a top-performing country in terms of the quality of its educational system. The average student scored 524 in reading literacy, maths and science in the OECD's Programme for International Student Assessment (PISA). This score is much higher than the OECD average of 486, making Estonia one of the strongest OECD countries in students' skills. Although girls outperformed boys in many OECD countries, in Estonia boys performed 3 points higher than girls.

In terms of health, life expectancy at birth in Estonia is 78 years, two years lower than the OECD average of 80 years. Life expectancy for women is 82 years, compared with 73 for men. The level of atmospheric PM2.5 – tiny air pollutant particles small enough to enter and cause damage to the lungs – is 7.9 micrograms per cubic meter, lower than the OECD average of 13.9 micrograms per cubic meter. Estonia performs less well in terms of water quality, as 82% of people say they are satisfied with the quality of their water, broadly in line with the OECD average of 81%.

Concerning the public sphere, there is a strong sense of community and moderate levels of civic participation in Estonia, where 90% of people believe that they know someone they could rely on in time of need, broadly in line with the OECD average of 89%. Voter turnout, a measure of citizens' participation in the political

Topics

Compare to...

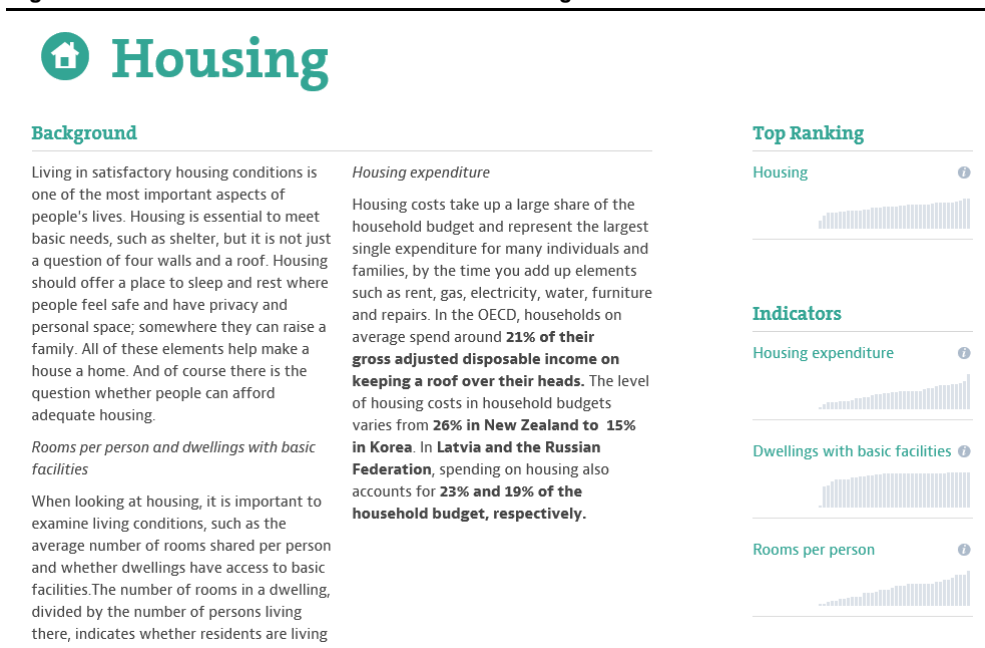
Pick a country

Kilde: <http://www.OECDbetterlifeindex.org/countries/estonia/>

I tillegg til rangering står det en enkel standardtekst som er lik for alle land, men der det er satt inn resultater på variablene for hvert enkelt land, og hvordan dette resultatet er sammenlignet med OECD som helhet.

En tredje mulighet er å velge seg et temaområde og se resultater for alle land. Går man inn på et temaområde, vises tallene som ligger bak samlemålet, for eksempel inngår boutgifter i USD og rom per person under temaområdet boforhold («Housing», se figur 4.5).

Figur 4.5 Better life index – Temaområdet «Housing»

Kilde: <http://www.OECDbetterlifeindex.org/topics/housing/>

OECD - Regional well-being

Denne nettsiden har stort sett de samme temaene som over, med unntak av «work-life balance». ⁴⁴ I tillegg er tilgang til tjenester inkludert. Indikatorene innenfor hvert temaområde ligner de som er i *Better life index*. Man kan gå inn på regioner i land og se på resultater for eksempel fra Oslo og Akershus (figur 4.6). Her brukes kun skår på de enkelte temaområdene, regnet ut på basis av en eller flere indikatorer. For å finne denne skåren sorteres regionene først etter verdi på den enkelte indikator og man finner regionene som har lavest og høyest verdi på hver indikator. Ekstremverdier holdes utenfor.

Verdien normaliseres på samme måte som i *Better life index*, men ganges i tillegg med 10, slik at skåren ligger mellom 0 og 10. Hvis det er flere indikatorer som inngår i skåren regnes skåren ut som et gjennomsnitt av disse. ⁴⁵

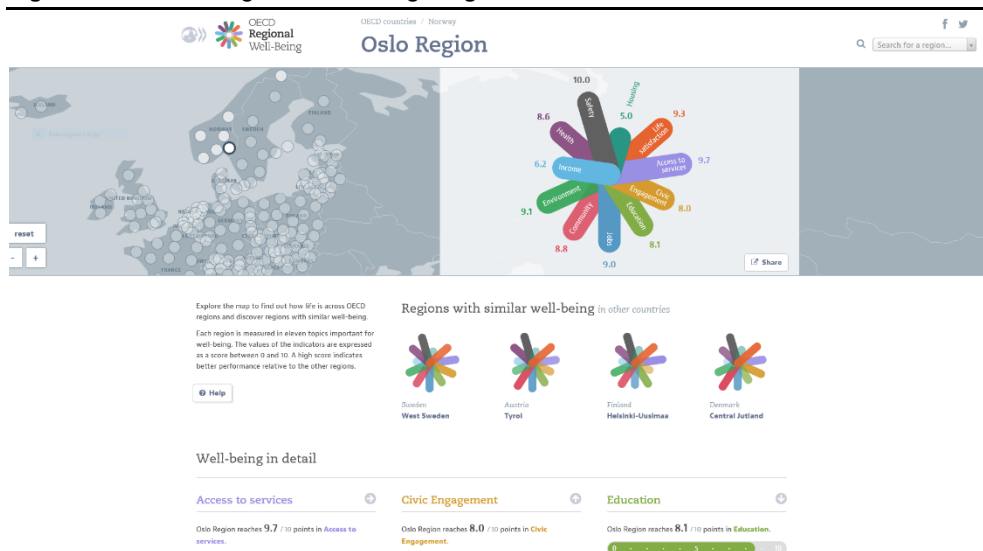
Hvilke områder som kommer best og dårligst ut er visualisert gjennom et sektordiagram. Regionen sammenlignes med andre regioner i samme land, og med gjennomsnittet for OECD som helhet. Pil som peker opp eller ned indikerer om utviklingen går i positiv eller negativ retning siden tidlig på 2000-tallet. Det opplyses også om hvilke regioner som skårer likt på livskvalitet i andre land. Tabeller med tall for alle områder for enkeltland, utvikling over tid og metainformasjon om variablene ligger i en statistikkbank. Faktaark for hvert enkelt land er også tilgjengelig. ⁴⁶

⁴⁴ <https://www.OECDregionalwellbeing.org/index.html>, lest 16.08.2018

⁴⁵ <https://www.OECDregionalwellbeing.org/assets/downloads/Regional-Well-Being-User-Guide.pdf>, lest 21.05.2019

⁴⁶ <http://www.OECD.org/cfe/regional-policy/hows-life-country-facts-norway.pdf>, lest 21.05.2019

Figur 4.6 OECD Regional Well-Being – regionside Oslo

Kilde: <https://www.OECDregionalwellbeing.org/NO01.html>

Annen sosial rapportering innenfor OECD

Et annet viktig ledd i OECDs sosiale rapportering er serien *Society at a Glance*. *OECD Social Indicators*. Denne oversiktspublikasjonen om sosiale trender og forskjeller i OECD-området har blitt publisert om lag annethvert år gjennom en årrekke. I tillegg til utvalgte sosiale indikatorer, har publikasjonen hvert år ett eller to spesielle temaer. Hovedtema i 2019-utgaven er livssituasjonen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LGBT). Her gis det, i tillegg til en grundig analyse av levekårene for denne gruppen, også anbefalinger om hva som bør gjøres for å bedre situasjonen (OECD, 2019c). Sammenlignet med *How's Life* er ikke settet av utfallsindikatorer like bredt, og *Society at a Glance* - serien inkluderer i større grad indikatorer på politikk og tiltak.

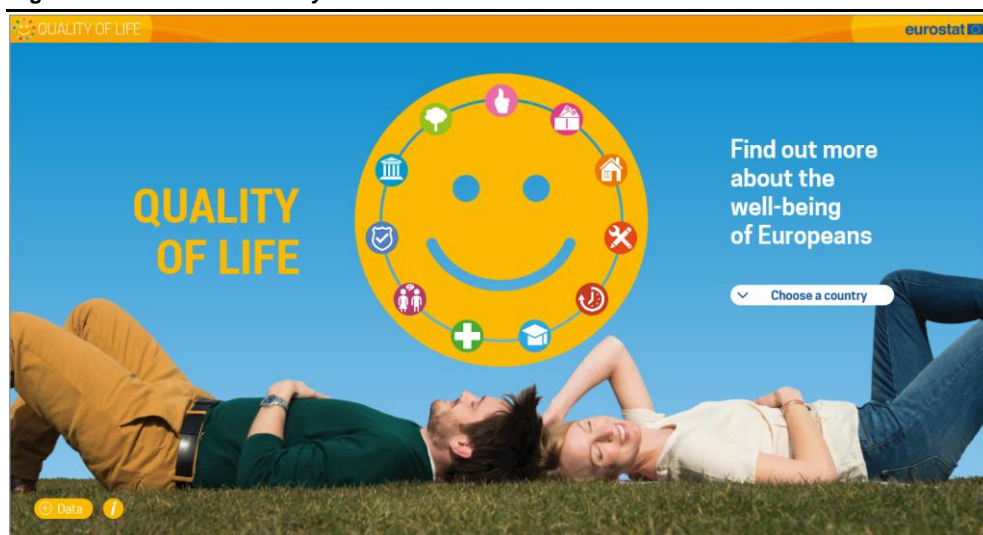
OECD rapporterer også om framdriften som landene gjør i forhold til FNs bærekraftsmål i en egen publikasjon (OECD, 2019a).

Eurostat

Nettsiden "Quality of life" er Eurostat sin temaside om livskvalitet.⁴⁷ Dette er et mikronettsted⁴⁸ som det lenkes til fra Eurostat sine nettsider, og den er svært enkel og overordnet. Tallene er hentet fra flere kilder: EU-SILC, LFS, EHIS og fra registerdata. Fra forsiden kan man velge seg et land og et temaområde man ønsker å se nærmere på. Resultatene på den enkelte indikator sammenlignes med resultatene for EU som helhet og med enkeltlandene som kommer dårligst og best ut på indikatoren. Det gis ikke mulighet til å velge hvilke land man vil sammenligne. Det er heller ikke mulig å se ulike tema på tvers, eller å følge utvikling over tid. Indikatorene er definert i «pop-up» bokser, og utenom disse boksene er det lite tekst på siden. På nettsiden er det ikke vist statistisk usikkerhet rundt tallene, og indikatorene er både positivt og negativt vinklet. Det er imidlertid lagt inn lenker til tabeller som gir mer detaljert informasjon, både om landforskjeller og utvikling over tid.

⁴⁷ http://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/qol/index_en.html, lest 21.05.2019

⁴⁸ Et mikronettsted er en enkeltstående nettside eller samling av flere sider som fungerer som et supplement til et hovednettsted (<https://no.wikipedia.org/wiki/Mikronettsted>, lest 20.9. 2019)

Figur 4.7 Eurostats *Quality of life* – forside

Kilde: http://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/qol/index_en.html

Eurostat har også en nettside som omtaler en del av de samme dataene mer inngående, en online publikasjon kalt *Quality of life indicators*.⁴⁹ Hvert tema eller dimensjon, 9 i alt, har en egen artikkel. Eurostat har tidligere også publisert en rapport om livskvalitet (Eurostat, 2015). Det viktigste datagrunnlaget for denne rapporten var resultatene fra den europeiske levekårsundersøkelsen EU-SILC i 2013, da subjektiv livskvalitet var en egen ad-hoc modul i undersøkelsen.

4.2. Nasjonale systemer

Det finnes etter hvert en rekke eksempler på systemer for sosial rapportering i ulike land, for en oversikt se blant annet Exton og Shinwell (2018) og Noll og Berger (2014). I denne rapporten er det bare plass til et mindre utvalg. Vi har prioritert land som det er naturlig å sammenligne seg, ikke minst andre nordiske land, og land som har fått stor oppmerksomhet i faglitteraturen og som har utmerket seg med nyvinninger på feltet, blant annet Storbritannia og New Zealand.

Sverige

Det svenske statistikkbyrået utga tidligere en omfattende sosial rapport, *Perspektiv på välfärden*. Denne serien opphørte i 2004. Imidlertid har *Socialstyrelsen* utgitt fem forskningsbaserte rapporter om utviklingen av sosiale problemer i Sverige. Den første ble utgitt i 1994, den siste kom i 2010.⁵⁰ Hensikten med rapporten var å gi en oversikt over hvordan sosiale problemer, og risikofaktorene for slike problemer, forandres i befolkningen og i ulike grupper, samt analysere mulige årsaker til disse forandringene. Rapporten skulle også belyse hvilke grupper som var særlig dårlig stilt. 2010-rapporten hadde blant annet et eget kapittel om opphopning av velferdsproblemer, og et om papirløse innvandrere.

Fra og med 2017 inkluderer den svenske regjeringens vårbudsjett en oversikt over 15 forskjellige indikatorer, kalt «nya mått på välförstand». Hensikten med disse indikatorene er at de skal gi et bilde av velstandens utvikling, både med hensyn på menneskers livskvalitet og økonomiens langsiktige bærekraft. Indikatorsettet består av fem økonomiske, fem miljømessige og fem sosiale indikatorer. Blant de sosiale indikatorene finner vi blant annet egenvurdert helse, mellommenneskelig tillit og tilfredshet med livet. I vårbudsjettet for 2018 oppsummeres tilstanden for de 15

⁴⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_indicators, lest 21.05. 2019

⁵⁰ <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/17957/2010-3-11.pdf>, lest 21.05. 2019

indikatorerne, og det angis hvordan utviklingen har vært det siste året for hver indikator.⁵¹

Finland

Indikatorsystemet *Findicators*⁵² ble lansert i 2009, og framhevet som et eksempel på god praksis i en vurdering av systemer for sosial monitorering og rapportering i Europa (Noll & Berger, 2014). Tjenesten er utarbeidet av det finske statistikkbyrået (Statistikcentralen) i samarbeid med andre informasjonsprodusenter. Den gir en oversiktlig og brukervennlig samling av vel 100 indikatorer som beskriver samfunnsutviklingen på ulike områder, fra demografi til helse, kultur og miljø. Indikatorerne presenteres gjennom bruk av statistiske diagrammer, tabeller og analyserende tekst. Det er lagt inn lenker til Statistikkdatabasen i Statistikcentralen under hver indikator, samt lenker til internasjonal statistikk.

Et annet indikatorsystem er *Velferdskompasset*⁵³, i regi av *Institutet för hälsa och välfärd*. I dette systemet er indikatorerne delt inn i tre kategorier, såkalte profiler. Velferdsprofilen gir et mangesidig bilde av velferd og helse. Serviceprofilen inneholder indikatorer som beskriver sosial- og helsetjenestene og deres tilgjengelighet. Befolkningsprofilen inneholder nøkkeltall for befolkningens struktur og endring, slik som fordeling etter alder, næring, utdanning o.l. Velferdskompasset gir tall både for landet som helhet og for geografiske områder, slik som kommuner. Systemet har klare likhetspunkter med Folkehelseinstituttets Folkehelsebarometer på kommunenivå. En fordel med systemet er at det også inneholder tall for endringer over tid, som regel fra 2012, presentert gjennom enkle linjediagrammer. Man kan velge om man vil få opp et trenddiagram eller et spredningsdiagram for hver profil.

Danmark

Danmark gjennomførte i 2015 en egen livskvalitetsundersøkelse blant et utvalg av personer over 18 år (Danmarks Statistik, 2018). Undersøkelsen er så langt gjennomført én gang og det er ikke avgjort om den skal gjennomføres igjen. Undersøkelsen består av 38 spørsmål, og 42 500 personer deltok. I tillegg inngår mer objektive mål basert på registerinformasjon, for eksempel inntekt. De objektive indikatorerne dekker hele landet, mens de subjektive indikatorerne, basert på data fra livskvalitetsundersøkelsen, dekker 38 av landets 98 kommuner, samt en landstotal.

⁵¹ <http://www.regeringen.se/49776b/contentassets/fd1d180b97a8433aae8fe491176571a9/2018-ars-ekonomiska-varpropositionhela-dokumentet-prop.-201718100.pdf>, s. 78, lest 21.05. 2019

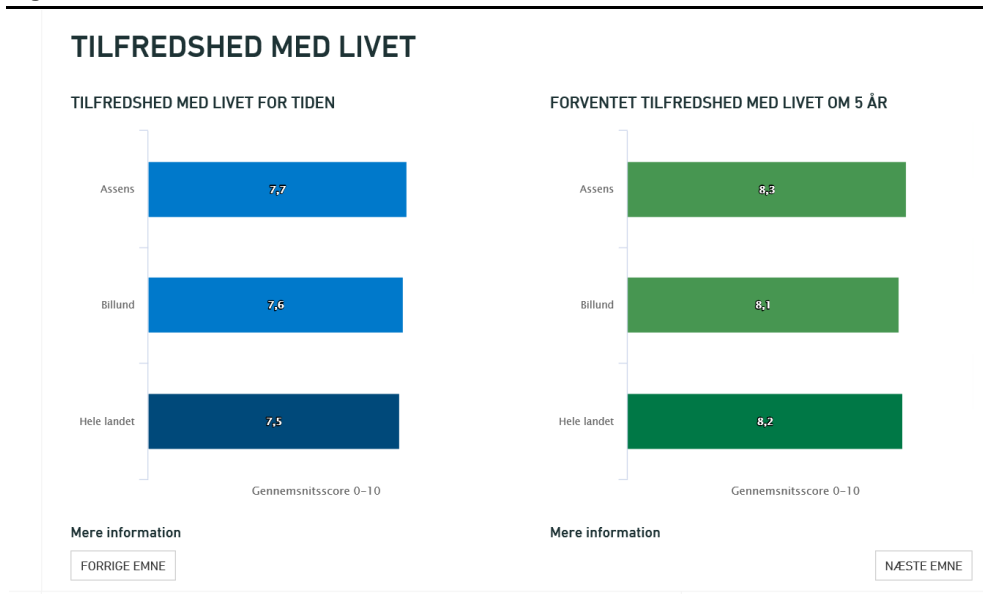
⁵² <https://findikaattori.fi/sv>, lest 21.05. 2019

⁵³ <https://www.hyvinvointikompassi.fi/sv/web/hyvinvointikompassi/>, lest 21.05. 2019

Figur 4.8 Danmarks statistiks *Livskvalitet i Danmark* - forside

Kilde: <https://www.dst.dk/extranet/livskvalitet/livskvalitet.html>

På hvert temaområde er det plukket ut to indikatorer. Disse er både positivt og negativt vinklet, og man kan selv velge hvilke og hvor mange kommuner man vil se på. Man kan enkelt navigere mellom de ulike emnene. Informasjon om indikatorerne og hvordan de er definert er tilgjengelig i bokser.

Figur 4.9 Danmarks statistiks *Livskvalitet i Danmark* – temaområdet tilfredshet med livet

Kilde: <https://www.dst.dk/extranet/livskvalitet/livskvalitet.html>

Tallene på selve siden er altså overordnet, men fra temasiden lenkes det opp mot Danmarks statistikk sin statistikkbank, der man finner flere resultater fra undersøkelsen, og i tillegg til fordeling etter kommune kan man fordele etter kjønn,

alder, inntekt, om man eier eller leier bolig, utdannelse, sosioøkonomisk status, hyppighet i kontakt med lege, innvandrerbakgrunn og formue.

Wales

Nasjonalforsamlingen i Wales vedtok i 2015 «the Well-being of Future Generations (Wales) Act». Loven stadfester sju livskvalitetsmål («well-being goals») for Wales: «A prosperous Wales, a resilient Wales, a healthier Wales, a more equal Wales, a Wales of cohesive communities, a Wales of vibrant culture and thriving Welsh language, a globally responsible Wales».⁵⁴ For å kunne måle om landet beveger seg i retning av å oppfylle målene, har det blitt utviklet et indikatorsett bestående av 46 indikatorer.⁵⁵

På grunnlag av indikatorene skal det publiseres årlige rapporter om livskvaliteten i Wales («Annual Well-being Report»). Foreløpig har det kommet to rapporter, den siste for 2018.⁵⁶ Den redegjør for noen hovedtrekk i tilstand og utvikling for hvert av målene. Ett av dem er målet om et Wales preget av større likhet. Dette målet er formulert slik: “A society that enables people to fulfil their potential no matter what their background or circumstances (including their socioeconomic background and circumstances)”. Deretter presenteres statistikk om fattigdom, livstilfredshet, levealder o.l. for ulike grupper, etter kjønn, alder, etnisk tilhørighet, religiøs tilhørighet, seksuell identitet, funksjonshemming og ekteskapsstatus.

Nederland

Nederland har en lang tradisjon for sosial rapportering. Fra 1974 av utga det som i dag heter sosialforskningsinstituttet jevnlig indikatorrapporter («Social and cultural report»). Den siste utgaven skriver seg fra 2016.⁵⁷

Sosialforskningsinstituttet utgir også en annen, og enda mer dyptloddende rapport, «Nederlands sosiale tilstand» (De Sociale Staat van de Nederland».⁵⁸ Den gir en systematisk og grundig oversikt over livskvalitet og levekår i den nederlandske befolkningen (2017-rapporten er på vel 400 sider). Både materielle og ikke-materielle aspekter blir dekket, i tillegg til befolkningens subjektive opplevelser og vurderinger. Den inneholder også en indeks, «The Life Situation Index», en livskvalitetsindeks som sammenfatter informasjonen på 8 komponenter. Et avslutningskapittel oppsummerer resultatene. Publikasjonen kom første gang i 2001 og har siden blitt utgitt annethvert år.

I de mellomliggende årene denne publikasjonen ikke kommer ut, utgis det kortere varianter. 2018-utgaven har to versjoner: En tekstlig oppsummering av langsiktige utviklingstrekk uten tallgrunnlag⁵⁹, og en mer omfattende publikasjon med mindre tekst, med større vekt på å oppdatere tallgrunnlaget. Den utgis både som pdf⁶⁰ og i form av en interaktiv webutgave, der det er mulig å klikke på figurene for å få mer detaljert informasjon.⁶¹

⁵⁴ <http://www.assembly.wales/research%20documents/18-033/18-033-web-english.pdf>, lest 21.05. 2019

⁵⁵ <http://gov.wales/docs/desh/publications/160316-national-indicators-to-be-laid-before-nafw-en.pdf>, lest 21.05. 2019

⁵⁶ <https://gov.wales/sites/default/files/statistics-and-research/2019-01/well-being-wales-2017-18.pdf>, lest 21.05. 2019

⁵⁷ <https://www.scp.nl/dsresource?objectid=eed7022-b935-4188-989d-22f5a895cf86&type=org>, lest 22.05. 2019

⁵⁸ <https://www.scp.nl/dsresource?objectid=32b8ebe1-4792-4bd9-bc5a-9dbb771657c4&type=org>, lest 22.05. 2019

⁵⁹ <https://www.scp.nl/dsresource?objectid=c0c705e4-931a-4e11-b4a3-95e0d2150bdc&type=org>, lest 22.05. 2019

⁶⁰ <https://digitaal.scp.nl/ssn2018/assets/pdf/de-sociale-staat-van-nederland-2018-SCP.pdf>, lest 22.05. 2019

⁶¹ <https://digitaal.scp.nl/ssn2018/>, lest 22.05. 2019

I mai 2018 utga det nederlandske statistikkbyrået en ny type publikasjon, en «bred velferdsmonitor» (Monitor Brede Welvaart 2018). På bestilling fra den nederlandske regjeringen, vil statistikkbyrået (CBS) publisere denne velferdsmonitoren årlig. Begrepet “bred velferd” har tre dimensjoner: Den første er velferden «her og nå», som angår livskvaliteten slik den arter seg nå og har utviklet seg i løpet av de siste åtte årene. Den andre dimensjonen er velferden i fremtiden, det vil si konsekvensene av våre nåtidige handlinger for framtidige generasjoner. Den tredje og siste dimensjonen er velferden “andre steder”, altså den internasjonale dimensjon: virkningen som det nåværende velferdsnivået har på andre land og særlig på verdens fattigste.

For hver av de tre dimensjonene er det valgt ut en serie av temaer som belyses gjennom en eller flere indikatorer. For hver indikator vises trend (siste åtte år), den seneste utviklingen (siden året før) og, om mulig, hvordan Nederland gjør det sammenlignet med andre EU-land. Som en av indikatorene på velferden «her og nå» inngår også en indeks for «personlig», subjektiv velferd.⁶²

Figur 4.10 viser hvordan utviklingen for dimensjonen velferd «her og nå» visualiseres i den første publikasjonen. 21 indikatorer fordelt på åtte temaer inngår, i tillegg til BNP. Fokuset er på endringer over tid. I den ytre sirkelen vises positiv (grønn), grå (ingen endring) eller negativ (rød) utvikling det siste året i prosent, mens fargene i den indre delen av sirkelen angir utviklingen de siste åtte årene på samme måte. I nederste del av figuren vises en internasjonal sammenligning av de samme indikatorene, der rød/grå/grønn viser om Nederlands rangering er henholdsvis lav, middels eller høy. På statistikkbyråets hjemmeside ligger ytterligere detaljer om utviklingstrekkene. De samme prinsippene følges i den andre utgaven av den brede velferdsmonitoren (2019)⁶³, men antallet indikatorer for velferden «her og nå» har blitt utvidet, fra 21 til 29. Nytt er også at monitoren nå inkluderer FNs bærekraftsmål. Publikasjonen utgis både som interaktiv webpublikasjon og som pdf. Rapporten skal diskuteres i det nederlandske parlamentet, i den årlige debatten om «ansvarliggjøring» (Accountability Debate). Før dette har regjeringen kommet med sin offisielle reaksjon på rapporten.

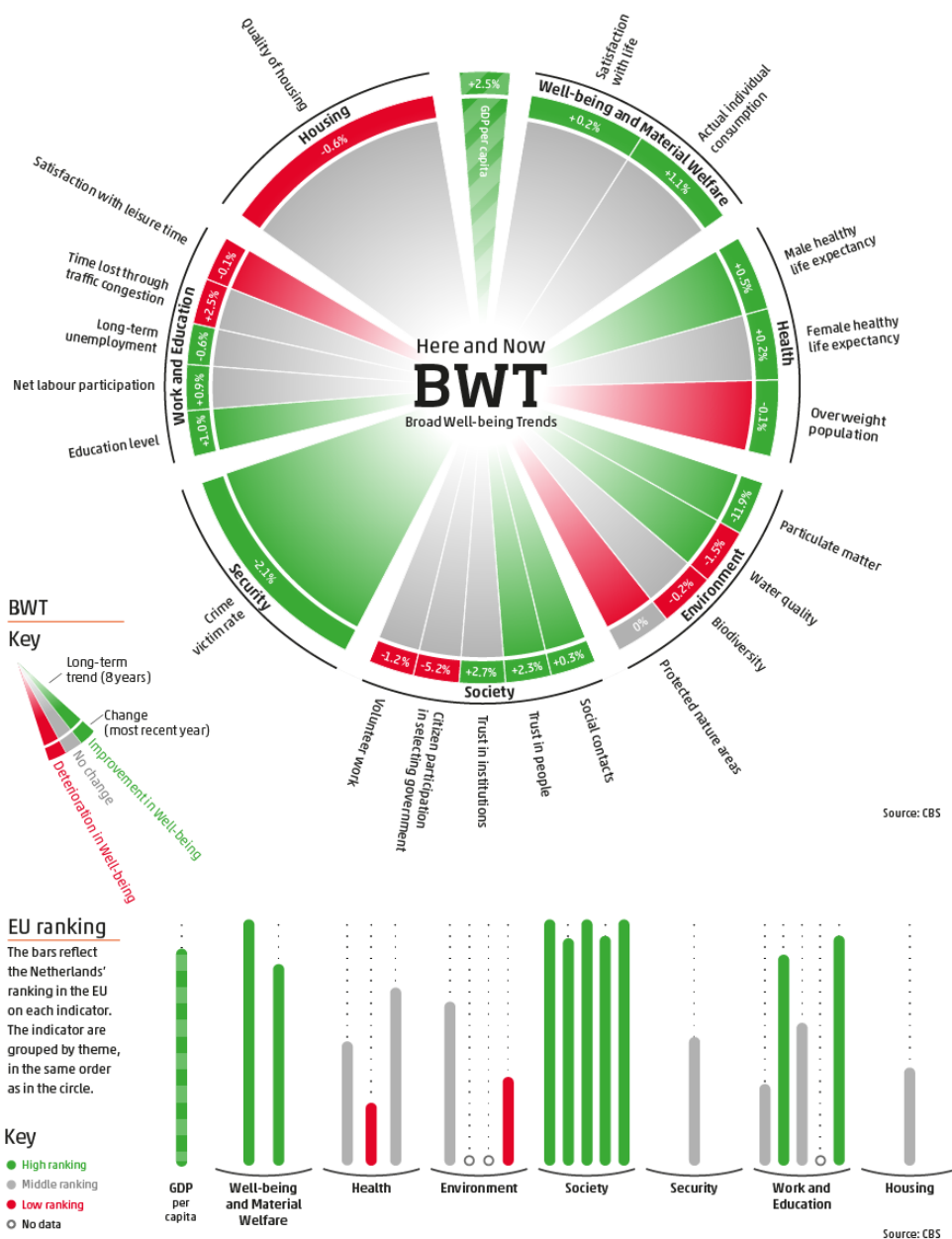
---

⁶² https://www.cbs.nl/-/media/pdf/2018/20/eindversie%20monitor%20brede%20welvaart%202018%20%20web_.pdf, lest 22.05. 2019

⁶³ <https://longreads.cbs.nl/monitor-brede-welvaart-en-sdgs-2019/>, lest 22.05. 2019

Figur 4.10 Visualisering av brede trender i livskvaliteten «her og nå», Nederland

Kilde: <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2018/20/well-being-improving>

Italia

Det italienske indikatorsystemet BES (Benessere, Equo e Sostenibile) tar sikte på å måle velferd, likhet og bærekraftig utvikling i ett og samme system. Indikatorene deles inn i 12 livsområder. Det foreligger både et omfattende indikatorsett online, på det italienske statistikkbyråets hjemmeside, og en årlig oppdatert rapport. 2018-versjonen foreligger, men bare på italiensk.⁶⁴ Det har blitt laget indekser, samlemål, for hvert livsområde. For å vise utviklingen over tid, er det blant annet utarbeidet radardiagrammer, som viser tilstanden for de 12 områdene de to siste årene med tilgjengelige tall, sammenlignet med 2010. 2010 er satt til 100, slik at man kan sammenligne prosentvise endringer på de forskjellige områdene. En oversikt over de 12 områdene finnes på Istats hjemmeside, med tilhørende indikatorer, i 2017 så mange som 129.⁶⁵

⁶⁴ https://www.istat.it/it/files//2018/12/Bes_2018.pdf, lest 22.05. 2019

⁶⁵ <https://www.istat.it/it/files//2018/04/Well-being-indicators.pdf>, lest 22.05. 2019

Australia

Det australske statistikkbyrået har siden 2002 utgitt rapporter om nasjonens framskritt (*Measure of Australia's Progress*, MAP) innen fire dimensjoner: Samfunn, økonomi, miljø, styresett. Den siste rapporten ble utgitt i 2013.⁶⁶ På nettsidene til byrået er det mulig å gå dypere inn i bakgrunns materialet for rapporten, og blant annet få indikatorene fordelt etter flere bakgrunnsvariabler.⁶⁷

I tillegg til dette utgir det Det australske instituttet for helse og velferd en rapport om velferden i Australia (*Australia's welfare*). Rapporten har kommet annethvert år siden 1993, den siste i 2017 (Australian Institute of Health and Welfare, 2017). Dette er en rapport som har bidrag fra framtrede akademikere. 2017-rapporten har således et kapittel om opphopning av dårlige levekår, såkalt «persistent disadvantage». I tillegg til kapitler om ulike temaer og grupper, for eksempel om situasjonen for urinnvånerne og for funksjonshemmede, er det et avslutningskapittel som presenterer 61 utvalgte sosiale indikatorer fordelt på fire hovedområder: Livskvalitet («well-being»), determinanter (materielle ressurser, sosiale ressurser mm), velferdstjenester (tilgjengelighet, effektivitet osv.) og kontekst (befolkningsstørrelse, velferdsutgifter mm). Hovedtrekkene for hver indikator oppsummeres i en tabell der trendene blir beskrevet som enten positive, negative, ingen endring eller at data mangler eller er utilstrekkelige på annen måte.

De fleste kapitlene avsluttes med to avsnitt. Ett av dem er om kunnskapshullene for hvert tema - hva vet vi for lite om? Her tas opp hva statistikken ikke sier noe om, og hvordan en eventuelt kan få mer kunnskap. Det andre er hvor leseren kan få mer informasjon, altså henvisning til annen statistikk og forskning. Rapportene om Australias velferd har også tilleggsinformasjon tilgjengelig på websidene til Instituttet for helse og velferd.⁶⁸ Hovedrapporten er på over 400 sider. Derfor er det også laget en forkortet versjon på 50 sider.⁶⁹ Det gjøres mye for å formidle resultatene på ulike måter, blant annet gjennom egne YouTube-videoer.⁷⁰ Det finnes også quizoppgaver og apper som måler kunnskapen om velferd i Australia.

New Zealand

I likhet med Australia utgir New Zealand også omfattende sosiale rapporter. «The Social Report 2016», utgitt av «Ministry of social development», presenterer 49 hovedindikatorer fordelt på 10 livsområder, slik som helse, utdanning, levestandard og trygghet (Ministry of Social Development, 2016). Den første ble utgitt i 2001. For en nærmere omtale av bakgrunn for, og utviklingen av, disse rapportene, se Pega, Valentine, Matheson og Rasanathan (2014). Rapporten presenteres også på en egen webside, med lenker til tallene som ligger bak.⁷¹ I rapporten gjøres det ulike forsøk på å sammenfatte utviklingstrekkene over tid, se figur 4.11. For hver indikator måles for det første nylig endring (*recent change*), basert på endringen mellom de to sist tilgjengelige datapunktene, og for det andre en mer langsiktig endring (*medium term change*), som er endringen mellom tidspunktet for den siste målingen og et målepunkt i perioden 2005-2008. I noen tilfeller faller disse endringstallene sammen, siden noen undersøkelser gjøres med ganske lange

⁶⁶[http://www.ausstats.abs.gov.au/ausstats/free.nsf/vwLookupSubject/1370.0~2013~MAP+2013+Summary+Brochure~13700_2013_MAP_Brochure.pdf/\\$File/13700_2013_MAP_Brochure.pdf](http://www.ausstats.abs.gov.au/ausstats/free.nsf/vwLookupSubject/1370.0~2013~MAP+2013+Summary+Brochure~13700_2013_MAP_Brochure.pdf/$File/13700_2013_MAP_Brochure.pdf), lest 22.05. 2019

⁶⁷<http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/Lookup/by%20Subject/1370.0~2013~Main%20Features~Homepage~1>, lest 24.05. 2018

⁶⁸ www.aihw.gov.au/reports/australias-welfare/australias-welfare-2017, lest 22.05. 2019

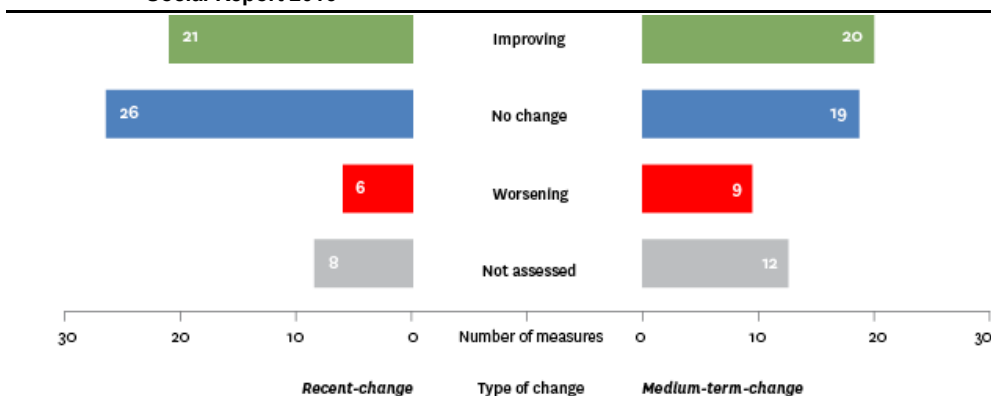
⁶⁹ <https://www.aihw.gov.au/getmedia/5c7b48ba-f5a2-46a6-96bd-2bbae02a5139/AIHW-AUS215-AW17-inbrief.pdf.aspx?inline=true>, lest 22.05. 2019

⁷⁰ Se eksempelvis denne, om hovedresultatene fra rapporten i 2017: <https://www.youtube.com/watch?v=CzBJQmX-sb0>, sett 22.05. 2019

⁷¹ <http://socialrepo.rtm.ssd.govt.nz/>, lest 1.06. 2018

tidsintervaller (når det for eksempel finnes bare to undersøkelser, en for 2006 og en for 2013).

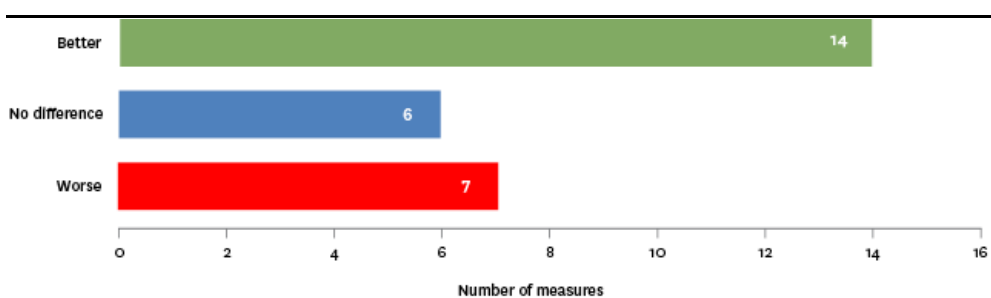
Figur 4.11 Sammenfatning av endringer av sosiale indikatorer over tid. New Zealand, «The Social Report 2016»

Kilde: <http://socialreport.msd.govt.nz/documents/2016/msd-the-social-report-2016.pdf>

En tilsvarende sammenfatning gjøres for New Zealand sammenlignet med gjennomsnittet for OECD-landene (figur 4.12).

Figur 4.12 Sosiale indikatorer for New Zealand sammenlignet med OECD-land. Fra «The Social Report 2016»

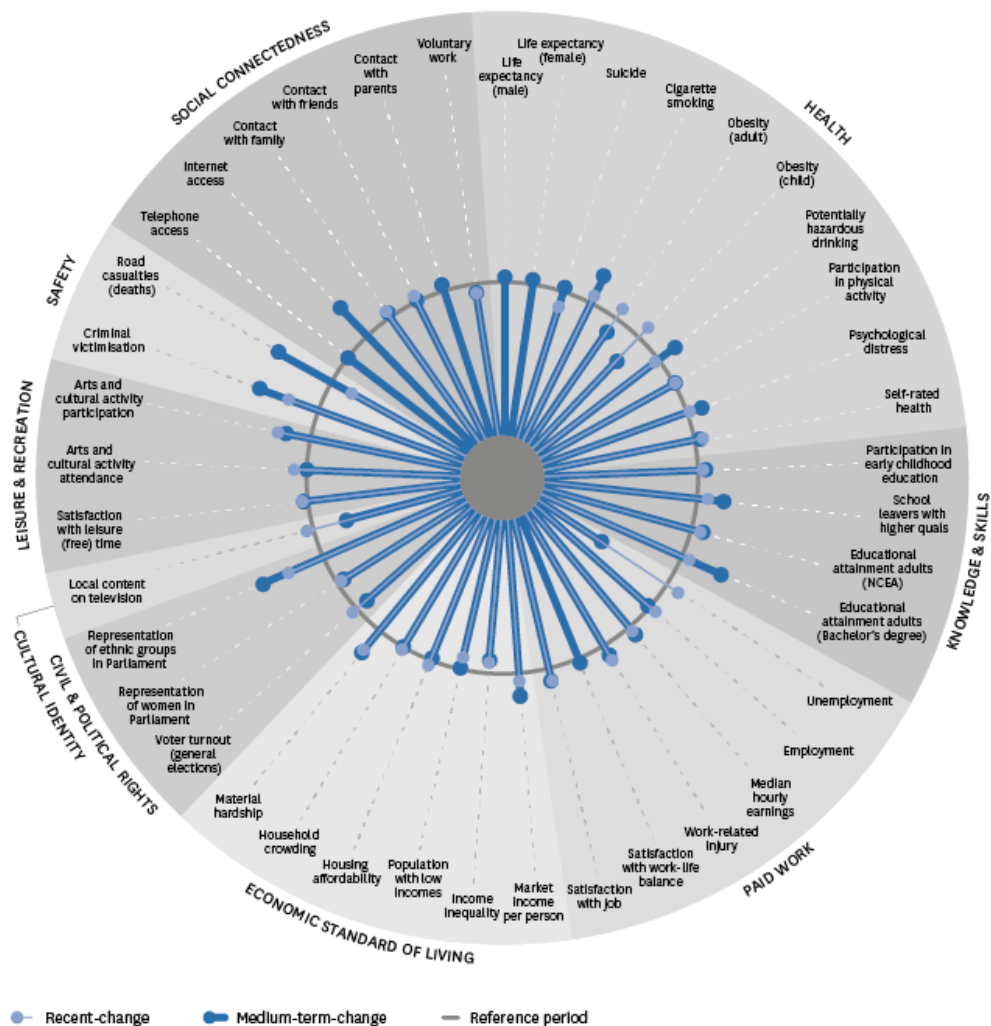

Kilde: <http://socialreport.msd.govt.nz/documents/2016/msd-the-social-report-2016.pdf>

“The Social Report” gir også et sammenfattende bilde av hvordan endringene har vært over tid for settet av sosiale indikatorer, både for hele befolkningen og for utvalgte enkeltgrupper (som urbefolkningsgruppen maoriene). Denne presentasjonen gjøres gjennom radardiagrammer. Figur 4.13 viser oversikten over endringer for hele befolkningen. Den viser to typer endring, på samme måte som i en tidligere figur: Nylig endring (*recent change*), basert på endringen mellom de to sist tilgjengelige datapunktene, og en mer langsiktig endring (*medium term change*), som er endringen mellom tidspunktet for den siste målingen og et målepunkt i perioden 2005-2008. De lyseblå spilene viser den nylige endringen og de mørkeblå viser den mer langsiktige endringen. Når spilene går utenfor sirkelen representerer det en forbedring sammenlignet med referansetidspunktet, når spilene er innenfor sirkelen betyr det en forverring.

For grupper viser den indre sirkelen gjennomsnittet for en tidligere tidsperiode, mens spilene viser gjennomsnittet for en seinere tidsperiode. Hvis spilene overskrider sirkelen, har det skjedd en forbedring, hvis spilene er innenfor sirkelen har det skjedd en forverring.

Figur 4.13 Endringer i sosiale indikatorer over tid. New Zealand, «The Social Report 2016»

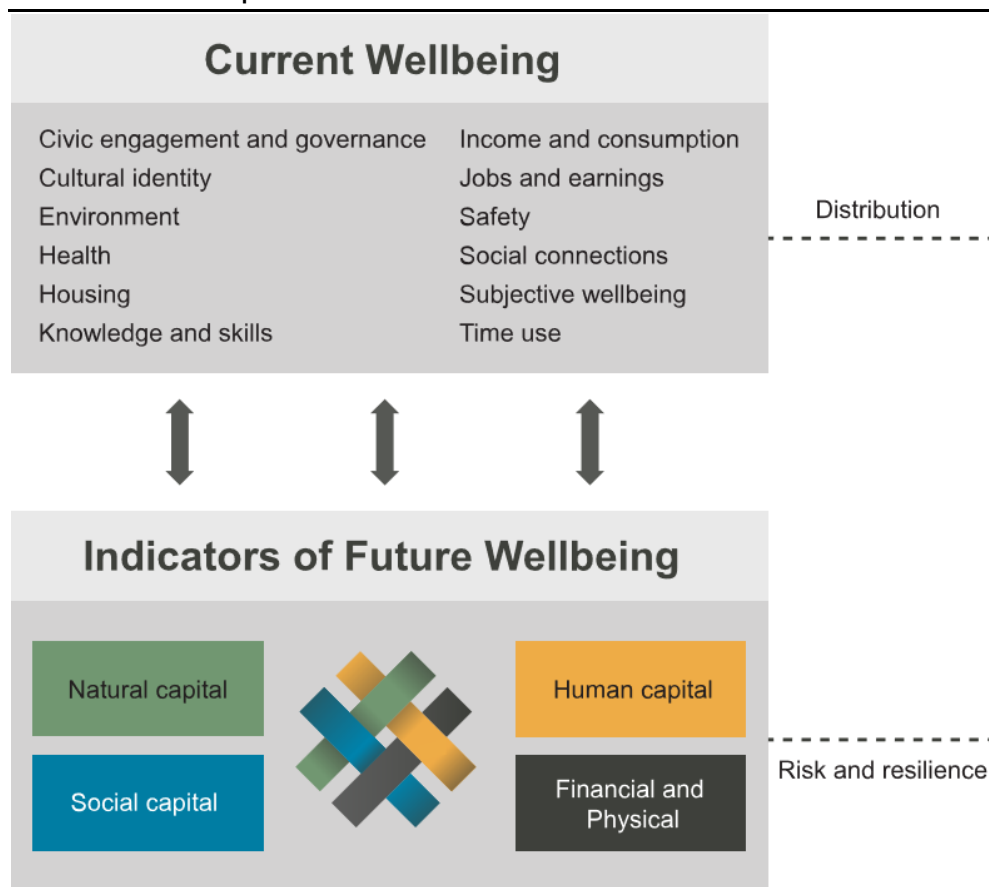

Kilde: <http://socialreport.msd.govt.nz/documents/2016/msd-the-social-report-2016.pdf>

Living Standards Framework og det første budsjettet for livskvalitet i New Zealand

Finansdepartementet i New Zealand har gjennom flere år utviklet et rammeverk for måling og analyse av livskvalitet, et «Living Standards Framework» (LSF). Rammeverket dekker nåtidig livskvalitet, livskvalitet i framtiden, samt risiko og sårbarhet, målt gjennom økonomiske, sosiale og miljømessige temaer og indikatorer. Figur 4.14 viser hovedelementene i LSF. Den nåtidige livskvaliteten («current wellbeing») har 12 forskjellige domener eller aspekter, som angitt øverst i figuren. Disse ligger nært opp til tilsvarende domener i rammeverket til OECD, men er forsøkt tilpasset de særegne nasjonale omstendighetene, jf. «kulturell identitet» som eget aspekt.

Figur 4.14 Rammeverket for måling og analyse av livskvalitet, utviklet av Finansdepartementet i New Zealand

Kilde: The Treasury, New Zealand Government

Den framtidige velferden bestemmes av investeringer i, og forvaltningen av, fire former for kapital: Naturkapital, humankapital (inkludert utdanning, ferdigheter, fysisk og mental helse), sosial kapital (herunder tillit) og finans- og fysisk kapital. For å støtte opp under LSF har Finansdepartementet også utviklet et indikator-system, «LSF Dashboard». Indikatorsystemet er et forsøk på å konkretisere LSF-modellen. Det fungerer interaktivt, og er tilgjengelig for allmennheten på Finansdepartementets hjemmeside.⁷²

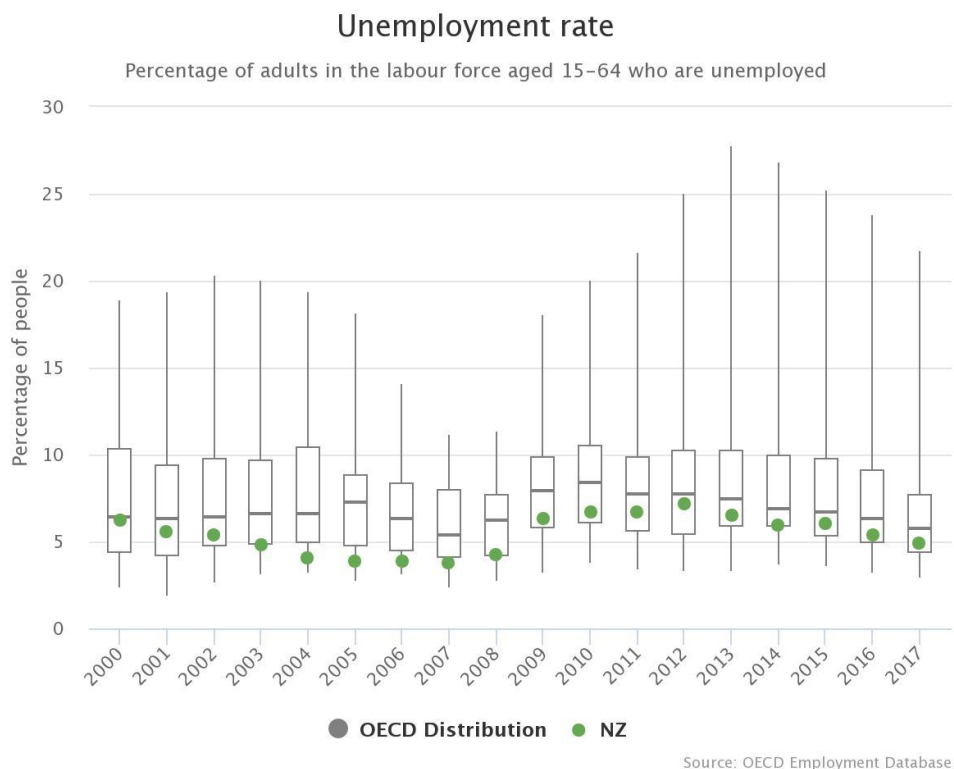
Indikatorsystemet har tre deler: Folket vårt («our people»), landet vårt («our country») og framtiden vår («our future»). Den første delen beskriver situasjonen på ni av de tolv velferdskomponentene, fordelt etter forskjellige bakgrunnskjenne-tegn: etnisitet, alder, kjønn, familietype og to geografiske variabler. Denne beskrivelsen er basert på en stor utvalgsundersøkelse i New Zealand («General Social Survey») og dekker bare de komponentene der det finnes relevant informasjon (spørsmål) i de to siste rundene av undersøkelsen (2014 og 2016). På nettstedet er det mulig å velge hvordan denne presentasjonen skal gjøres, enten som radardiagram eller søylediagram.

Den andre delen av indikatorsettet, «landet vårt», legger mer vekt på situasjonen for landet som helhet, på utviklingen over tid og gir også tall som danner grunnlag for sammenligninger med andre OECD-land. I figur 4.15 er det vist et eksempel for arbeidsledighet, der arbeidsledigheten i New Zealand over tid sammenlignes med medianen og spredningen rundt medianen for medlemslandene i OECD. Dette er vist som et såkalt «box-and-whisker plot». Midtlinjen i boksen viser verdien for medianen, mens de øvre og nedre linjene i boksen representerer henholdsvis øverste og nederste kvartil. Nederste og øverste punkt på den svarte linja gjennom

⁷² <https://lsfdashboard.treasury.govt.nz/wellbeing/>, lest 3.06. 2019

boksen viser landene med best og dårligst verdi. Den grønne prikken viser verdien for New Zealand.

Figur 4.15 Arbeidsledigheten i New Zealand sammenlignet med medianverdien og spredningen blant medlemslandene i OECD. 2000-2017

Kilde: LSF Dashboard, The Treasury, New Zealand Government

Den siste delen av indikatorsettet, «vår framtid», presenterer indikatorer på de fire kapitalformene.

Departementet har nå begynt å bruke disse indikatorene i sin analyse av den sosiale, økonomiske og miljømessige situasjonen i New Zealand, som igjen skal danne grunnlag for råd om politiske prioriteringer.⁷³ Tanken er at rådene fra departementet bør ta utgangspunkt i en analyse av det som folk flest verdsetter og er opptatt av i sine liv. «The implementation of the LSF will mean that the Treasury more consistently measures, monitors and reports against the broad range of outcomes that New Zealanders value, and links its advice explicitly to those outcomes».⁷⁴ I praksis innebærer det blant annet at elementer i LSF tas inn som del av analyseverktøy departementet benytter seg av, slik som kostnad-nytte analyse («Cost Benefit Analysis»).

New Zealand la nylig fram sitt første statsbudsjett for økt livskvalitet («The Wellbeing budget»)⁷⁵. LSF rammeverket og indikatorsystemet var en del av grunnlaget for dette, og diskuteres i innledningen til budsjettet, der det gis en 9 siders analyse av hovedtrekk i velferdsutviklingen. Fokuset i denne innledningen er utviklingstrekkene for de fire kapitalformene. De største utfordringene som trekkes fram er dårlig mental helse, et betydelig antall barn som lever i fattigdom, høye utslipp av klimagasser og betydelige ulikheter i livskvalitet mellom etniske

⁷³ <https://treasury.govt.nz/sites/default/files/2018-12/lsf-background-future-work.pdf>, lest 3.06. 2019

⁷⁴ <https://treasury.govt.nz/sites/default/files/2018-12/lsf-background-future-work.pdf>, s. 14, lest 3.06. 2019

⁷⁵ <https://treasury.govt.nz/publications/wellbeing-budget/wellbeing-budget-2019>, lest 3.06. 2019

grupper. Disse utfordringene vies særlig plass i budsjettet, og får relativt høy prioritet ved tildelingen av budsjettmidler. Alle departementene ble pålagt å bruke LSF når de skulle forberede sine forslag til bruk av budsjettmidler (OECD, 2019b, s. 97).

Storbritannia

ONS - Measures of National Well-being Dashboard

Storbritannia var tidlig ute med å utforske mulighetene for å kartlegge og overvåke befolkningens livskvalitet etter at det igjen ble vist økt interesse for sosiale indikatorer på 2010-tallet (se kapittel 1), gjennom initiativet «the Measuring National Well-being programme». I 2010 satte statistikkbyrået ONS i gang et bredt arbeid der første fase var en nasjonal debatt om hva som er viktig for folks livskvalitet (well-being). Arbeidet har resultert i en inndeling i ulike livsområder med tilhørende mål som presenteres i “Measures of National Well-being Dashboard”⁷⁶, som fra og med 2013 oppdateres to ganger i året. Indikatorene er både positivt og negativt vinklet. Selve nettsiden viser kun resultater for befolkningen over 15 år som helhet og den viser ikke statistisk usikkerhet. Leseren har imidlertid mulighet til å se utvikling over tid i et vedlagt excel-ark. Her vises resultater for befolkningen som helhet og for regioner og etter alder og kjønn, med tilhørende konfidensintervall. Hvis du ønsker å se utvikling over tid for en enkeltgruppe, må du sette sammen tallene selv.

På denne nettsiden er livsområdene man kan velge mellom identiske med de ulike temaene som ONS kom frem til som viktige for livskvalitet. Man kan navigere mellom temaområdene, og for hver indikator vises utvikling over tid (fra 2012). Et trekantsymbol indikerer om utviklingen går i positiv eller negativ retning: hvis den er grønn og peker oppover er det en positiv utvikling, hvis den er rød og peker nedover er det en negativ utvikling og hvis trekantene er grå er det ingen endring. Teksten i boksen forteller om andelen i befolkningen på siste målepunkt som for eksempel er fornøyd med livet og om det har vært en positiv eller negativ utvikling på denne indikatoren siden siste publisering og i løpet av de siste 5 år. Det lenkes også videre til ytterligere statistikk og analyser på feltet som er relatert til den enkelte indikator.

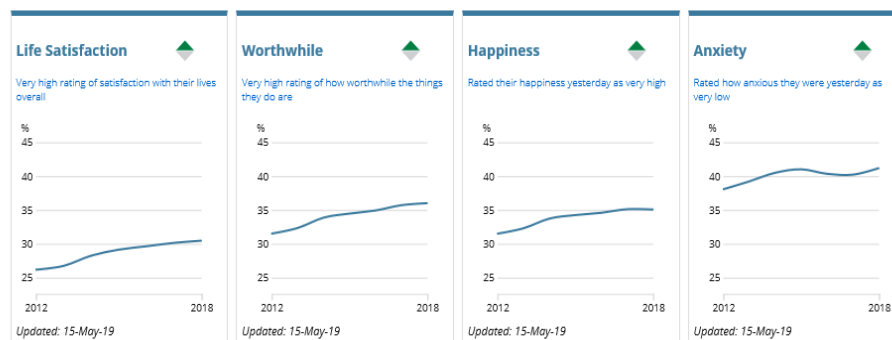
⁷⁶<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/wellbeing/articles/measuresofnationalwellbeingdashboard/2018-09-26>, lest 32.05.2019

Figur 4.16 Det britiske statistikkbyrået ONS, eksempel fra «Measures of National Well-being Dashboard»

View by domain:

Personal Well-being

Includes individual's feelings of satisfaction with life, whether they feel the things they do in their life are worthwhile and their positive and negative emotions.

Kilde:

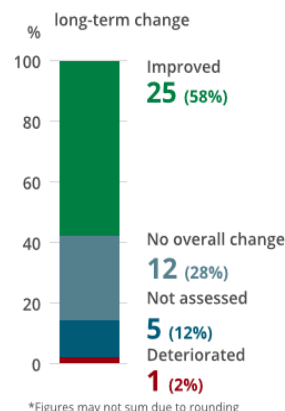
<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/wellbeing/articles/measuresofnationalwellbeingdashboard/2018-09-26>

På siden er det også en oversikt over hvordan utviklingen går samlet sett siste fem år (se figur 4.17). Den viser antall indikatorer der utviklingen går i positiv retning, antall indikatorer der det ikke er noen endring og hvor mange som viser en forverring, samt antall der det ikke er gjort noen vurdering av retningen på grunn av manglende data.

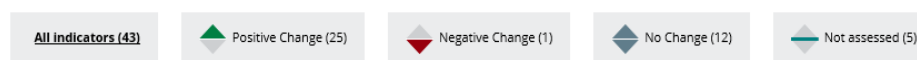
Figur 4.17 Det britiske statistikkbyrået ONS, oversiktsfigur fra «Measures of National Well-being Dashboard»

We assess change over the short-term (mainly 1 year) and the long-term (mainly 5 years). Change is assessed over a 5 year basis in the dashboard below, however trend information can be found below in the graphs for each indicator.

The latest update provides a broadly positive picture of life in the UK, with the majority of indicators either improving or staying the same over the long-term. Areas of life that are improving include: our personal well-being, for example our life satisfaction, things we do are worthwhile and happiness. While areas showing no change include our feelings of loneliness, satisfaction with our accommodation and our engagement or participation in arts and culture.

View by indicator of change:

Kilde:

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/wellbeing/articles/measuresofnationalwellbeingdashboard/2018-09-26>

Sammen med nye tall publiseres en artikkel med et nytt tema hvert år. I april 2018 handlet artikkelen om tilfredshet med ulike livsområder blant ulike aldersgrupper, og tidligere har de omtalt forskjeller etter kjønn og land (England, Skottland etc.).

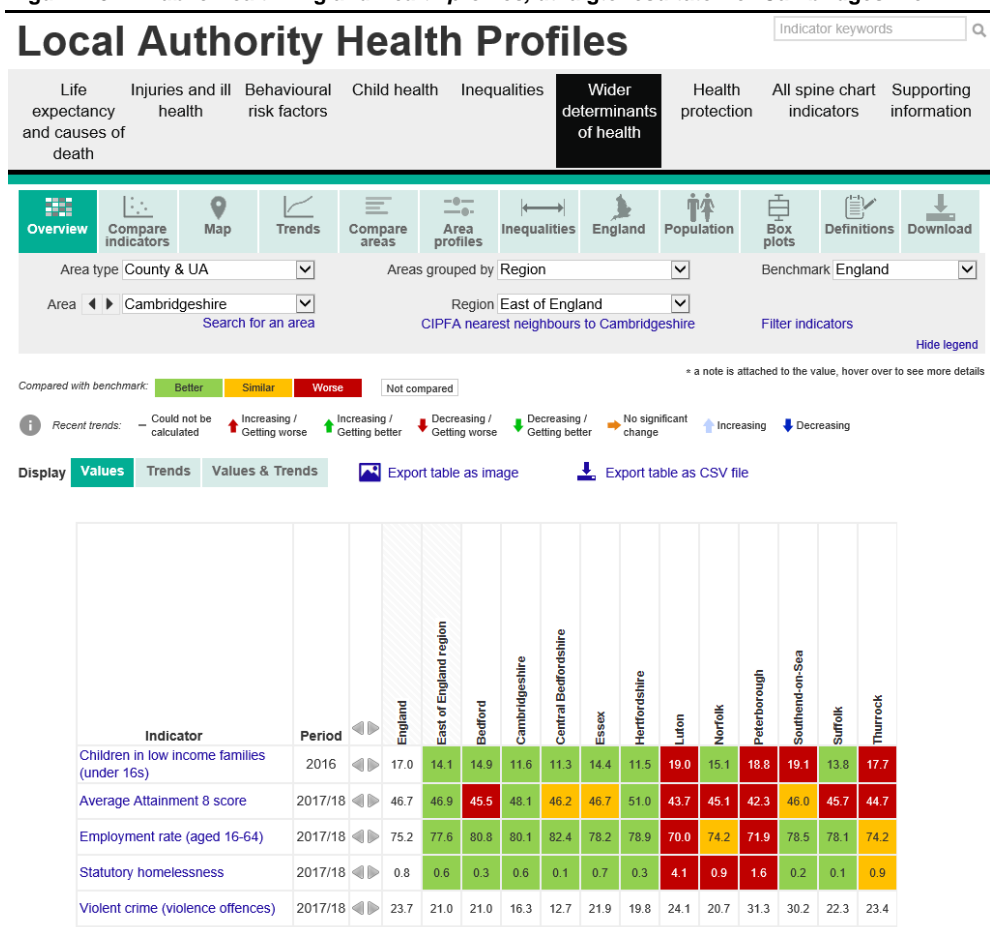

Artikkelen inneholder sitater fra en statistiker som jobber med temaområdet og som kommenterer resultater og utvikling over tid.⁷⁷

England Health Profiles

Health Profiles er en nettside utviklet av *Public Health England* og er svært innholdsrik. Profilene er laget for å hjelpe lokale myndigheter med å prioritere og planlegge offentlige tjenester ut fra befolkningens behov i deres område.⁷⁸ Det gis tall på ulike geografiske nivåer for åtte temaområder, med både positivt og negativt ladede indikatorer (se figur 4.18). Fargekoder viser om resultatet er bedre, omtrent likt eller dårligere enn for referanseområdet («benchmark»). Referanseområdet kan enten være England som helhet eller en region. Man kan velge å gå inn på et temaområde eller en bestemt region, fylke (county) eller distrikt. Via temainngangen kan man utforske hver enkelt indikator ved å se på kart, se på utvikling over tid i et bestemt område, få konfidensintervall og sammenligne med andre geografiske områder.

Figur 4.18 Public Health England *Health profiles*, utvalgte resultater for Cambridgeshire

Kilde: <https://fingertips.phe.org.uk/profile/health-profiles/data#page/1/ati/102/are/E1000003>

Velger man et bestemt geografisk område får man opp en profil som ligner Folkehelseprofilene vi har i Norge. Resultatene vises som en blanding av tabell og figur, og England eller overordnet region kan velges som «benchmark» og ligger som en strek i midten av figuren (figur 4.19). Hvis resultatet i området er signifikant bedre enn i landet som helhet indikeres dette med en grønn sirkel til høyre for streken og hvis resultatet er signifikant dårligere enn befolkningen indikeres dette med en rød sirkel til venstre. I lys grå vises spredningen på indikatoren, og i mørkegrå

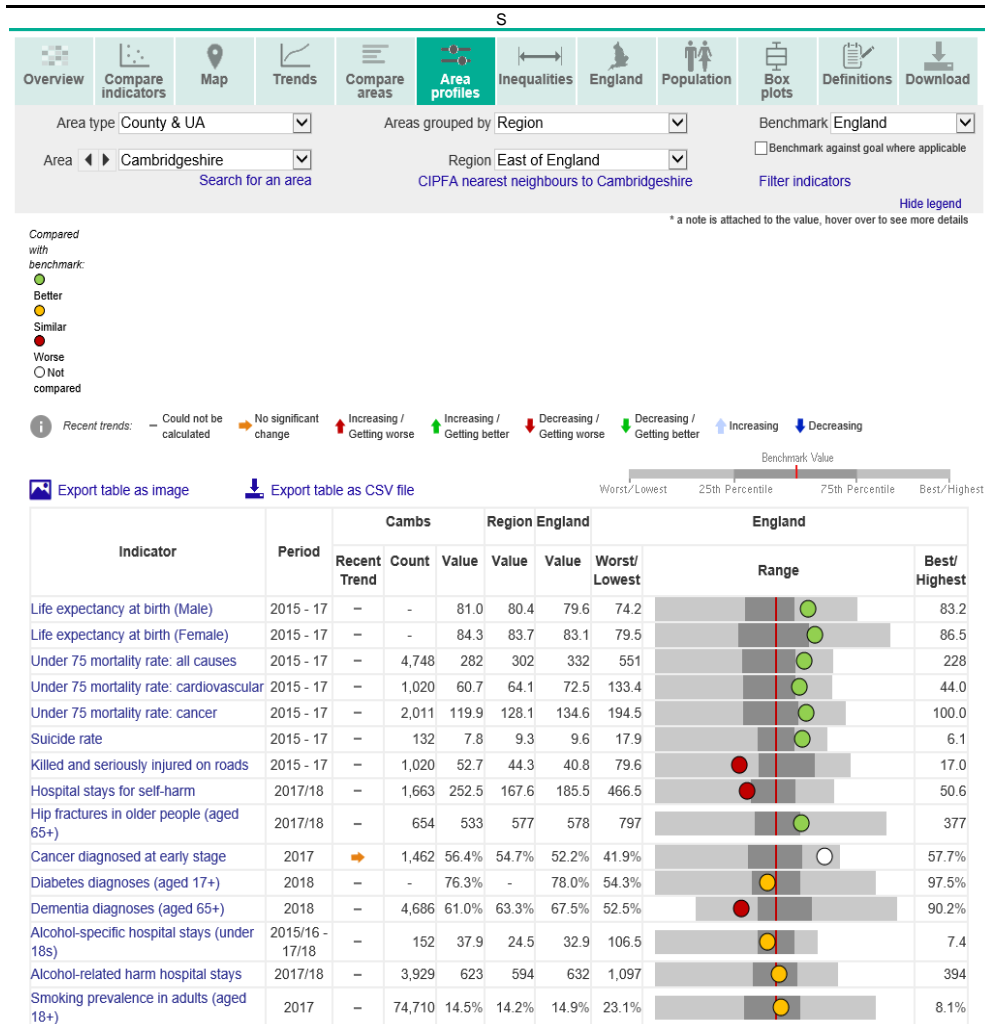
⁷⁷

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/wellbeing/articles/measuringnationalwellbeing/qualityoflifeintheuk2018> , lest 22.05.2019

⁷⁸ <https://fingertips.phe.org.uk/profile/health-profiles/supporting-information/faqs>, lest 14.06.2018

spredningen blant kvartil 2 og 3. Tabellen viser også antall, verdi for regionen og England, dårligste og beste skår på indikatoren, samt utviklingstrend (retning og om det er positivt eller negativt) for området der det er mulig. Resultatene for hvert enkelt distrikt oppsummeres også i et faktaark (pdf)⁷⁹, slik som i Folkehelseprofilene. Disse faktaarkene ligger tilgjengelig med data fra 2006 til 2018.

Figur 4.19 Public Health England Health profiles, del av områdeprofil for Cambridgeshire

Kilde: <https://fingertips.phe.org.uk/profile/health-profiles/data#page/1/qid/1938132701/pat/6/par/E12000006/ati/102/are/E10000003>

4.3. Tenketanker og uavhengige organisasjoner

Gapminder og Our world in data

Gapminder (<https://www.gapminder.org/>) er en uavhengig svensk stiftelse. De omtaler seg selv som en «faktatank» og ikke en tenketank. De er opptatt av å presentere statistikk på en ny og engasjerende måte, slik at feiloppfatninger om verdenssituasjonen kan korrigeres. På deres hjemmeside er det mulig å laste ned og få grafiske presentasjoner av en rekke økonomiske, demografiske og sosiale indikatorer.

Gapminder ble stiftet i 2005 av Hans Rosling, Ola Rosling og Anna Rosling Rönnlund. De har blant annet blitt kjent for å utvikle nyskapende visuelle presentasjoner, ikke minst den animerte «boblegrafen» (*Trendalyzer*, kjøpt av Google i 2007). Stifterne utga boka «Factfulness» i 2018: «Factfulness, like a

⁷⁹ <https://fingertips.phe.org.uk/profile/health-profiles/data#page/9/qid/1938132701/pat/6/par/E12000006/ati/102/are/E10000003>, lest 22.05. 2019

healthy diet and regular exercise, can and should become a part of your daily life". "You will...avoid getting constantly stressed about the wrong things (Rosling et al., 2018, s. 16).

Det finnes flere lignende rapporteringssystemer. Et av de mest imponerende er *Our world in data* (<https://ourworldindata.org/>). Det er utviklet av forskere ved universitetet i Oxford. Dette systemet skiller seg ut ved, i tillegg til databasen og indikatorene, å ha grundige, forskningsbaserte artikler om ulike emner. Et eksempel er mental helse (<https://ourworldindata.org/mental-health>), der blant annet årsaker til/konsekvenser av dårlig mental helse blir gjennomgått, og begrensninger ved metoder og datakvalitet diskuteres. Det har også blitt utviklet et eget rapporteringsverktøy for FNs bærekraftsmål basert på *Our world in data* (<https://sdg-tracker.org>).

New Economics Foundation (NEF)

Den britiske tenketanken *New Economics Foundation* (NEF) har i en årrekke vært opptatt av å få bedre statistikk og mål på befolkningens velferd (<http://neweconomics.org/>). NEF har selv publisert analyser av data om livskvalitet, og utarbeider med noen års mellomrom den såkalte *Happy Planet Index* (HPI). Resultatene fra den siste kom i 2016.⁸⁰ Indeksen utarbeides for de fleste av verdens land, og er satt sammen av indikatorene livstilfredshet, levealder, ulikhet og et mål på det økologiske fotavtrykket. HPI er ment å fungere som et mål på om befolkningen i ulike land lever både gode og bærekraftige liv, det vil si om de både lever lenge og med høy tilfredshet, klarer å fordele disse godene jevnt i befolkningen og samtidig ha et bærekraftig forbruk av jordklodens ressurser.⁸¹ Norge rangeres som nr. 12, best av de europeiske landene, på dette målet.

NEF har også arbeidet med hvordan en kan forenkle informasjonen som sosiale indikatorer gir (Jeffrey & Michaelson, 2015), og har nylig utarbeidet forslag til hvordan en kan måle ulikheter i livskvalitet.⁸² Vi skal komme tilbake til disse forslagene seinere.

Det finnes også andre private organisasjoner og stiftelser som produserer indekser og mål på velferd som sammenligner ulike land i verden, ikke minst *The Legatum Prosperity Index*, utarbeidet av Legatum Institute⁸³, og *The Social Progress Index*, utarbeidet av The Social Progress Imperative.⁸⁴ Begge disse indeksene presenteres på hjemmesider med mye ekstra informasjon og muligheter for å utforske grafer interaktivt. På hjemmesidene til Legatum Prosperity Index gis brukerne også mulighet til å endre vektningen av komponentene som inngår, slik at det er mulig å se hvordan resultatene blir med en alternativ vektningprosedyre.

⁸⁰

<https://static1.squarespace.com/static/5735c421e321402778ee0ce9/t/57e0052d440243730fd03f3/1474299185121/Briefing+paper+-+HPI+2016.pdf>, lest 23.05. 2019

⁸¹ Se nærmere detaljer om konstruksjonen i dette metodepaperet:

https://static1.squarespace.com/static/5735c421e321402778ee0ce9/t/578dec7837c58157b929b3d6/1468918904805/Methods+paper_2016.pdf, lest 23.05. 2019

⁸² <http://neweconomics.org/2018/05/introducingwellbeing-inequality/>, lest 23.05. 2019

⁸³ <http://www.prosperity.com/>, lest 23.05. 2019. Metoden for å konstruere indekser er beskrevet her: https://www.prosperity.com/download_file/view/3583/1692

⁸⁴ <https://www.socialprogressindex.com/>, lest 23.05. 2019. Metoden for å konstruere indekser er beskrevet her: <https://www.socialprogress.org/assets/downloads/resources/2018/2018-Social-Progress-Index-Methodology.pdf>, lest 23.05. 2019

5. Nærmere om utvalgte metoder

5.1. Standardisering – kontroll for demografiske og andre variable

Når en skal sammenligne sosiale indikatorer på tvers av ulike grupper, er det ofte ønskelig å ta hensyn til at disse gruppene har forskjellig demografisk og annen sammensetning. Å sammenligne helsetilstanden mellom grupper med ulikt utdanningsnivå bør ta hensyn til at de som har lav utdanning i gjennomsnitt er eldre enn de med høy utdanning. Slike opplysninger er viktige for å gi en riktig tolkning av disse tallene. En kan få et inntrykk av hvor mye alderssammensetningen betyr ved å sammenligne utdanningsnivå innenfor avgrensede aldersgrupper, men det betyr at det må presenteres flere tabeller, noe som igjen kompliserer budskapet. Antallet observasjoner blir også fort for lite hvis en skal presentere resultatene med hensyn på både finmaskede aldersintervaller og utdanningsnivå, i tillegg til kjønn.

Også når en skal studere endringer over tid, kan det være viktig å ta hensyn til endringer i demografiske og andre variabler. Skyldes for eksempel endringer i sosialhjelpsrater eller fattigdom endringer i demografisk struktur, slik som flere innvandrere eller flyktninger, eller har det sammenheng med andre samfunnsforhold?

En måte å ta hensyn til forskjeller i demografisk sammensetning, er ved å beregne standardiserte rater. Det er for eksempel vanlig å beregne aldersstandardiserte dødelighetsrater, der det tas utgangspunkt i en gitt standardbefolkning, og så gjøre beregninger med utgangspunkt i forutsetninger om at gruppene som sammenlignes har samme alderssammensetning som standardbefolkningen. Norgeshelsestatistikkbank presenterer mange helserelevante indikatorer som er kjønn- og aldersstandardiserte (<http://www.norgeshelse.no/norgeshelse/>).

En framgangsmåte som minner om en slik standardisering er den som ble valgt når levekårene til innvandrere, målt gjennom undersøkelsen *Levekår blant personer med innvandrerbakgrunn* (LKI 2016), skulle sammenlignes med forskjellige utvalgsundersøkelser om levekårene i befolkningen som helhet. Befolkningsundersøkelsene ble vektet, slik at de skulle ha samme fordeling etter kjønn, alder og bosted som utvalget i LKI 2016. «Vektingen påfører nettoutvalgene til disse undersøkelsene fordelinger etter kjønn, alder og bostedskommune som er lik tilsvarende fordelinger i populasjonen til LKI 2016 (Wiggen, 2017, s. 23). At innvandrerne gjennomgående er yngre enn gjennomsnittet, har en overvekt av menn og oftere bor i store byer, skal dermed ikke kunne påvirke sammenligningene med befolkningen som helhet.

En annen tilnærming til standardisering er å bruke regresjonsanalyse, og beregne andeler/rater på grunnlag av en modell der det kontrolleres for visse demografiske og sosioøkonomiske variabler. I en rapport om kriminalitet blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre undersøker Andersen, Holtmark og Mohn (2017) hvor mye av forskjellene i tall på siktede mellom innvandrere, norskfødte med innvandrerbakgrunn og den øvrige befolkningen som kan forklares med ulikheter i gruppens alders- og kjønnsfordeling, geografiske bosted og sysselsetting. De bruker en lineær regresjonsmodell, og regner med utgangspunkt i denne ut de justerte andelene. For eksempelvis å kunne justere for ulikheter i kjønns- og alderssammensetning, estimeres det en regresjonsmodell med kriminalitet som avhengig variabel og med dummyvariabler for kjønn og ett-årige aldersgrupper som uavhengige variabler, i tillegg til et konstantledd. I seinere trinn i regresjonsanalysen kontrolleres det i tillegg for bosted, og i den siste modellen for sysselsetting. De justerte ratene på basis av den siste modellen viser hva andelen

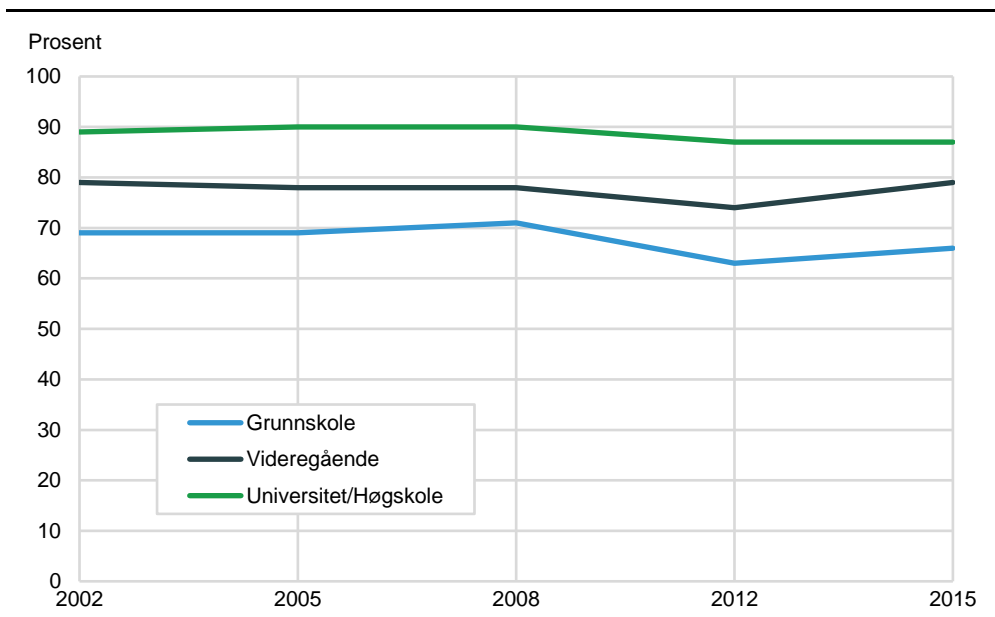
gjerningspersoner i hver befolkningsgruppe hadde vært, dersom gruppene hadde hatt samme sosiodemografiske fordeling som øvrig befolkning på de nevnte variablene. I rapporten presenteres både ujusterte og justerte tall. Regresjonene ble gjennomført land/gruppevis i STATA med reg-kommandoen, og deretter ble de justerte andelene beregnet i Excel ved å ta konstantledd fra ujustert modell + estimat fra justert modell.⁸⁵

I rapporten *Psykisk helse i Norge* har Nes og Clench-Aas (2011) også brukt regresjonsanalyse. Det ble beregnet gjennomsnitt og andeler for ulike indikatorer på psykisk helse, og med variablene alder (5 grupper), parforhold, utdanningsgruppe, husholdningsinntekt (kvartiler), helseregion og bosted som uavhengige. Analysene ble gjort for menn og kvinner hver for seg. Generaliserte lineære modeller (GLM) ble brukt for å få et inntrykk av betydningen av hver enkelt variabel, justert for de øvrige. For hver enkelt indikator ble beregnede gjennomsnitt («marginal means») eller beregnede prosentverdier oppgitt. Siden en rekke av de avhengige variablene var dikotome eller ordinale, ble resultater basert på GLM også sammenlignet med GLM-modeller for binomiale responser og ordinale responser (ordinal probit model), og eventuelle avvik (signifikans) ble rapportert i teksten. Statistisk signifikante gruppeforskjeller ($p < 0.05$) ble angitt med en stjerne (*).

Standardisering kan være særlig viktig når det skal gjøres sammenligninger over tid, og er ikke minst av potensielt stor betydning når en skal sammenligne hvordan gruppeforskjeller endrer seg. Figur 5.1 er hentet fra Norgeshelsa statistikkbank, og viser kjønn- og aldersstandardiserte tall for egenvurdert helse (svært god eller god) 2002-2015, i ulike utdanningsgrupper. Standardiseringsmetoden som er benyttet er indirekte standardisering med fast standardbefolkning som referanse.

Standardbefolkningen er summen av menn og kvinner i 5-årige aldersgrupper i 2015. Slike standardiserte tall finnes gjennomgående ikke i SSBs statistikkbank.

Figur 5.1 Andel som vurderer egen helse som svært god eller god, etter utdanningsnivå. 25-79 år. Prosent. Alders- og kjønnsstandardisert. 2002-2015. Kilde: Norgeshelsa, Folkehelseinstituttet

⁸⁵ Personlig meddelelse, Synøve Andersen

5.2. Signifikanstesting

Forskjeller mellom ulike grupper eller geografiske enheter, både på ett tidspunkt og over tid, kan skyldes tilfeldigheter. Spørsmålet er så hvor sikre vi kan være på at resultatene ikke er et utslag av tilfeldigheter, at de gjenspeiler reelle forskjeller eller trender over tid. Signifikanstester og konfidensintervaller gir oss mål på dette: den statistiske usikkerheten knyttet til resultatene. I utvalgsundersøkelser er det knyttet usikkerhet til om resultatet ville blitt det samme om vi hadde foretatt en totaltelling framfor å basere oss på et utvalg. Denne usikkerheten er større jo mindre utvalget er. En signifikant forskjell mellom to størrelser, for eksempel to prosentandeler, innebærer at den er statistisk sikker, det vil si at det er lite sannsynlig at forskjellen er et utslag av tilfeldigheter i utvalgstrekkingen. Ofte brukes et signifikansnivå på 5 prosent, som innebærer at det er mindre enn 5 prosents sjans for at forskjellen skyldes tilfeldige utvalgsfeil. En annen måte å vise den statistiske usikkerheten på, er gjennom bruk av konfidensintervaller. Konfidensintervallet viser feilmarginen for et resultat, gitt valget av sikkerhetsnivå. Hvis konfidensintervallene for to størrelser ikke overlapper, er forskjellen statistisk signifikant.

I den sosiale rapporteringen fra Statistisk sentralbyrå testes det i noen grad for statistisk signifikans. I for eksempel rapporteringen av resultater fra Helseundersøkelsen 2015, er det i en fotnote til hovedtabellen angitt hvilke endringer fra 2005 til 2015 som er statistisk signifikante på landsnivå, både generelt og for menn og kvinner hver for seg.⁸⁶ Signifikansnivået er også angitt, henholdsvis 5 prosent nivå og 1 prosent nivå.

Det følgende er et eksempel på signifikantesting av forskjeller mellom to grupper, basert på tall fra Statistisk sentralbyrå. Spørsmålet er om forskjellene i egenvurdert helse mellom eldre og befolkningen som helhet er statistisk signifikant, eller om de kan skyldes tilfeldigheter. Signifikansnivået er på 5 prosent, slik som i Folkehelseprofilene.

- 1) Andelen som oppgir at de har god eller svært god egenvurdert helse blant eldre i alderen 67 år og over var 65 prosent i 2015. Antall respondenter er 1211. Konfidensintervallet er fra 62,3 til 67,7 prosent
- 2) I den voksne befolkningen er det 78 prosent som oppgir god eller svært god helse. Antall respondenter er 6 393. Konfidensintervallet for befolkningsandelen blir da fra 77,0 til 79,0 prosent.

Siden de to konfidensintervallene er langt fra å være overlappende, kan vi regne med at forskjellen vi ser mellom befolkningen og eldre når det gjelder egenvurdert helse er statistisk sikker, og neppe skyldes tilfeldigheter i utvalgstrekkingen.

Internasjonalt er det flere eksempler på bruk av signifikantesting i sosial rapportering. I den sosiale rapporten utarbeidet av det sveitsiske statistikkbyrået, *Statistischer Sozialbericht Schweiz 2015*, er konfidensintervallene for tallene, når de er basert på utvalgsundersøkelser, tegnet inn i figurene.⁸⁷ For et annet eksempel, se Eurofound (2018).

Men selv når vi har en totaltelling, som ved bruk av registerdata, er det aktuelt å teste for signifikans. Når vi for eksempel skal vurdere forskjeller i dødelighet mellom kommunene i Norge, må vi ta høyde for at rene tilfeldigheter kan føre til at dødeligheten blir særlig høy eller lav, framfor alt i de minste kommunene og hvis dødeligheten måles over et kort tidsrom.

I Folkehelseinstituttets *Folkehelsebarometer* (omtalt i kapittel 4) blir forskjellen mellom resultater for kommuner/fylker og landet som helhet testet for statistisk

⁸⁶ <https://www.ssb.no/helseforhold>, lest 23.05. 2019

⁸⁷ <https://www.bfs.admin.ch/bfsstatic/dam/assets/349955/master>, se blant annet s. 69, lest 23.05. 2019

signifikans. Usikkerhet i kommunens tall angis i et konfidensintervall, og dersom kommunens konfidensintervall ikke dekker landsverdien, vurderes det som rimelig å anta (med mer enn 95 prosent sikkerhet) at forskjellen mellom kommunene og landet er reell og ikke et resultat av tilfeldigheter⁸⁸. Folkehelseinstituttet skriver dette om signifikanstesting: ⁸⁹

«For en gitt kommune foregår den statistiske testingen av en forekomst (f.eks. andel fødte med lav fødselsvekt) i to trinn:

1. Vi tar først for oss telleren og nevneren i den aktuelle forekomsten i det aktuelle året, og beregner konfidensintervallet for den underliggende forekomsten under antakelse av binomisk fordeling.
2. Den statistiske testen for om kommunen ligger under eller over landsgjennomsnittet (eller ingen av delene) avhenger av om tallene er standardiserte eller ikke;
  1. Ustandardiserte tall. Her gjøres den statistiske testen ved å sammenligne konfidensintervallet fra pkt. 1 med landstallet.
  2. Standardisert tall. Først omregnes konfidensintervallet i pkt. 1 til et konfidensintervall for telleren (ved å multiplisere med nevneren). Deretter gjøres den statistiske testen ved å sammenligne dette nye konfidensintervallet for observert antall tilfeller med *forventet* antall tilfeller.

Metodene er basert på en antakelse om at landstallet for ustandardiserte tall og det forventede antallet for standardisert tall er så godt som uten statistisk usikkerhet. Signifikansnivået er 5 %».

Når vi ser på trender over tid, bør vi ikke nøye oss med å se på forskjellen mellom enkeltår, men bruke tester som kan vurdere om det er en langsiktig trend i dataene eller ikke. Selv om forskjellen fra ett år til et annet ikke er signifikant, kan likevel den langsiktige trenden, når en ser flere år i sammenheng, være det (Kristiansen, 2018).

For å besvare spørsmålet om det er en langsiktig endring kan man for eksempel bruke Cochran-Armitage-testen for trend i andeler (Armitage, 1955). Dette er en test av stigningskoeffisienten i en lineær regresjon for den aktuelle indikatoren mot tid. Funksjonen *prop.trend.test* i programpakken R gjør denne testen. Ved å manipulere med forklaringsvariabelen, altså tiden, kan man også teste andre sammenhenger enn den lineære (Lillegård, 2011).

I sin rapportering om i hvilken grad OECD-landene er på vei mot å realisere FNs bærekraftsmål, bruker OECD Spearman's rangkorrelasjon, som måler korrelasjonen mellom de observerte verdiene for hver indikator og tid uttrykt i år (OECD, 2019a, s. 137). En signifikant positiv korrelasjon indikerer da en positiv trend over tid (over tid kommer landene nærmere en oppfylging av målet), mens en signifikant negativ korrelasjon innebærer at landene beveger seg bort fra målet. Her brukes et 10 prosent signifikansnivå.

5.3. Mål på ulikhet

Å vise ulikheten i samfunnet er et grunnleggende siktemål for sosial rapportering. Dette kan begrunnes på flere måter, for eksempel ut fra rettferdighetsbetraktninger. Både økonomisk og sosial rettferdighet tilsier et fokus på dem som er særlig

⁸⁸ <https://www.fhi.no/nettpub/brukerveiledning-folkehelseprofiler/brukerveiledning-folkehelseprofiler/brukerveiledning/#tolkning-av-roede-og-grnne-symboler-i-kommuneprofilene> , lest 23.05.2019

⁸⁹ <https://www.fhi.no/nettpub/brukerveiledning-folkehelseprofiler/om-statistikken/ord-og-uttrykk-i-folkehelseprofilen/#signifikant> , lest 23.05. 2019

sårbar og har lavest velferd.⁹⁰ Mange har hevdet at kvaliteten på et samfunn bør bedømmes ut fra hvordan de verst stilte har det. I visse situasjoner kan ulikheten også skape konflikter og true samfunnets stabilitet. Ulikhet vektlegges blant annet i FNs bærekraftsmål; ett av målene (SDG 10) er å redusere ulikhet innenfor og mellom land.

Men hvordan skal så ulikheten måles? OECD (2017) skiller mellom *vertikal* ulikhet, *horisontal* ulikhet og ulikhet målt som ulike former for *problemsituasjoner* eller mangler («deprivations»).

Mål på vertikal ulikhet måler spredningen av ett eller flere goder i hele befolkningen, for eksempel inntektsforskjellene blant alle samfunnsborgere. Vertikal ulikhet er med andre ord ulikhet på person- eller husholdningsnivå. Horisontal ulikhet måles derimot på *gruppenivå*, og gir for eksempel tall for inntektsforskjellene mellom menn og kvinner, eller mellom personer med høy og lav utdanning.

Problemsituasjon er et begrep som er nært knyttet til ulikhet. Mål på problemsituasjoner fokuserer på den lave eller «negative» enden av fordelingen, de som kommer dårligst ut på en fordeling. Videre kan en problemsituasjon defineres og måles enten absolutt eller relativt. *Absolutte* mål spesifiserer en minstestandard som ingen bør være under for å kunne tilfredsstille sine grunnleggende behov. *Relative* mål tar utgangspunkt i hva som er vanlig eller typisk i samfunnet, og teller opp antallet individer som befinner seg langt fra det som er vanlig. Et klassisk eksempel på det siste er andelen personer som har en husholdningsinntekt som er minst 50 prosent lavere enn medianinntekten i samfunnet. Det er ofte en sammenheng mellom mål på problemsituasjoner og ulikhet, men ikke alltid. Ulikheten i samfunnet kan være høy selv om det er få som opplever alvorlige mangler, hvis ulikheten først og fremst skyldes avstanden mellom toppen og midten av fordelingen (OECD, 2017, s. 70).

Tidsperspektivet er for øvrig også en viktig del av ulikhetsmålingen. Ideelt sett bør det legges mere vekt på eksempelvis problemsituasjoner som er vedvarende over tid enn å ha problemer på ett tidspunkt. Et eksempel er mål på relativ fattigdom som viser andelen som befinner seg i denne situasjonen sammenhengende over en periode på tre år.

Vertikal ulikhet

Et mye brukt mål på vertikal ulikhet er Gini-indeksen, som sier noe om den totale inntektsulikheten i et samfunn. Et annet vanlig mål på vertikal ulikhet er den relative avstanden mellom topp og bunn i fordelingen, slik som forholdstallet mellom de ti prosentene som gjør det best og de ti prosentene som gjør det dårligst (øverste og nederste decil). Disse målene kan gi forskjellige konklusjoner om størrelsen på ulikheten, og endringer over tid, som tilsier at en bør bruke flere mål. I sin empiriske analyse av ulikheter i OECD-landene fra 2017, bruker OECD som hovedregel forholdstallet mellom øverste og nederste kvintil som mål på vertikal ulikhet (OECD, 2017, s. 65-107). Her måles hvor mye bedre de 20 prosentene som har det best gjør det i forhold til de 20 prosentene som har det verst. Hvis vi som eksempel tar skåren for livstilfredshet på en skala fra 0 til 10, og antar at femtedelen av befolkningen som skårer høyest i gjennomsnitt har verdien 8, og femtedelen som skårer lavest har verdien 4, blir forholdstallet $(8/4) = 2$. For ulikheter i levealder bruker OECD standardavviket for alder ved død. I noen sammenhenger brukes avstanden mellom øverste og nederste desil (lønnsforskjeller, ferdighetsnivå). Som hovedregel benyttes kvintilforskjeller framfor

⁹⁰ <http://neweconomics.org/2018/05/introducingwellbeing-inequality/>, lest 23.05. 2019

desiler, fordi desilene omfatter en mindre del av befolkningen og er mer sårbare for ekstremverdier.

Horisontal ulikhet

Horisontal ulikhet er ulikhet mellom grupper med felles karakteristika. En grunn til å være opptatt av horisontale ulikheter er at slike ulikheter kan øke risikoen for konflikter i samfunnet, uavhengig av nivået på den vertikale ulikheten (Deere, Kanbur & Stewart, 2018). Individets velferd påvirkes dessuten ikke bare av hvordan en selv har det, men også av hvordan gruppen en tilhører har det, siden medlemskap i en gruppe kan være en viktig del av persons identitet. Det har derfor blitt argumentert for at den relative posisjonen til gruppen som individet tilhører, bør utgjøre en del av individets nyttefunksjon (Akerlof & Kranton, 2000; Deere et al., 2018).

Hvilke gruppeulikheter skal en måle? I ett av bærekraftsmålene (10.2) heter det at sosial, økonomisk og politisk inkludering skal fremmes, uten hensyn til «...alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status.».⁹¹ Stiglitz et al. (2018) nevner flere av de samme gruppene, men legger også til seksuell orientering og utdanning.

Forskjeller mellom grupper måles ofte gjennom prosentforskjeller (andel som har et gode), men kan også vurderes med utgangspunkt i problemsituasjoner. Det er særlig viktig å kartlegge situasjonen for grupper som antas å være utsatte og sårbare, og som er sentrale i den offentlige debatten om fordelingsspørsmål. Hvis tall for utviklingen over tid er tilgjengelig, er det mulig å vise utviklingen av prosentforskjellene i tilgangen på et gode, for to grupper over tid. Et eksempel er forskjellen i tilgangen på materielle goder mellom unge og middelaldrende, og hvordan denne har utviklet seg over tid (Land & Michalos, 2018, s. 840).

Problemsituasjoner

Det er ikke gitt hvordan en skal måle problemsituasjoner eller mangler. Det er for eksempel omdiskutert hvordan økonomisk fattigdom skal måles. Ved måling av tilfredshet og liknende indikatorer på subjektiv livskvalitet, brukes det ofte en 0-10 skala. Terskelverdien for hva som skal telles som eksempelvis «lav tilfredshet» er ikke lett å sette. Det er gode argumenter for å sette terskelverdien lavt, slik at en konsentrerer oppmerksomheten om dem som «virkelig har problemer». På den andre siden kan det også være grunn til å inkludere dem som er «mellomfornøyde», ut fra et forebyggende perspektiv. «Using a threshold of 4 would reduce the sample to those with lower wellbeing, while increasing the threshold to 5 or 6 might allow for a more preventive approach, focusing on interventions aimed at those who are struggling before they slip into very low wellbeing».⁹²

Andre aspekter ved ulikhet

Ulikheter i resultater, for eksempel oppnådde inntekter i løpet av livet, er bare en av flere former for ulikhet. En annen er ulikheter i muligheter (inequality of opportunity). Enhver bør ha de samme mulighetene til å realisere gode levekår, uavhengig av hvilke omstendigheter han eller hun er født inn i. Flere vil hevde at det er ulikheten i muligheter som er den sentrale formen for ulikhet, og at en bør skille mellom ulikheter som skyldes omstendigheter en ikke selv har kontroll over (slik som foreldrenes inntekter i oppveksten) og ulikheter som skyldes forskjeller i innsats (effort). En vanlig tilnærming til dette er å måle korrelasjonen mellom arbeidsinntekten til foreldrene og til barna når de er i samme alder. Hvis det er liten

⁹¹ <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>, lest 24.05. 2019

⁹² <https://neweconomics.org/uploads/files/Measuring-Inequalities-in-Wellbeing-17072018.pdf>, s. 4, lest 24.05. 2019

eller ingen sammenheng mellom disse størrelsene, indikerer det høy grad av likhet i muligheter (Stiglitz et al., 2018).

I hvilken grad fordelingen innenfor en levekårsdimensjon har sammenheng med fordelingen på en annen dimensjon, sier også noe om ulikheten i samfunnet. Vi skal se nærmere på dette i avsnittet om velferdsindekser på individnivå. Hva er for eksempel korrelasjonen mellom inntekt og egenvurdert helse? En sterk korrelasjon indikerer ulikheter i inntekt mellom grupper avhengig av helse, og vice versa. Disse statistiske sammenhengene kan sammenlignes over tid, og mellom land. Det er også mulig å telle opp andelen individer som skårer relativt dårlig på to eller flere levekårsdimensjoner. OECD viser andelen individer som tilhører laveste kvintil på alle de tre velferdsdimensjonene inntekt, helse og utdanning, og hvordan denne opphopningen av problemer varierer mellom utvalgte land (OECD, 2017, s. 93)

Den flerdimensjonale ulikheten mellom grupper kan vises gjennom å telle opp antallet indikatorer der de forskjellige gruppene (to eller flere) kommer dårlig ut og der de kommer bra ut. Et eksempel på en slik framgangsmåte finner vi i en analyse publisert av det nederlandske statistikkbyrået. Figur 5.2 viser hvilke grupper som skårer bedre enn gjennomsnittet og dårligere enn gjennomsnittet på 12 forskjellige indikatorer: tilfredshet med livet, personlig livskvalitet (indeks), inntekt, formue, utdanningsnivå, arbeidsløshet, selvurdert helse, kriminalitet, opplevde boligkostnader, frivillig arbeid, tillit til andre, og tilfredshet med tiden brukt på pendling.⁹³ Merk at denne analysen er på gruppenivå, den sier med andre ord ikke noe om opphopning av problemer eller fordeler blant enkeltindivider. Gruppene som inngår er kjønn, alder, utdanningsnivå og innvandrerbakgrunn.

---

⁹³ <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2018/20/well-being-not-distributed-equally>, lest 24.05. 2019

Figur 5.2 Grupper som skårer bedre eller dårligere enn gjennomsnittet på 12 sosiale indikatorer. Nederland. Rød farge viser dårligere, og grønn farge bedre, enn gjennomsnittet

Kilde: <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2018/20/well-being-not-distributed-equally>

5.4. Indekser

I tradisjonell sosial rapportering presenteres en rekke enkeltstående indikatorer, gruppert under ulike komponenter. Etter hvert har imidlertid sammensatte indikatorer eller indekser også blitt et mye brukt virkemiddel. En sammensatt indikator dannes når enkeltindikatorer slås sammen til en indeks, på basis av en underliggende modell (OECD, 2008, s. 13). Mens presentasjonen av en rekke forskjellige indikatorer kan gi et fragmentert og komplekst bilde av den sosiale virkeligheten, gir indeksene lettere tilgjengelig og mer helhetlig informasjon. Ikke minst kan dette være viktig hvis en ønsker å kommunisere funnene utad og skape oppmerksomhet i offentligheten.

Samtidig er det mange problemer med konstruksjonen av slike indekser. Det er viktig å være klar på hva formålet med en indeks skal være, og gjøre metodene for å utforme dem mest mulig oversiktlige og forståelige. I følge OECD (2008), er det i alt ti trinn som bør inkluderes når forskere eller andre skal utforme en indeks:

1. Teoretisk rammeverk

Dette er det første og viktigste trinnet. Hvilke indikatorer som skal velges, og hvordan de eventuelt skal grupperes i underliggende dimensjoner, bestemmes av den teoretiske modellen. De sentrale begrepene bør defineres, og forbindelsene

mellom dimensjonene tydeliggjøres. I dette trinnet bør det også settes opp en liste over kriterier for valget av variablene som inngår. Blant annet er det viktig å skille mellom innsats-, prosess- og resultatvariabler («input, process and output»). Den kjente Human Development Index (HDI) har for eksempel blitt kritisert for å kombinere et innsatsmål (inntekt) med resultatmål (levealder, utdanning). En innovasjonsindeks kan kombinere utgifter til forskning og utvikling (innsatsmål) med et mål på antallet nye produkter og tjenester (resultater). Slike kombinasjoner kan skape tolkningsproblemer og uklarhet i hva indeksen faktisk måler. Et annet viktig skille er mellom variabler som måler beholdning på ett tidspunkt, og de som måler endringer over tid («stock» versus «flow»), som vi var inne på i første kapittel.

2. Valg av data

I dette trinnet gjøres det et valg av datakilde og indikatorer, på grunnlag av den teoretiske modellen. Variablene som velges bør ha høyest mulig validitet og reliabilitet, i tillegg til å oppfylle andre kvalitetskriterier, som tilgjengelighet og dekningsgrad, både på ett tidspunkt og over tid.

Haavard Maridal et al. (2018) argumenterer for at en velferdsindeks både bør baseres på objektive og subjektive data, siden disse har styrker og svakheter som utfyller hverandre. Styrken til subjektive data, for eksempel mål på tilfredshet ol., er at de fanger opp befolkningens erfaringer og forventninger. Men de subjektive dataene har også sine skjevheter. Blant annet kan forventninger og vurderinger påvirkes av referansegrupper (hvem en sammenligner seg med) og av mangelfull informasjon om faktiske utviklingstrekk. Objektive data om inntekts- og utdanningsnivå mm. påvirkes ikke av slike faktorer, men har andre potensielle svakheter. For eksempel fanger ikke inntektsregistre opp alle former for økonomiske ressurser, slik som inntekt fra svart arbeid og støtte fra andre i nettverket.

Noen indekser bygger på data som i stor grad er objektive, men baserer både utvalget av slike data, og vekten (se nedenfor), på i hvilken grad de objektive indikatorene korrelerer med mål på subjektiv livskvalitet, slik som tilfredshet og lykke. Se eksempelvis Maridal (2017).

3. Imputering av manglende data

For enheter (personer, organisasjoner eller geografiske områder) som mangler data (er «missing») på noen indikatorer eller tidspunkter, må det gjøres noen valg om hvordan disse skal behandles. Et alternativ er å holde enhetene med missing-verdier helt utenfor analysen («case deletion»). En tommelfinger-regel er at dette bare kan gjøres hvis en variabel har mindre enn fem prosent som er «missing». Andre tilnærminger imputerer verdier, som innebærer at man setter inn verdier som er estimert ved hjelp av observerte data.⁹⁴ Multippel imputering er en stadig mer brukt metode, der man først lager flere datasett med imputerte verdier. Resultatene fra analyser av disse datasettene kombineres så i en endelig analyse.

4. Multivariat analyse

Formålet med dette trinnet er å undersøke strukturen i dataene som er valgt. Gjennom forskjellige metoder kan den statistiske strukturen i dataene sammenlignes med det teoretiske rammeverket, og eventuelle forskjeller diskuteres. Grupper av enheter og grupper av indikatorer som ligner på hverandre kan identifiseres, og danne grunnlag for en bedre tolkning av resultatene. Resultatene fra den multivariate analysen kan også brukes som utgangspunkt for vektning og aggregering av indikatorene i den endelige indeksen.

⁹⁴ <https://tidsskriftet.no/2019/02/medisin-og-tall/manglende-data-sjelden-helt-tilfeldig>, lest 19.08. 2019

Blant de vanligste metodene for å gjøre slike analyser finner vi prinsipal komponent analyse (PKA) og faktoranalyse. Kjernen i disse teknikkene er å fange opp så stor grad av variasjon som mulig i variablene som inngår, med så få komponenter som mulig (Greco, Ishizaka, Tasiou & Torrisi, 2018). Et alternativ er å beregne *Cronbachs alpha*, som er et vanlig mål på intern konsistens i et sett av indikatorer som skal måle samme underliggende fenomen. Det siste målet er bare meningsfullt hvis indeksen skal beregnes som en skala, altså som summen av individuelle indikatorer. Klyngeanalyse er en fjerde form for multivariat analyse, som kan brukes til å plassere enhetene i grupper som ligner hverandre.

5. Normalisering

Svært ulike fenomener inngår ofte i de sammensatte indeksene. HDI består for eksempel både av levealder, som måles i antall år en nyfødt kan forventes å leve, og inntekt, som måles i pengeverdi. Hvordan kan vi så måle disse egenskapene, levealder og pengeverdi, på en sammenlignbar skala? Dette gjøres gjennom å velge en metode for normalisering. Her finnes det en rekke alternativer. Den enkleste er *rangering*. For eksempel kan Norge rangeres som nr. 3 av verdens land på nasjonalinntekt, og som nr. 10 på forventet levealder. *Standardisering* (bruk av z-skårer) konverterer indikatorene til en felles skala med et gjennomsnitt på 0 og et standardavvik på en. *Minimum-maksimum* normaliserer ved å trekke fra minimumsverdien i datasettet, og dividere med variasjonsbredden i verdiene, slik at alle enheter får en verdi på indikatorene som varierer mellom 0 og 1. Dette er framgangsmåten bak skårene på HDI. *Avstand til referanse* måler den relative posisjonen for en gitt indikator sammenlignet med et referansepunkt, som kan være en politisk fastsatt målsetting, et land man ønsker å sammenligne seg med, eller noe annet. *Prosentvis vekst* kan brukes hvis det finnes data om indikatorene over tid. Det er også mulig å bruke andre metoder, se detaljer i OECD (2008, s. 28-29).

6. Vekting og aggregering

Det mest kontroversielle trinnet er når de normaliserte indikatorene skal vektet og slåes sammen, aggregeres, til en indeks.

Det vanligste er å gi indikatorene samme vekt, slik det gjøres i HDI. Andre alternativer er å bruke forskjellige former for datadrevne vekter, for eksempel hentet fra faktoranalyse eller fra prinsipal komponent analyse (jf. trinn 4). Et problem med denne typen vekter er at de er vanskelige å fortolke og kommunisere ut til befolkningen. Et annet problem er at vektene som estimeres på denne måten ikke nødvendigvis er i samsvar med den faktiske sammenhengen mellom variablene, eller med det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for indeksen (Greco et al., 2018). Hvis antallet indikatorer ikke er for høyt, kan deltakermetoder («participatory methods») også brukes, som innebærer at eksperter, politikere og/eller vanlige medborgere får i oppgave å vektlegge indikatorene.

Den nominelle vekten er imidlertid ikke nødvendigvis den reelle. Å gi lik vekt kan i praksis innebære noe helt annet. Hvis for eksempel to indikatorer er høyt korrelert, vil disse indikatorene i praksis få sterkere vekt i indeksen enn en indikator som er lavt korrelert med de øvrige indikatorene (Paruolo, Saisana & Saltelli, 2013).

Aggregeringsmetodene varierer også. Den enkle lineære aggregeringen innebærer at indikatorverdiene summeres, på grunnlag av vektene, og divideres på antallet indikatorer eller dimensjoner. I lineær aggregering er det en antakelse om full kompensering. Hvis vi tenker oss en enkel velferdsindeks som bare har to indikatorer, levealder og inntekt, så vil en lineær aggregering innebære at lave verdier på den ene indikatoren fullt ut kan veies opp av høye verdier på den andre.

Geometrisk gjennomsnitt⁹⁵ innebærer derimot en viss grad av ikke-kompensatorisk aggregering. I det geometriske gjennomsnittet teller de lave verdiene mer, slik at det skal mere til for å veie opp en lav skår på en indikator med høy skår på en annen. HDI bruker geometrisk gjennomsnitt, nettopp med denne begrunnelsen.

En tredje mulighet er en aggregering som ikke tillater kompensering, en såkalt multikriterie-tilnærming. Dette er en tilnærming som passer hvis en er av den oppfatning at de ulike dimensjonene i indeksen er like legitime og viktige, og at de dermed ikke kan kompensere for hverandres mangler. Mange vil for eksempel mene at økonomisk vekst og andre materielle goder ikke kan kompensere for økte miljøproblemer, særlig utslipp av klimagasser.

7. Usikkerhets- og sensitivitetsanalyse

En usikkerhets- og sensitivitetsanalyse av indeksens resultater bør alltid gjøres. Hvordan påvirkes for eksempel resultatene hvis enkeltindikatorer tas ut av indeksen? Hva skjer hvis metoden for normalisering endres, eller vektningen gjøres på en annen måte? Se Greco et al. (2018) for en nylig gjennomgang av ulike metoder for å gjøre dette. Et generelt problem med en del indekser er at usikkerheten, for eksempel i rangeringen av nasjoner, i liten grad blir undersøkt og formidlet. Selv om forskjellene i mange tilfeller er minimale, oppfattes likevel rangeringen som absolutt og entydig. Basert på den statistiske usikkerheten, ville det i mange tilfeller vært bedre å rangere nasjonene i et mindre antall grupper, i motsetning til å rangere alle nasjonene fra de som gjør det best til de som gjør det dårligst (Høyland, Moene & Willumsen, 2012).

8. Tilbake til data

I dette trinnet er oppgaven å gjøre en nærmere analyse av indeksens resultater, og studere nærmere hvilke dimensjoner og enkeltindikatorer som gjør at noen enheter kommer bedre eller dårligere ut enn andre (dekomponering).

9. Se indeksen i forhold til andre indekser og indikatorer

Indeksen bør valideres gjennom å studere korrelasjonene mellom indeksen og andre sosiale fenomener som det er relevant å se nærmere på.

10. Visualisere resultatene

Indeksen og dens dimensjoner bør visualiseres på en måte som både kommuniserer med allmennheten og gir en vitenskapelig holdbar og klar presentasjon av resultatene.

Det finnes en rekke indekser som rangerer det generelle velferdsnivået i nasjoner og andre geografiske enheter. Kjente eksempler er den allerede nevnte *Human Development Index* (HDI), *the Legatum Prosperity Index* (<https://www.prosperity.com/>), *the Social Progress Index* (www.socialprogressimperative.org), CIW, *the Canadian Index of Well-being* (<https://uwaterloo.ca/canadian-index-wellbeing/>), og OECDs *Better Life Index* (<http://www.OECDbetterlifeindex.org/>, der en selv kan velge vekter). Andre indekser på nasjonsnivå har et videre siktemål, og inkluderer også mål på bærekraftig utvikling, slik som *The Happy Planet Index* (<http://happyplanetindex.org/>). Det er laget en indeks for å måle i hvilken grad nasjonene i verden oppfyller, eller er på vei mot å oppfylle, FNs bærekraftsmål, *SDG Index* (<http://www.sdgindex.org/>). Noen indekser er rettet mot å måle situasjonen for bestemte grupper, slik som eldre (*Global AgeWatch Index*, <http://www.helpage.org/global-agewatch/>), innvandrere (*Migrant Integration*

⁹⁵ Det geometriske gjennomsnittet beregnes ved å multiplisere alle tallene i tallrekken med hverandre, for så å finne den n^{te} roten til dette produktet. N er antall tall i tallrekken (http://no.wikipedia.org/wiki/Geometrisk_gjennomsnitt)

Policy Index, <http://www.mipex.eu/>) og barn (*End of Childhood Index*, utviklet av Redd Barna⁹⁶).

Endelig er det også utarbeidet indekser for mer avgrensede og spesifikke sider ved velferden, slik som frihet, blant annet *Freedom House Index* (<https://freedomhouse.org/>) og realiseringen av sosiale og økonomiske rettigheter (*Index of Social and Economic Rights Fulfillment*⁹⁷, <https://serfindex.uconn.edu/>). For flere detaljer om ulike typer indekser, se blant annet Comim (2015), Barstad (2014) og Halvorsen (2014).

Indekser på individnivå

Indekser kan også lages på individnivå, for å vurdere helheten i menneskers livssituasjon. Det er to hovedtilnæringer til dette i forskningslitteraturen: en tilnærming som er basert på å telle opp antallet «deprivasjoner» eller problem-situasjoner («counting approach») og en tilnærming som aggregerer indikatorene ved å benytte seg av hele variasjonsbredden, altså ikke bare den «negative» enden i fordelingen (Mauro, Biggeri & Maggino, 2016).

Den kjente Alkire-Foster-metoden for måling av flerdimensjonal fattigdom er basert på den førstnevnte tilnærmingen (Alkire & Foster, 2011). Et eksempel på en studie av opphopning av velferdsproblemer, med utgangspunkt i en slik metode, er Ferrarini, Nelson og Sjöberg (2010).

Eksempler på bruk av den andre metoden er «Life situation index» (Boelhouwer, 2017), og «Good Life Index» (Delhey & Steckermeier, 2016). Den nederlandske «Life situation index» er beregnet helt tilbake til 1974. Den måler livssituasjonen for den enkelte gjennom indikatorer hentet fra åtte livsområder: helse, bolig, sosial deltaking, fritidsaktiviteter, sport, ferie, mobilitet, og eie av varige konsumgoder. En variant av prinsippal komponent analyse brukes for å beregne vektorer. Vektene til de forskjellige indikatorene bestemmes av i hvilken grad de korrelerer med en underliggende latent dimensjon som analysen avdekker (Boelhouwer, 2017, s. 133). Som del av den nylig utviklede «Monitor of well-being» i Nederland, inngår også en «Personal well-being index» som gir en sammenfatning av hvordan befolkningen i alt, samt ulike undergrupper, vurderer forskjellige sider ved livet.⁹⁸

Et eksempel på en enkel indeks, som kort og godt viser andelen med en god velferdssituasjon (skårer signifikant over gjennomsnittet på minst 8 av 10 indikatorer, markert i grønt) og en dårlig situasjon (skårer signifikant under gjennomsnittet på minst 4 av 10 indikatorer, markert i rødt), er vist i figur 5.3. Ubalansen i hva som skal til for å få en god versus dårlig skår, henger sammen med at det er mer vanlig å ha positive enn negativt avvikende verdier på de forskjellige målene.

⁹⁶

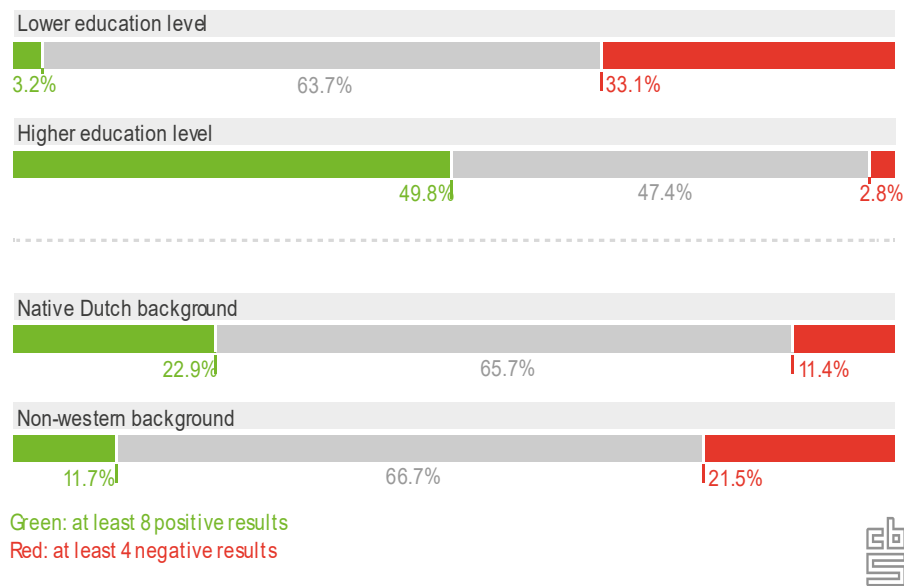
https://campaigns.savethechildren.net/sites/campaigns.savethechildren.net/files/report/EndofChildhood_Report_2017_ENGLISH.pdf, lest 19.09. 2018

⁹⁷ Se også Human Rights Measurement Initiative, <https://humanrightsmeasurement.org/>

⁹⁸ <https://www.cbs.nl/en-gb/artikelen/nieuws/2018/20/well-being-not-distributed-equally/personal-well-being-index>, lest 23.05. 2018

Figur 5.3 Akkumulering av gode og dårlige verdier på ti indikatorer for livskvalitet, etter utdanning og innvandringsstatus. Nederland

Accumulation of favourable and unfavourable results for ten well-being indicators

Kilde: Nederlands statistikkbyrå, <https://www.cbs.nl/en-gb/artikelen/nieuws/2019/20/strong-link-between-education-level-and-well-being>

Bak konstruksjonen av «Good Life Index» ligger også resultatene fra en prinsipal komponent analyse, men her brukes metoden til å bekrefte og validere antakelsene i den teoretiske modellen. Indeksen består av seks dimensjoner. Alle ble inkludert, uvektet, i den endelige indeksen, men normalisert til å variere mellom 0 og 100. De seks dimensjonene var helse, trygghet, respekt fra andre, selvutvikling, fritid og vennskap (Delhey & Steckermeier, 2016).

Opphopning av velferdsproblemer har også blitt analysert ved hjelp av faktoranalyse og latente variabler, se nærmere omtale i Barstad (2016).

Generelt kan akkumulering eller opphopning defineres som «..en prosess der ett eller flere objekter, enten de er ønsket eller uønsket, hoper seg opp, innenfor eller på tvers av interesseområder»⁹⁹ (Ferraro & Morton, 2016, s. 1). I levekårssammenheng innebærer opphopning at dårlige eller gode levekår på én levekårskomponent går sammen med tilsvarende dårlige eller gode kår på andre komponenter, i samsvar med den såkalte Matteus-effekten (Barstad, 2016). Et eksempel er sammenhengen mellom lav boligstandard og lav inntekt. Sammenlignet med de velstående, må individer med liten kjøpekraft i større grad ta til takke med de dårligste og minste boligene. Liten kjøpekraft vil være særlig utslagsgivende hvis boligmarkedet er preget av sterk konkurranse, slik som i storbyene.

Studier av Matteus-effekten og akkumulering av gode og dårlige levekår er av vesentlig betydning, både i politisk og normativ sammenheng. Å forhindre en opphopning av velferdsproblemer er blant sosialpolitikens viktigste formål. Studier av hopningsmønstre er i tillegg en måte å identifisere de dårligst stilte gruppene i samfunnet på. Wolff og De-Shalit (2007) argumenterer for at de dårligst

⁹⁹ Min oversettelse. I originalen: «...we define accumulation as a process of amassing one or more objects, whether desirable or undesirable, within or across domains of interest».

stilte i samfunnet er de som opplever en opphopning («clustering») av de viktigste velferdsproblemene («disadvantages»), og at det er situasjonen for denne gruppen som politikken bør prioritere. Betydningen av å studere helheten i fordelingen av velferdsproblemer og -fordeler ble også understreket av Stiglitz-kommisjonen, som kom med en rekke forslag til forbedring av velferdsstatistikkens innretning (Stiglitz et al., 2009). Et eksempel som ble brukt av kommisjonen, var inntekt og helse. For å fungere i samfunnet er det nødvendig å ha *både* et minstemål av inntekt og god helse. Ved å unnlate å se disse komponentene i sammenheng ser en dessuten bort fra de ekstra problemene som personer som både er syke og fattige står overfor, i tillegg til fordelene ved å være både frisk og rik.

Et alternativ til indekser på individnivå er å utarbeide såkalte *ekvivalentinntekter*. Metoden innebærer, svært forenklet, at en tar utgangspunkt i individets nåværende, faktiske inntekt, og beregner et fratrekk i denne inntekten alt etter hvor dårlig individet har det på andre områder av livet. Hvor stort fratrekket blir, avhenger av den faktiske tilstanden og en beregning av hvor mye individet er villig til å betale for å oppnå en god situasjon, for eksempel på helseområdet. En trenger derfor opplysninger om individuelle preferanser, om hvor mye individet verdsetter forskjellige aspekter ved livskvaliteten (Decancq & Schokkaert, 2016).

Samlet vurdering av indekser

Alt i alt er det grunn til å fortolke indekser, som Greco et al. (2018) understreker, med «ekstrem forsiktighet», på grunn av alle valgene som må gjøres i konstruksjonen av dem, og som aldri er hevet over kritikk. Indeksene er forbundet med mange problemer av metodisk og teoretisk art, og krever ofte store ressurser hvis de skal konstrueres og beregnes på en tilfredsstillende måte (jf. de ti trinnene). De har likevel noen fordeler, og kan gi viktige innsikter. På individnivå kan de synliggjøre et sentralt kjennetegn ved individuelle velferdssituasjoner, nemlig de som har med en opphopning av dårlige eller gode situasjoner å gjøre. Slike indekser kan også ha en funksjon som middel til å skape interesse og oppmerksomhet i offentligheten, slik ikke minst Human Development Index er et eksempel på. Stiglitz-kommisjonen anbefalte at nasjonale statistiske institusjoner la til rette for å utarbeide ulike typer syntetiske indikatorer, tilpasset hvilke spørsmål som det er viktig å besvare.

5.5. Andre metoder for en helhetlig oppsummering

Det finnes flere metoder enn indekser for å sammenfatte informasjonen som de sosiale indikatorene gir.

Enkel optelling av trender

En metode er kort og godt å telle opp antallet indikatorer som henholdsvis tyder på en positiv utvikling, en negativ utvikling eller en uendret situasjon, over et gitt tidsrom. Dette er en enkel metode som blant annet det britiske ONS har benyttet seg av. En slik framgangsmåte har lange tradisjoner, se blant annet Land og Michalos (2018, s. 841-842). En lignende metode er benyttet i OECD (2017), se for eksempel s. 43-45. Av de 11 indikatorene på livskvalitet blir det talt opp, for hvert land, hvor mange av dem som viser forbedringer, som er stabile eller lite endret, eller som viser en negativ utvikling, siden 2005. Et problem med denne framgangsmåten er at noen land, eller indikatorer, kan ha kommet opp på et så høyt nivå at de «stanger i taket», slik at ytterligere forbedringer er vanskelige å oppnå. Metoden forutsetter også at det etableres noen kriterier for hva som skal telle som endring eller ikke. I OECD-publikasjonen gjøres dette på en skjønnsmessig måte, blant annet skal den forventede levealderen ha økt med mer enn et halvt år, for at det skal telle som en forbedring.

Det kan være nyttig at opptellingen av endringer i ulike retninger ses i forhold til nivået i utgangspunktet. Hvis det ikke er noen endring betyr det ikke så mye hvis nivået i utgangspunktet er godt, men er langt mer negativt hvis utgangspunktet var dårlig, eller, hvis det dreier seg om en bestemt gruppe, under gjennomsnittet for befolkningen. For et eksempel, se OECD (2008, s. 43). Vurderinger av denne typen, enten på nasjonsnivå eller gruppenivå, er mere nyttige enn de som bare vurderer antallet indikatorer som beveger seg i ulike retninger, uten å ta hensyn til nivået i utgangspunktet.

Velge kjerneindikatorer

En annen metode er å gi avkall på aggregeringen av indikatorene, men heller velge ut et lite antall kjerneindikatorer («headline indicators»), og presentere disse på en mest mulig oversiktlig måte. OECD-publikasjonene *Society at a Glance* gjør dette, og bruker fargekoder for å visualisere resultatet (OECD, 2016). Den britiske tenketanken NEF har foreslått at en velger ut fem kjerneindikatorer på «nasjonal suksess» (Jeffrey & Michaelson, 2015). NEF hevder at de over 40 indikatorene på livskvalitet som det britiske statistikkbyrået ONS har utarbeidet, ikke har klart å endre prioriteringene i politikken, og har fått liten oppmerksomhet fra toneangivende politikere. De knytter dette til at antallet indikatorer er for høyt. Det er derfor viktig å skille mellom kjerneindikatorer og supplerende indikatorer. Antallet kjerneindikatorer bør ikke være flere enn fem. De viser til forskning som indikerer at menneskers evne til å håndtere informasjon er svært begrenset, og at de kun er i stand til å ta inn mellom tre og fem informasjonsbiter av gangen. Indikatorer som blir valgt må inkludere temaer som betyr noe for folk i deres hverdag, være klare og lette å kommunisere, være lite overlappende samtidig som de er tilstrekkelig brede, og målbare på grunnlag av én indikator.

NEF foreslår disse kjerneindikatorer:

- 1) *Gode jobber*. Andelen av arbeidsstyrken som både har en trygg jobb og en jobb som det er mulig å leve av
- 2) *Subjektiv livskvalitet* (Well-being). Gjennomsnittlig tilfredshet med livet
- 3) *Miljø*. Utslipp av klimagasser
- 4) *Rettferdighet* (fairness). Gjennomsnittlig inntekt for de 10 prosent rikeste sammenlignet med de 10 prosent fattigste
- 5) *Helse*. Andelen av alle dødsfall som kunne vært unngått gjennom gode helsetjenester eller andre offentlige tiltak (dette er en statistikk som utarbeides av ONS, på grunnlag av dødsårsaksstatistikk).

Fargekoder viser om utviklingen av indikatorene går i riktig (grønn) eller feil (rød) retning. Dette er en interessant metode, og det kan være en god idé å velge ut et mindre antall kjerneindikatorer. Men det er et åpent spørsmål om det er mulig å begrense disse til så få som fem.

ONS har delvis valgt å gå i denne retningen, ved å utgi en kvartalsvis «Personal and Economic Well-being Bulletin», med bare 12 indikatorer. Her kombineres tradisjonelle økonomiske indikatorer med de subjektive livskvalitetsmålene.¹⁰⁰

Kvalitativ oppsummering

En tredje metode er den kvalitative (Barstad et al., 2016). Det innebærer at den eller de som skriver en sosial rapport sammenfatter sine inntrykk i ord, uten å bygge på en opptelling av utviklingstrekkene, en indeks eller utvalgte kjerneindikatorer. En slik kvalitativ vurdering kan gjøres på grunnlag av flere forskjellige perspektiver. I en slik vurdering kan det for eksempel være grunn til å legge vekt på tilfeller der allment aksepterte normer og samfunnsidealer ikke blir

¹⁰⁰

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/wellbeing/bulletins/personalandeconomicwellbeingintheuk/april2019#dashboard-of-well-being-indicators>, lest 30.07. 2019

oppfylt, som når det skjer brudd på menneskerettighetene, og når livssituasjonen endrer seg til det verre for gruppene som har det dårligst i samfunnet.

En annen tilnærming er å ta utgangspunkt i internasjonale sammenligninger. I OECDs nylige gjennomgang av den økonomiske situasjonen i New Zealand ble det laget et enkelt tabelloppsett, som oppsummerer mulighetene for å styrke livskvaliteten i New Zealand, med utgangspunkt i OECDs indikatorsett (OECD, 2019b, s. 75). En slik tabell kan være et nyttig utgangspunkt for en kvalitativ oppsummering av muligheter og utfordringer. Ved å kombinere informasjon om situasjonen i landet er god eller dårlig sammenlignet med OECD som helhet, og trender over tid (verre eller samme/bedre siden 2005), kan de sosiale indikatorene oppsummeres i en firefeltstabell (tabell 5.1). Den politiske utfordringen er særlig knyttet til nederste venstre kvadrant, det vil si de sosiale indikatorene der New Zealand kommer dårlig ut sammenlignet med OECD som helhet, og trenden i tillegg er negativ. For New Zealand omfatter dette blant annet forekomsten av mentale helseproblemer. I tilfeller der New Zealand kommer godt ut av internasjonale sammenligninger, men har en negativ trend, er det grunn til å følge utviklingen nøye. Dette gjelder blant annet langtids arbeidsledighet. I nederste høyre kvadrant kan indikatorene som viser en relativt dårlig situasjon, men som utvikler seg positivt eller er uendret plasseres – for New Zealand omfatter dette stigende husholdningsinntekter. Og endelig har vi det øverste høyre hjørnet, for indikatorer der både den internasjonale rangeringen er god og utviklingen har vært positiv eller uendret, slik som den høye sysselsettingsraten. Med i bildet hører også ulikhetene, hvilke ulikheter som er særlig store og som bør reduseres, i New Zealand blant annet ulikheter i helse og utdanning.

Tabell 5.1 Oppsett for vurdering av sosiale indikatorer, tilpasset fra OECD Economic Surveys: New Zealand 2019

	Verre enn før	Samme eller bedre enn før
God situasjon	Følge nøye	Ivareta
Dårlig situasjon	Motvirke	Styrke
Ulikhet	Redusere store ulikheter	

Kilde: OECD (2019b)

Vi skal nå gå over til å se nærmere på hvordan de sosiale indikatorene kan visualiseres. Dette kan, som vi skal se, også betraktes som en metode for å gi en helhetlig oppsummering av sentrale utviklingstrekk og former for ulikhet.

5.6. Visualisering

Visualisering innebærer presentasjon av data og indikatorer ved hjelp av visuelle hjelpemidler: Foto, grafiske diagrammer som stolpe- og linjediagrammer, animasjoner, begrepskart mm. Forskning tyder på at visualisering har stor betydning for hukommelse og læring. Dette omtales i faglitteraturen som «the pictorial superiority effect». Jo mer visuell informasjonen er, jo større er sjansen for at vi oppfatter og husker den. Vi får vår informasjon om verden hovedsakelig gjennom øynene (Evergreen, 2018, s. 19-20). Noen eksperimenter tyder på at det å legge til et bilde i et budskap som bare består av tekst, øker evnen til å huske teksten med om lag 65 prosent (Vazquez & Chiang, 2014, s. 111). God bruk av visualisering øker sjansen for at materialet som presenteres vil bli forstått og lagret i langtidsminnet, slik at det kan bli brukt seinere.

Visualiseringen bidrar til at arbeidsminnet ikke blir overbelastet, slik at informasjonen kan lagres til seinere bruk. Arbeidsminnet er det vi bruker når noe har fått vår oppmerksomhet, og energi investeres i å ta inn informasjonen og forstå den. Problemet er at arbeidsminnet har svært begrenset kapasitet. Forskning tyder som nevnt på at vi bare er i stand til å håndtere tre-fem biter med informasjon i arbeidsminnet til enhver tid. Hvis det blir overbelastet, blir noe av informasjonen

ikke tatt inn, og dermed øker risikoen for misforståelser. Visualisering bidrar til at informasjonen blir lettere tilgjengelig (Evergreen, 2018, s. 21-22).

Men visualiseringen kan ikke bli for kompleks. Begrensningene i arbeidsminnet tilsier at all unødig informasjon bør skrelles vekk. Kompliserte visuelle figurer med mange linjer, eller en presentasjon med flere bilder på samme side, risikerer å overbelaste arbeidsminnet. Jo enklere, jo bedre. Kjernen i effektiv presentasjon av data er således framfor alt to ting: *Forenkling* og *vektlegging*. All informasjon som ikke er helt essensiell for forståelsen tas ut, mens det legges inn elementer som bidrar til å understreke hovedbudskapet (Evergreen, 2018, s. 28).

Å bruke *ikoner*, for eksempel vurderingsikoner, er også en form for visualisering. Et enkelt eksempel på dette er bruken av piler som går opp, ned eller til siden, som symboler på om en trend er henholdsvis positiv, negativ eller uendret. En kan også kombinere dette med farger, ofte brukes grønt, rødt eller gult.

Fotografier

Bruk av fotografier kan gjøre en framstilling mer levende, og tydeliggjøre budskapet. Et eksempel på en nyskapende måte å bruke fotografier på er nettstedet www.dollarstreet.org. Her vises det, ved hjelp av fotografier, hvordan folk faktisk lever på ulike inntektsnivåer i forskjellige deler av verden. Det er en måte å konkretisere de faktiske forskjellene i levekår som inntektsnivåene medfører. For eksempel kan man se hvordan toalettene i forskjellige deler av verden ser ut, avhengig av inntektsnivå, fra de enkle hullene i bakken utendørs blant de fattigste i Afrika til avanserte vannklosetter i rike land. Systemet er utviklet av Anna Rosling Rönnlund ved *Gapminder*.

Fotografier kan lastes ned fra nettet. Websteder som tilbyr gratis bilder er eksempelvis Google Images (<https://images.google.com>) og Creative Commons (<http://creativecommons.org>), mens andre nettsteder tilbyr bilder mot betaling, slik som Shutterstock (<http://www.shutterstock.com>) og iStockPhoto (<http://www.istockphoto.com>).¹⁰¹

Grafiske framstillinger- figurer

Det finnes forskjellige typer av grafiske framstillinger. En mye brukt diagramtype når en skal vise mange indikatorer på en gang, er radardiagrammer, som vi har sett flere eksempler på i denne rapporten. Nedenfor vises nok et eksempel, fra OECDs oversikt over «How's life in Norway» (figur 5.4).

---

¹⁰¹ SSB har en egen intern bildedatabase som oppdateres og utvides fortløpende. Alle bildene i banken er innkjøpt og dermed godkjent for bruk i SSBs materiell. Bildebanken ligger på [S-Faglig-Kommunikasjon-Bildedatabase](#).

Figur 5.4 Norges velferdsnivå sammenlignet med andre OECD-land. Relative styrker og svakheter

Norway's average level of current well-being: Comparative strengths and weaknesses

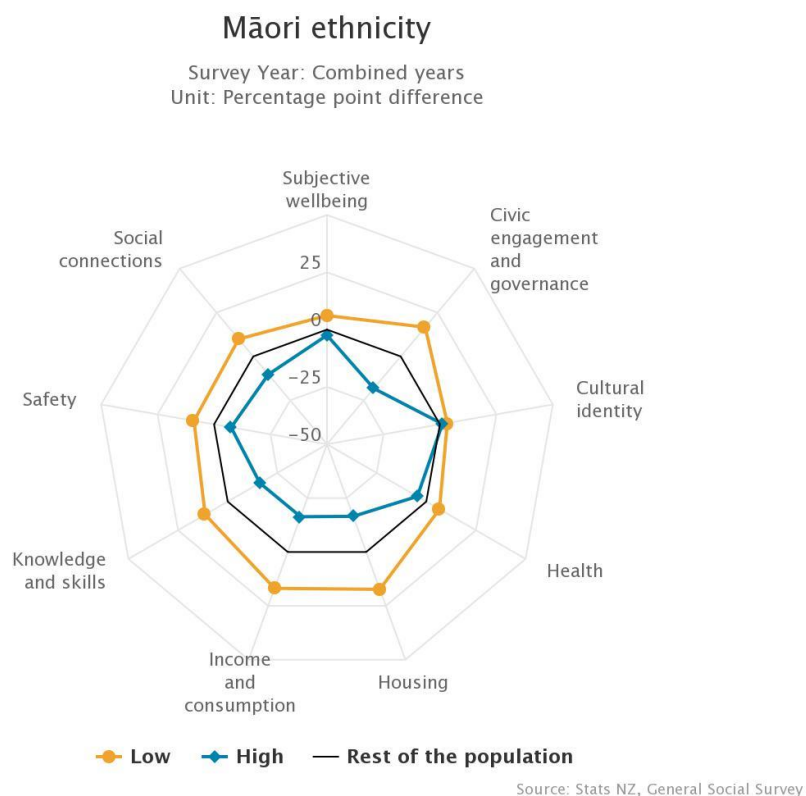

Kilde: OECD, <http://www.OECD.org/statistics/Better-Life-Initiative-country-note-Norway.pdf>

For både positive og negative indikatorer innebærer lengre stolper alltid positive resultater (bedre velferd), mens kortere stolper innebærer negative resultater (relativt dårligere velferd sammenlignet med OECD-gjennomsnittet). Fargene på stolpene svarer til fargene på ikonet som symboliserer hvilken velferdsdimensjon det er snakk om, for eksempel rødt for sosial støtte.

Radardiagrammer kan også brukes til å vise forskjeller mellom grupper. Se figur 5.5., hentet fra indikatorsystemet utviklet av Finansdepartementet i New Zealand, jf. omtalen av dette i kapittel 4.2. Radardiagrammet viser situasjonen på ni forskjellige velferdskomponenter, avhengig av tilhørighet til den etniske minoriteten maoriene (den opprinnelige befolkningen på New Zealand) eller ikke. Måleenheten er prosentpoeng. For hver komponent er det definert en dårlig («low») og en svært god situasjon («high»). Et eksempel: Å skåre lavt på komponenten «inntekt og konsum» innebærer å ha en lav skår på en indeks for materiell livskvalitet eller å ikke ha nok penger til å dekke behovene i hverdagen. I figuren representerer den svarte linja befolkningen for øvrig, mens den gule linja viser prosentforskjeller for andelene med en dårlig situasjon mellom maoriene og resten av befolkningen, og den blå linja viser de tilsvarende forskjellene for gode tilstander.

Figur 5.5 Forskjeller i livskvalitet mellom maoriene og resten av befolkningen, fordelt på ni ulike dimensjoner. New Zealand

Kilde: LSF Dashboard, The Treasury, New Zealand Government

Vi ser at maoriene har en betydelig dårligere situasjon på mange av komponentene enn befolkningen for øvrig, særlig inntekt og konsum, boforhold og medborgerlig engasjement (lav tillit til mennesker og til viktige samfunnsinstitusjoner).

Farger

Farger kan brukes til å framheve budskapet, og understreke noen elementer framfor andre. Det er vanlig å bruke fargesystemet rødt, grønt og gult. Et eksempel er vist i tabell 5.2, som viser ulike typer ulikhet i Norge sammenlignet med andre OECD-land. I de tilfellene Norge er blant tredjedelen av landene med lavest ulikhet, er fargekoden grønn, hvis ulikheten er middels (midtredjedel) er fargen gul, og i de tilfellene Norge er blant tredjedelen av landene med størst ulikhet er fargen rød.

Tabell 5.2 Forskjellige typer ulikhet i Norge sammenliknet med OECD-gjennomsnittet

Well-being inequalities in Norway						
	Vertical inequality	Horizontal inequality by			Deprivation	
		Gender	Age	Education		
		Women relative to men	Young relative to middle-aged	Secondary relative to tertiary		
	Household income	●		●		●
	Household net wealth	●		●		●
	Earnings	●	●	●		
	Low pay		●			●
	Employment		●	●		
	Unemployment		●	●		●
	Housing affordability					●
	Rooms per person					●
	Life expectancy	●				
	Perceived health		●	●		●
	Working hours	●	●	●		●
	Time off		●			
	Educational attainment		●	●		●
	Cognitive skills at 15	●	●			●
	Adult skills	●	●	●		●
	Time spent socialising		●	●		
	Social support		●	●		●
	Voter turnout		●	●		●
	Having a say in government	●	●	●		●
	Air quality					●
	Water quality		●	●		●
	Homicides		●			●
	Feeling safe at night		●	●		●
	Life satisfaction	●	●	●		●
	Negative affect balance					●

Kilde: OECD

Tabellen beskriver flere typer ulikhet. Vi gjennomgikk disse typene i avsnitt 5.3: Vertikal ulikhet handler om hvor ulikt velferden er fordelt mellom alle personer i et samfunn. Horisontal ulikhet dreier seg om ulikheter i fordeling mellom bestemte befolkningsgrupper, definert for eksempel (som her) etter kjønn, alder og utdanning. «Deprivation» er mål på andelen av befolkningen som har svært lite av et velferdsgode (eller mye av et problem). For nærmere detaljer om hvordan indikatorene er definert, se OECD (2017, kapittel 2). Tabellen viser at Norge gjennomgående har liten ulikhet, men at forskjellen etter alder (unge versus middelaldrende) er relativt stor (mange røde sirkler).

Farger kan også brukes i tabeller som viser regresjonskoeffisienter, for eksempel kan rød farge bli brukt hvis estimatene viser en negativ effekt, og grønn farge hvis de viser en positiv effekt. For et eksempel, se Eurofound (2018, s. 17).

Evergreen (2018, s. 136) advarer mot bruken av rød/gul/grønn-systemet. Årsaken er dels at mange er fargeblinde, og ikke klarer å skille disse fargene fra hverandre. En annen grunn er at et slikt system setter farge på alt. Poenget med bruken av farger er å framheve noe på bekostning av noe annet. Evergreen anbefaler at en velger side, at en enten velger å framheve suksessene (bare vise det som er grønt) eller problemene (bare vise det røde).

En annen måte å visualisere ulikhet mellom grupper på, ved hjelp av et fargekode-system, ble gjengitt i avsnitt 5.3 (figur 5.2). Den viste hvilke grupper som skårer bedre enn gjennomsnittet (grønn sirkel) og dårligere enn gjennomsnittet (rød sirkel) på 12 forskjellige velferdsindikatorer.

Titler i grafiske framstillinger er viktige, og kan brukes til å framheve budskapet, slik at det sitter bedre. Sterke titler som kommuniserer godt består av hele setninger som vektlegger en eller flere aspekter av innholdet. Et eksempel kan være «unge jenter er mest ensomme», som tittel på en figur som viser andelen ensomme i ulike grupper etter kjønn og alder. Forskning tyder på at slike titler gjør at budskapet huskes bedre etterpå (Evergreen, 2018).

6. Noen anbefalinger om videreutvikling av SSBs system for sosial rapportering

6.1. Innledning

Anbefalingene som beskrives i dette kapitlet er ment å være relevante for ulike former for sosial rapportering, i og utenfor SSB. «Slik har vi det»-systemet er mest brukt som eksempel og danner utgangspunkt for drøftingen, siden dette for tiden er den mest helhetlige og ambisiøse presentasjonen av sosiale indikatorer i SSB-sammenheng (jf. omtalen i kapittel 2.4).

6.2. Inkludere endringer over tid

For å øke anvendbarheten til en nettside for sosial rapportering, bør det legges inn tall for utviklingen over tid, der disse finnes. Når systemet kan ta mål av seg til å si noe om retningen på samfunnsutviklingen, vil det få større slagkraft og bidra til mer debatt. I valget av indikatorer, er det også viktig at mulighetene for jevnlig oppdatering av utviklingstrekk er ett av kriteriene.

Endringer over tid kan belyses på a) generelt befolkningsnivå, b) gruppenivå og c) i forhold til situasjonen i andre land (se nedenfor, om internasjonale sammenligninger). Ideelt sett bør alle disse endringsdimensjonene ivaretas.

Levekårsundersøkelsen EU-SILC er en viktig kilde til sosiale indikatorer, men ikke alle indikatorene oppdateres årlig. I «Slik har vi det»-systemet er 27 av 39 indikatorer hentet derfra. Av de 39 er det 13 som oppdateres årlig, 20 av 39 indikatorer oppdateres hvert tredje år, herav 13 fra EU-SILC og 7 fra Levekårsundersøkelsen om arbeidsmiljø. 6 av indikatorene oppdateres sjeldnere enn hvert tredje år.

Men hvordan skal informasjon om endringstall legges inn? Det er for det første viktig å legge inn tall for de kortsiktige endringene, altså endringstall på grunnlag av de siste tilgjengelige oppdateringene, for eksempel endring fra året før eller for tre år tilbake. Det er ønskelig å få opplysninger om både størrelsen på endringen, og om den er statistisk signifikant eller ikke. Men i tillegg bør det inngå opplysninger om de mer langsiktige endringstendensene, og disse bør så langt som råd være basert på samme tidshorisont/startår.

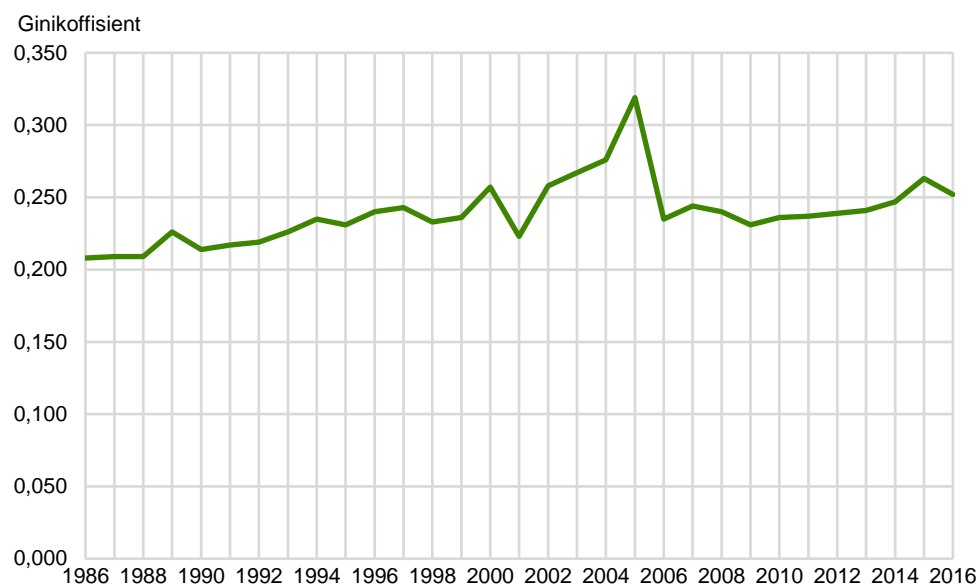
En mulighet er å ha en egen artikkel om trendene, en artikkel som kan tjene som en oppmerksomhetsfanger og (forhåpentligvis) appetittvekkende inngangsport til hele systemet. En slik artikkel kan med fordel komme hvert år. I denne artikkelen kan en velge mellom flere framgangsmåter:

1. Vise figurer (linjediagrammer) for alle indikatorene, som er slik det britiske statistikkbyrået (ONS) gjør dette (jf. kapittel 4). I tillegg bør det være en oppsummering av trendene, i form av en tabell eller figur over antallet positive/negative trender (mer om dette seinere, under indekser). Dette gir mest informasjon, men tar en del plass, og kan kanskje gi mer detaljer enn ønskelig.
2. Vise utviklingen i en tabellarisk form, med fargesymboler (èn farge for negativ utvikling, en annen for positiv), både på kort og litt lengre sikt (siste ti år). Et alternativ er å bruke piler: opp for positiv, horisontal for uendret og nedadgående for negativ. Dette er framgangsmåten som eksempelvis OECD benytter seg av. Det kan gis lenker til Statistikkbanken, for de som ønsker hele tidsserien, i den grad den er tilgjengelig der (slik det gjøres i Folkehelseprofilene, jf. kapittel 3).

Det er imidlertid ikke alltid lett å gi en tallmessig oppsummering av utviklingstrekk ved å ta utgangspunkt i enkeltår. Hvis en for eksempel skal oppsummere

utviklingen av inntektsulikheten i Norge de siste ti årene ved å velge årene 2006 og 2016, vi vi se en viss oppgang. Hadde man derimot valgt 2005 som startår, ville konklusjonen blitt en klar reduksjon av ulikheten (se figur 6.1¹⁰²). Når det er sterke svingninger fra år til år, kan valg av enkeltår gi et skjevt inntrykk. Et visst skjønn i valg av år kan derfor være nødvendig, og det er i tillegg mulig å beregne gjennomsnitt over flere år (glidende gjennomsnitt), for å unngå at ekstreme enkeltår får mye vekt.

Figur 6.1   **Inntektsfordelingen over tid i Norge målt ved Gini-koeffisienten. Inntekt etter skatt. Hele befolkningen eksklusive studenthusholdninger.**

Prosentforskjeller mellom enkeltår er den enkleste formen for mål på endring over tid, men det finnes alternativer som bør vurderes. Selv om forskjellen fra ett år til et annet ikke er signifikant, kan likevel den langsiktige trenden, når en ser flere år i sammenheng, være det. Det finnes statistiske tester som kan brukes til å vurdere om det er en langsiktig trend i dataene, som nevnt i kapittel 5.2. En mulighet er å supplere forskjellen i prosentpoeng med en test for trender, og sette en stjerne bak tallet hvis testen er signifikant.

I tillegg til utviklingen av de enkelte indikatorene, bør det også være noen tall for utviklingen av ulikheten i samfunnet, altså noen mål på generell, vertikal ulikhet, og for utviklingen i Norge sammenlignet med andre land (se mer om ulikhet og internasjonale sammenligninger nedenfor).

Om mulig bør det legges inn endringstall for gruppeforskjellene, innenfor de enkeltstående temaområdene. Dette kan gjøres ved for eksempel å angi statistisk signifikante endringer i prosentpoeng for hvert tall på gruppenivå, eller ved bare å ha en fargekode for signifikant positiv endring og signifikant negativ endring over en ti-årsperiode, eller så nær en tiårsperiode som det er mulig å komme.

6.3. Bruk av flere typer ulikhetsmål

Både vertikal og horisontal ulikhet bør inkluderes i sosial rapportering. Mål på vertikal ulikhet brukes for eksempel ikke på «Slik har vi det»-sidene. Mål på horisontal ulikhet, altså forskjeller mellom grupper etter kjønn, alder, familiefase mm. er derimot en viktig del av dette systemet. Den generelle ulikheten kan utvikle seg på en annen måte enn gruppeforskjellene, og slike mål har fordelen av å måle ulikhet langs hele fordelingen, mens gruppeforskjellene som regel måles med

¹⁰² Kilde: Statistikkbanken, <https://www.ssb.no/statbank/table/07756/>, lest 8.11. 2018

utgangspunkt i de som skårer dårlig eller har et problem på en velferdsdimensjon (se nedenfor, om problemsituasjoner). Et eksempel er forskjellen mellom Gini-indeksen, som er et mål på de totale inntektsforskjellene i et samfunn (jf. figur 6.1), og andelen med lavinntekt, de som tilhører en husholdning med inntekt under 60 prosent av medianinntekten. Mens den sistnevnte er en del av indikatorene i «Slik har vi det»-systemet, er ikke Gini-indeksen med.

Vi anbefaler at Gini-indeksen blir brukt, eller et lignende, kanskje mer intuitivt forståelig mål, som forholdet mellom gjennomsnittsinntektene til høyeste og laveste 20 prosent i befolkningen (S80/S20), der studenter holdes utenfor. Fra 2006 til 2016 økte dette forholdstallet fra 3.3 til 3.6. I FN's bærekraftsmål (10.1) inngår et mål om å oppnå en gradvis og varig inntektsøkning for de fattigste 40 prosent av befolkningen, raskere enn for det nasjonale gjennomsnittet. Det tilsier at det utvikles mål på vertikal ulikhet som er tilpasset denne målsettingen, som supplement til de øvrige.

Også andre mål på vertikal ulikhet kan utvikles som supplement til de økonomiske. OECD (2017) beregner, i tillegg til tre økonomiske ulikhetsmål for henholdsvis inntekt, formue og lønninger, lignende ulikhetsmål for blant annet helse (standardavvik for alder ved død), balanse arbeid-liv (S80/S20 for arbeidstimer, og det samme for tid brukt til personlig omsorg og fritid), samt subjektiv livskvalitet (S80/S20 for tilfredshet med livet). Slike beregninger er mest interessante når de kan sammenlignes over tid, eller mellom ulike land. I publikasjonen «Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper» inngår blant annet Gini-indeksen for inntekt, men mål på vertikal ulikhet for andre levekårskomponenter enn inntekt blir ikke brukt.

Hvilke typer horisontal ulikhet eller gruppeforskjeller bør inngå? I «Slik har vi det»-systemet inngår 7 typer gruppeforskjeller: Kjønn, alder, utdanning, hovedaktivitet, husholdningstype, bosted og inntekt. Den viktigste fordelingsdimensjonen som ikke inngår, er status som innvandrer. EU-SILC og andre større surveyundersøkelser i regi av Statistisk sentralbyrå har mange nok deltakere til at det lar seg forsvare å presentere separate tall for innvandrere, fordelt på to grupper: de som kommer fra nordiske og EU/EØS-land etc., og de som kommer fra Asia, Afrika, Latin-Amerika etc. De sju fordelingsdimensjonene bør derfor utvides med innvandring.

En annen gruppe som kan være aktuell i beskrivelsen av horisontal ulikhet er funksjonsevne, som både er nevnt i FN's bærekraftsmål (10.2) og er en av fordelingsdimensjonene som er anbefalt av Stiglitz et al. (2018). I publikasjonen «Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper» gis det riktignok en beskrivelse av sosiale indikatorer blant uførepensjonerte og langtidssyke. Dette er grupper som ofte har nedsatt funksjonsevne. Mange av dem, om lag fire av ti, har imidlertid ikke nedsatt funksjonsevne, så disse størrelsene er langt fra sammenfallende (Omholt, 2016).

Andre fordelingsdimensjoner som ofte blir nevnt er seksuell orientering og religion. Seksuell orientering framheves blant annet av Stiglitz et al. (2018). På dette området er imidlertid statistikken for dårlig utbygd. Vanligvis blir det verken spurt om religiøs tilhørighet eller om seksuell orientering i SSBs levekårsundersøkelser.

Et problem med inndelingen i dimensjoner, slik det gjøres i «Slik har vi det», er at alder ikke er fordelt etter kjønn. Forskjeller mellom eksempelvis unge menn og unge kvinner, eller eldre menn og eldre kvinner, vil derfor ikke bli synliggjort. Det kan ha betydning i noen tilfeller. Mens det for eksempel ikke er noen forskjell

generelt sett i utbredelsen av depressive symptomer mellom menn og kvinner, er det nesten dobbelt så mange unge kvinner som menn som har hatt slike symptomer de siste 14 dager (6 versus 11 prosent), og det er bare blant kvinner at de unge er mer utsatt enn eldre.¹⁰³ Unge kvinners særlig utsatte stilling blir altså ikke synlig her. Det vil antakelig føre for langt å vise alder for både menn og kvinner, men disse forskjellene kan kommenteres i teksten, og i den grad det finnes tall i Statistikkbanken kan det legges inn en lenke til disse.

En annen ulikhetsdimensjon er knyttet til geografiske forskjeller. Dette er inne som en fast dimensjon i «Slik har vi det», men er ikke med i «Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper», med noen få unntak (Omholt, 2016, s. 61). Av særlig interesse er *kombinasjonen* av geografiske og sosiale ulikhetsdimensjoner. Det kan for eksempel være at yngre aleneboende bosatt i storbyene har særlig høye boutgifter, sammenlignet med andre aleneboende. Dette er en parallell til hva kombinasjonen av alder og kjønn kan innebære, at aldersforskjellene i noen tilfeller varierer betydelig avhengig av kjønn, og vice versa.

Endelig er det også mulig å vise sider ved den flerdimensjonale ulikheten, som nevnt i kapittel 5, altså hvordan problemsituasjoner innenfor flere levekårskomponenter hopper seg opp hos de samme individene eller gruppene. En tilnærming til dette finner vi i den siste artikkelen i serien «Slik har vi det», der det ble sammenlignet to og to grupper, for eksempel enslige med barn og par med barn, og andelene med henholdsvis dårligere og bedre skår enn befolkningen ble vist for alle indikatorene i samme figur.¹⁰⁴ Spredningen blant husholdningstypene og andelen i befolkningen som helhet inngikk også i figuren. Resultatet er figurer som gir mye informasjon, men som samtidig er svært komplekse. Slike figurer risikerer å overbelaste arbeidsminnet (jfr. Evergreen (2018) i kapittel 5). En alternativ framgangsmåte kan for eksempel være å framheve bare de situasjonene der disse gruppene skårer dårligere enn gjennomsnittet, og la være å vise spredningen mellom husholdningstypene.

En annet alternativ er å lage hopningsindekser, ved for eksempel å telle opp andelen individer som skårer relativt dårlig på flere levekårsdimensjoner. Dette kan gjøres ved, som OECD, å beregne andelen individer som tilhører den laveste femtedelen (kvintilen) på flere levekårsdimensjoner, jfr. OECD (2017, s. 93), eller kort og godt telle opp antallet indikatorer der individene i gruppen befinner seg i laveste kvintil. Vi skal si mer om ulike typer indekser i et seinere avsnitt.

6.4. Vektlegge problemsituasjoner

Et problem med mål på problemsituasjoner er at det ofte ikke er klart hvor grensen skal gå mellom dem som har det vanskelig og dem som klarer seg forholdsvis greit. Det er mye som taler for å ikke sette grensene for strengt – ut fra et forebyggende perspektiv kan det være grunn til også å inkludere dem som er i «gråsonene» for lav behovstilfredsstillelse eller vanskelig livssituasjon. Normativt sett kan det argumenteres for at det er situasjonen for dem som har det vanskelig som det er viktigst å gjøre noe med i politisk sammenheng. Ved å ha mål på problemsituasjoner innenfor hver velferdsdimensjon, blir det også mulig å telle opp antallet problemer, enten på gruppenivå eller individnivå, over tid. Hvor grensene skal settes kan bestemmes på grunnlag av ulike kriterier, og det kan være grunn til å prøve ut forskjellige metoder for å se hvor følsomme resultatene er for valg av avgrensning. En mulig framgangsmåte er som nevnt å ta utgangspunkt i femtedelen av befolkningen som skårer lavest på de forskjellige indikatorene. Andre muligheter er å vurdere problemsituasjonene i lys av politiske målsettinger eller

¹⁰³ Kilde: <https://www.ssb.no/statbank/table/04432/>, lest 8.11. 2018

¹⁰⁴ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/slik-har-vi-det-2017>, lest 21.08. 2019

mer filosofiske resonnementer. For eksempel argumenterer den amerikanske filosofen Martha Nussbaum for at det å kunne leve et liv av normal lengde er en av de grunnleggende frihetene som alle trenger for å ha et menneskeverdig liv (Nussbaum, 2011). En indikator som kunne følge opp dette, er andelen som har en forventet levealder under gjennomsnittet for hele befolkningen, i forskjellige grupper.

I den grad det finnes, kan det legges inn lenker til tall i Statistikkbanken, for dem som ønsker å se fordelingene basert på andelene som skårer svært høyt eller har en god situasjon på de ulike indikatorene.

6.5. Systematisk bruk av internasjonale sammenligninger

Det internasjonale perspektivet er viktig, som grunnlag for å bedømme hvor problematisk en bestemt situasjon er. Det er mye potensiell læring i god bruk av internasjonale sammenligninger, både om hva vi gjør bra, og om hva som ikke er fullt så bra og der Norge kan ha noe å lære av andre.

Hvis situasjonen i Norge er dårligere enn i ett eller flere land det er naturlig å sammenligne seg med, kan det være på sin plass å diskutere hvorfor. For eksempel viste en SSB-rapport for noen år siden at funksjonshemmede i Sverige er sterkere integrert i arbeidslivet enn funksjonshemmede i Norge (Næsheim & Sundt, 2016).

Men det er også viktig å belyse de norske «suksessene». En av dem ser ut til å være kvinners trygghet. Den siste FN-rapporten om menneskelig utvikling viste oppsiktsvekkende forskjeller i kvinners opplevelse av trygghet når de går ute alene på kvelden. Norske kvinner er langt tryggere enn kvinnene i andre nordiske land, spesielt de svenske (89 versus 62 prosent). Bare kvinner i Singapore følte seg enda tryggere (Undp, 2018). Datagrunnlaget er i dag til stede for at internasjonale sammenligninger, særlig med land i Europa, kan gjøres på en langt bedre og mindre kostnadskreven måte enn tidligere. Hvis hoveddelen av indikatorene er hentet fra EU-SILC, som er den norske delen av en europeisk undersøkelse, kan tallene sammenlignes med publiserte tall fra Eurostat.

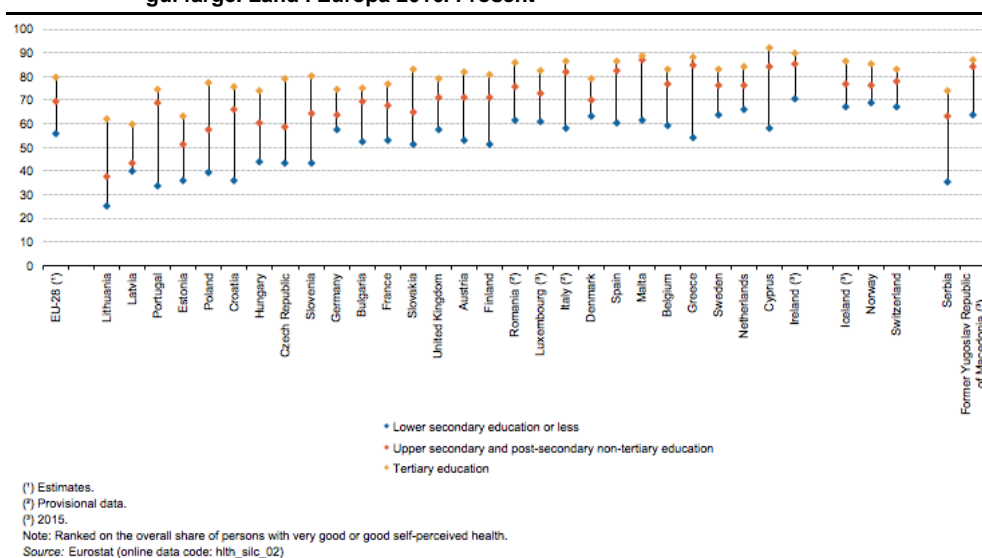
Det er imidlertid viktig å tenke over hvilke land en skal sammenligne seg med. Å sammenligne seg med gjennomsnittet i EU/EØS eller OECD er vanlig, men ikke nødvendigvis det mest relevante sammenligningsgrunnlaget. Andre nordiske land danner et mer naturlig referansepunkt, siden disse landene har så lik bakgrunn og de samme forutsetningene på mange områder. Også andre små og rike nasjoner med en lang demokratisk tradisjon, slik som Nederland og Sveits, er et naturlig utgangspunkt for sammenligning. Opplysninger om hva som internasjonalt er «beste verdi» kan være nyttig som en slags «benchmark» for hva som er oppnåelig, og som det norske nivået kan vurderes i forhold til (jf. figur 3.3 og folkehelsebarometeret til FHI, som viser variasjonsbredden for kommunene som gjør det best).

Ikke bare er det interessant å sammenligne nivået for befolkningen som helhet, men også ulikheten mellom sosiale og demografiske grupper. I «Slik har vi det» viste for eksempel artikkelen om helse en klar forskjell i selvoppfattet god helse mellom personer med grunnskole som høyeste fullførte utdanning og personer med høyere utdanning. Andelene var henholdsvis 70 og 87 prosent. Denne betydelige forskjellen viser seg imidlertid å være blant de aller laveste blant EU- og EØS-landene, se figur 6.2.¹⁰⁵ Samtidig skiller ikke Norge seg så mye fra en del av landene det er mest naturlig å sammenligne seg med: Island, Sveits, Sverige,

¹⁰⁵ Kilde: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Share_of_persons_aged_16_and_over_with_very_good_or_good_self-perceived_health_by_educational_attainment_level_2016_\(%25\)_Health2017.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Share_of_persons_aged_16_and_over_with_very_good_or_good_self-perceived_health_by_educational_attainment_level_2016_(%25)_Health2017.png), lest 24.05. 2009

Danmark og Nederland. Finland skiller seg derimot ut som et land med atskillig større utdanningsforskjeller i helse enn Norge. I disse beregningene er det imidlertid ikke tatt hensyn til utdanningsgruppens alders- og kjønnssammensetning, som kompliserer sammenligningene (mer om standardisering nedenfor).

Figur 6.2 Forskjell i egenvurdert svært god eller god helse mellom ulike utdanningsgrupper. Lav utdanning er markert med blå, middels med oransje og høyere utdanning med gul farge. Land i Europa 2016. Prosent

Kilde: Eurostat

En del av løsningen for et web-basert rapporteringssystem bør være å gi brukerne en mulighet til selv å velge hvilke internasjonale sammenligningsgrupper de vil bruke, for eksempel alle land i OECD, land i Norden, små og rike, demokratiske land (Norden pluss Nederland, Belgia og Sveits) eller annet.

6.6. Standardisering/multivariat analyse

Hvor langt bør vi gå i å utarbeide standardiserte tall, og eventuelt kontrollere for ulike påvirkningsfaktorer i en multivariat analyse? Det hadde for eksempel vært mulig å bruke de sju fordelingsdimensjonene som inngår i *Slik har vi det* (kjønn, alder, utdanning og inntekt, hovedaktivitet, husholdningstype og bosted), og beregne regresjonskoeffisienter i analyser der alle disse dimensjonene inngår samtidig. Eventuelt kunne dette gjøres i de situasjonene det finnes muligheter for det, og bare referere til tallene i teksten, uten at selve analysen blir vist (eller at den vises i et vedlegg). Et eksempel på en slik analyse er gjengitt i Eurofound (2018, s. 17), der det gjøres en lineær regresjonsanalyse av livstilfredshet, målt på en skala fra 0 til 10. I den første modellen inngår kjønn, alder, inntekt, hovedaktivitet, utdanning, helse og landbakgrunn. I den andre modellen kontrolleres det for familiestatus, og i den tredje for tidsbruk. Sterke negative koeffisienter markeres med rødt (for eksempel dårlig helse) og sterkt positive med grønt (for eksempel om en bor med partner). For et eksempel fra SSB, se regresjonsanalysene av bosituasjon og boligproblemer i Revold, Sandvik og With (2018).

Det som kan være en utfordring i slike analyser er risikoen for å «kontrollere bort» viktige sammenhenger. La oss si at inntekt forklarer det meste av variasjonene i høy boutgiftsbelastning – de med lavest inntekt har høyest belastning. Kontrollert for inntekt, er det kanskje ikke lenger slik at arbeidsledige, studenter og yngre aleneboende har høyere belastning enn andre. Men indirekte kan naturligvis disse variablene likevel påvirke boutgiftsbelastningen, gjennom å påvirke inntekten. I en

modell der en kontroller for alle bakgrunnsvariablene samtidig, blir ikke dette synliggjort; de indirekte sammenhengene vil ikke bli vist.

For indikatorer som påvirkes mye av kjønn og alder, slik som sysselsetting eller helse, er det aktuelt å beregne kjønn- og aldersstandardiserte tall. Det ville vært en åpenbar fordel for tolkningen av forskjeller i egenvurdert helse mellom utdanningsgrupper, eller mellom husholdningstyper, for å ta ett eksempel. Ett av funnene i «Slik har vi det»-artikkelen om helse var at enslige forsørgere opplever sin helse som dårligere enn de som tilhører husholdningstypen par med barn. Men siden de første som regel er kvinner, og dessuten kan ha en annen fordeling på alder enn de som lever i parforhold, er det uklart om denne forskjellen skyldes kjønn- og aldersstrukturen eller noe annet. Lignende problemer melder seg for tolkningen av noen av helseforskjellene i publikasjonen «Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper», der det for eksempel er grunn til å tro at helseforskjellene mellom sosialhjelpsmottakere og øvrig befolkning undervurderes fordi den førstnevnte gruppa har en betydelig lavere gjennomsnittsalder enn den andre.

Som tidligere nevnt bruker statistikkbanken Norgeshelsa nå nesten utelukkende kjønn- og aldersstandardiserte tall i sin presentasjon av helseforskjeller, for eksempel egenvurdert helse fordelt etter geografi og utdanningsnivå. Fordelingen etter utdanningsnivå vises bare for aldersgruppen 25+ år, som er rimelig med tanke på at mange i den yngste aldersgruppen ikke er ferdig utdannet. Vi vil anbefale at SSB også benytter seg av kjønn- og aldersstandardisering i sin presentasjon av velferdsindikatorer der dette gir utslag (antakelig mest for helse og sysselsetting), både på ett tidspunkt og over tid.

Det er også mulig å la være å angi de standardiserte tallene i tabeller og figurer, men heller la dette inngå som del av analysegrunnlaget. I de tilfellene der standardiserte tall gir et annet bilde enn de ustandardiserte, kan det kommenteres i teksten.

6.7. Indekser og andre metoder for helhetlig oppsummering

Bruken av indekser er, som vi har sett, forbundet med mange problemer av metodisk og teoretisk art. Indekser på det aggregerte, nasjonale nivået er først og fremst nyttige fordi de skaper oppmerksomhet og bevissthet om problemer og utfordringer. Men utover det har de liten læringsverdi. Vi vil ikke anbefale at en forsøker seg på noen form for avansert indekskonstruksjon i presentasjonen av tallene. Vi vil likevel anbefale at en forsøker å presentere helhetlige analyser og oppsummeringer, for eksempel i form av en opptelling av positive/negative trender eller problemer, og gjennom visualiseringer (se nedenfor).

Den vanligste framgangsmåten, hvis en vil lage en samlet framstilling av trendene i sosiale indikatorer, er å telle opp antallet indikatorer der trenden er positiv, antallet der den er negativ o.l. Dette gjøres for eksempel, som vi har sett, av det britiske statistikkbyrået ONS. En forbedring av metoden vil være å se endringene i ulike retninger i forhold til hvordan nivået var i utgangspunktet. Ingen endring betyr ikke så mye hvis nivået i utgangspunktet var godt, men er langt mer negativt hvis det var dårlig, eller, hvis det dreier seg om en bestemt gruppe, har levekår som er godt under gjennomsnittet for befolkningen. I tabell 6.1. er det framstilt noen kategorier som det er naturlig å se på når trender ses i sammenheng med nivå.

Tabell 6.1 Klassifisering av sosiale indikatorer, med opplysninger om både nivå og trender

	Trend over tid		
	Verre	Uendret	Bedre
Nivå i utgangspunktet			
Over gjennomsnittet/god situasjon	7. På vei ned fra god stilling	8. Beholder god stilling	9. Blir enda bedre
Omtrent på gjennomsnittet/middels situasjon	4. På vei ned	5. Stabilitet	6. På vei opp
Under gjennomsnittet/dårlig situasjon	1. Faller ytterligere fra	2. Ingen bedring	3. Tar igjen det tapte

Det er kanskje særlig kategori 1 og 2 som bør vies oppmerksomhet i en politisk sammenheng – når en dårlig situasjon forverres eller ikke viser noen bedring. En viss oppmerksomhet bør også tildeles kategori 4, når indikatorene er på vei ned fra en middels eller gjennomsnittlig situasjon.

Denne tankegangen kan for det første brukes på nasjonalt nivå. Trendene kan sammenstilles med Norges internasjonale plassering, der det bør legges særlig vekt på Norges plassering sett i forhold til land det er «naturlig å sammenligne seg med» (jf. tidligere omtale av internasjonale sammenligninger). Valg av sammenligningsgruppe kan gi forskjellige resultater. Mens for eksempel andelen med årlig lavinntekt i Norge var klart lavere enn i EU-landene som helhet i 2005, var andelen sammenlignet med andre «små, rike og demokratiske land» (nordiske land, Nederland og Sveits), mer gjennomsnittlig (Omholt, 2016, s. 198). Trenden fram til 2013 var imidlertid svakt positiv i Norge, som innebærer at denne fattigdomsindikatoren kan plasseres i kategori 6: På vei opp. En slik plassering avhenger av flere valg som ikke er entydig gitt – både sammenligningsgruppe (valg av alle EU-land tilsier en plassering i kategori 9) og hva som skal telle som uendret eller bedre. Endringen i lavinntektsandelen fra 2005 til 2013 var på -1.1 prosentpoeng. Hvis denne endringen ikke er statistisk signifikant, kan det tale for å plassere indikatoren i kategori 5: Stabilitet.

I tabellen kan en enten velge en tallmessig oppsummering (antallet indikatorer i ulike kategorier), og/eller en rent tekstlig presentasjon av hvilke indikatorer det dreier seg om, slik OECD (2019b) gjør det. I den grad det gjøres en enkel oppdeling av trender, er det viktig å være oppmerksom på eventuelle skjevheter knyttet til at noen temaområder/komponenter har flere indikatorer i systemet enn andre – som i praksis vil innebære en form for vektning av resultatene.

En annen mulighet er å se situasjonen/nivået på hver indikator i lys av normative eller politiske målsettinger, og vurdere om det skjer endringer i retning av å oppfylle disse målsettingene. En dårlig situasjon vil da representere de tilfellene der en er langt fra å ha oppnådd målene som er satt, en middels situasjon der det er en viss, men ikke altfor stor, avstand til realiseringen av målene, og en god situasjon der de er oppfylt. Dette kan gi andre perspektiver på vurderingen av hvor indikatorene skal plasseres. Et av SDG-målene er: «Innen 2030 og i samsvar med nasjonale definisjoner, minst halvere andelen menn, kvinner og barn i alle aldre som lever i fattigdom». Hvis andelen med årlig lavinntekt aksepteres som et rimelig mål på fattigdom, tilsier det en mer negativ vurdering av utviklingstakten – det er langt igjen til en halvering. En annen konkret målsetting som kommer til uttrykk i bærekraftsmålene er at det skal være et mål for alle land å, innen 2030, «..reduere dødeligheten blant nyfødte til høyst 12 per 1 000 levendefødte og blant barn under fem år til høyst 25 per 1 000 levendefødte» (3.2). I dette tilfellet er situasjonen i Norge svært god, og trenden har vært svakt positiv. I 2018 var dødeligheten blant nyfødte (dødsfall under fire uker etter fødselen) beregnet til 1,7 per 1000 levendefødte.¹⁰⁶

¹⁰⁶ <https://www.ssb.no/statbank/table/08373/>, lest 22.08. 2019

Et annet eksempel er utviklingen i forventet levealder. Et av de tre målene for helsepolitikken i Norge er at Norge skal være blant de tre landene i verden med høyest levealder (Helsedepartementet, 2015, s. 14). Selv om utviklingen i levealderen har vært positiv i de seinere årene, er det like fullt langt igjen til å kunne realisere denne målsettingen. De siste tilgjengelige tallene tyder på at Norge er på 11. plass i oversikten over landene med høyest levealder.¹⁰⁷ Levealderen har som nevnt utviklet seg positivt, og Norge ser ut til å ha en gjennomsnittlig plassering sammenlignet med landene som ligner mest på oss (Sveits, Island og Sverige er rangert foran, mens Nederland, Finland og Danmark er rangert bak). Det tilsier en plassering i kategori 6 i tabell 6.1. Men tar vi utgangspunkt i avstanden fra målet om å være blant de tre beste, bør plasseringen kanskje heller være i kategori 2 («Ingen bedring»), siden den relative posisjonen har vært nokså uendret de siste årene.

Det finnes en rekke andre politiske målsettinger som det er bred enighet om i Norge. De kommer til uttrykk i lovverket eller i andre sammenhenger, slik som bærekraftsmålene. Disse målsettingene gir et grunnlag for vurderinger av levekårene. Et eksempel er Arbeidsmiljøloven, der det fastsettes krav til arbeidsmiljøet, blant annet at «...det skal legges til rette for variasjon i arbeidet og for å unngå tunge løft og ensformig gjentakelsesarbeid» (§ 4-4.) Det heter også at arbeidstaker ikke skal «...utsettes for trakassering og annen utilbørlig opptreden» (§4-3), og generelt skal arbeidet organiseres slik at arbeidstakerne «...ikke utsettes for uheldige fysiske eller psykiske belastninger...» (§4-1).¹⁰⁸

Menneskerettigheter, slik som retten til arbeid, helse og til et minimum av økonomisk trygghet, er også relevante for vurderingen av måloppnåelse (Strand & Larsen, 2015). Det finnes i tillegg politisk fastsatte målsettinger innenfor ulike samfunnssektorer. Vi har allerede nevnt målene for helsepolitikken. Et annet er målene for avtalen om inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen). Ett av målene i den forrige IA-avtalen var at sykefraværet skulle reduseres med 20 prosent fra utgangspunktet per 2. kvartal 2001. Sykefraværet ble redusert, og utviklet seg slik sett positivt, men mindre enn det som var målsettingen (Faggruppen for Ia-Avtalen, 2016).

Vi har flere ganger vært innom FNs bærekraftsmål.¹⁰⁹ Disse definerer som regel ikke hva som utgjør en god (nok) situasjon, men gir ofte en beskrivelse av hva som bør være oppnådd innenfor et visst tidsrom. Generelt legger målene stor vekt på å redusere ulikhet, at «ingen skal bli utelatt» («no one shall be left behind»), og at de som har det verst skal nås først.¹¹⁰

Eksempler på relevante bærekraftsmål, i tillegg til de vi allerede har nevnt, er:

8.5 Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, deriblant ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, og oppnå lik lønn for likt arbeid

8.6 Innen 2020 betydelig redusere andelen unge som verken er i arbeid eller under utdanning eller opplæring

5.2 Avskaffe alle former for vold mot alle jenter og kvinner, både i offentlig og privat sfære, herunder menneskehandel, seksuell og annen form for utnyttning

Alt i alt er det grunn til å understreke at en enkel opptelling av trender, selv om det forteller noe, kan gi et overforenklet bilde. Det er derfor viktig å trekke inn

¹⁰⁷ <https://www.fhi.no/nettpub/hin/befolkning/levealder/>, lest 19.11. 2018

¹⁰⁸ <https://www.arbeidstilsynet.no/regelverk/lover/arbeidsmiljolooven/4/4-1/>, lest 22.08. 2019

¹⁰⁹ <https://norad.no/om-bistand/dette-er-fns-barekraftsmal/barekraftsmalene-hovedmal-og-delmal/>, lest 15.11. 2018

¹¹⁰ https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E, lest 3.09. 2019

informasjon om hvordan situasjonen var i utgangspunktet, og om internasjonale forskjeller og politiske målsettinger på de ulike områdene. Vi anbefaler derfor også at den sosiale rapporteringen i sterkere grad forholder seg til lovverket og de politiske målsettingene på hvert felt.

Et oppsett som i tabell 6.1 kan benyttes både på nasjons- og gruppenivå. En mulighet er for eksempel å telle opp antallet indikatorer som faller i kategori 1 eller 2, altså antallet indikatorer der gruppe x (som arbeidsledige) hadde en dårlig situasjon (for eksempel definert som å tilhøre laveste kvartil i fordelingen) og ikke har vist noen bedring eller har falt ytterligere fra. Forskjellige grupper kan da sammenlignes med utgangspunkt i en slik opptelling.

Tankegangen i tabell 6.1 kan naturligvis også anvendes på enkeltindikatorer. I tabell 6.2, som viser andelen med årlig lavinntekt i ulike grupper, er gruppene rangordnet ut fra hvordan situasjonen var i 1996, med de som hadde størst andel med årlig lavinntekt øverst. Hvis målet er å redusere den horisontale ulikheten mellom disse gruppene og landsgjennomsnittet, ser vi at det ikke er realisert. Tendensen er tvert imot at flere av gruppene som var dårligst stilt i 1996 har sakkett ytterligere akterut. Unntakene er enslige minstepensjonister, som har færre med årlig lavinntekt i 2014 enn i 1996, og uførepensjonister, der det bare har vært små endringer.

Tabell 6.2 Andel personer i husholdninger med årlig lavinntekt¹ i ulike grupper. 1996, 2006, 2014, og antallet personer i slike husholdninger 2014. Prosent og antall

	1996	2006	2014	Antall personer med lavinntekt
				2014
Aleneboende minstepensjonist	84	77	72	53 000
Mottar sosialhjelp ²	36	51	65	107 000
Langtidsledig ²	36	43	51	26 000
Flyktningebakgrunn ²	:	:	43	106 000
Innvandrere fra Afrika, Asia, Latin-Amerika etc. ²	:	35	38	155 000
Yngre aleneboende ³	26	31	36	85 000
Mottakere av arbeidsavklaringspenger ²	.	.	32	48 000
Uførepensjonister ²	16	14	18	49 000
Enslige forsørgere	14	18	27	82 000
Par med barn under 18 år	5	6	8	155 000
Alle personer uten studenter	8	8	9	540 000

¹ Husholdningsinntekt per forbruksenhet (EU-skala) under 60 prosent av medianinntekten i det enkelte år, ²Gjelder hovedinntektstaker, ³Under 35 år, studenter holdt utenfor

Kilde: Epland (2016) (utdrag fra tabell 3.2 og 3.3.)

Indekser som måler opphopning av levekårsproblemer – eller fordeler på *individnivå* har større informasjonsverdi enn de aggregerte indeksene på nasjonalt nivå eller gruppenivå. Vi har nevnt at studier av sammenhengene mellom forskjellige levekårskomponenter kan si noe viktig om ulikheten i samfunnet. Det kan også argumenteres for at de dårligst stilte nettopp er de som opplever en opphopning av velferdsproblemer, og at det er disse som politikken bør prioritere. Å forhindre en opphopning av velferdsproblemer er blant sosialpolitikkenes viktigste formål.

Slike indekser forutsetter imidlertid at en har data om flere indikatorer for de samme individene, noe som langt fra alltid er tilfelle. En annen utfordring er at også denne typen indekser er forbundet med en rekke problemer av metodisk art, ikke minst knyttet til vektingen av komponentene. Det er viktig at det gjøres usikkerhets- og sensitivitetsanalyser, slik at man kan vurdere hvor robust indeksen er for ulike metodevalg, eksempelvis hvordan resultatene endres hvis enkeltindikatorer tas ut eller inn, eller vektingen gjøres på en annen måte (jf. kapittel 5.4).

Den enkleste framgangsmåten er telletilnærmingen («counting approach»), altså å telle opp antallet problemsituasjoner eller deprivasjoner på forskjellige komponenter. En problemsituasjon kan defineres enten absolutt eller relativt. En absolutt definisjon av dårlig økonomi kan for eksempel være alle som synes det er vanskelig å få «endene til å møtes», mens en relativ kan være alle som tilhører laveste desil i inntektsfordelingen (tiendedelen av befolkningen med lavest inntekt). Et eksempel på en relativ tilnærming er en OECD-analyse av andelen individer som tilhører laveste kvintil på de tre velferdsdimensjonene inntekt, helse og utdanning, og hvordan denne opphopningen varierer mellom utvalgte land (OECD, 2017, s. 93).

Det er ikke gitt at en nødvendigvis trenger å telle opp mange ulike velferdsdimensjoner. Et nærmere studium av sammenhengen mellom to sentrale dimensjoner, slik som økonomi og helse, kan gi interessante innsikter. Hvor mange er både «fattige og syke», har dårlig økonomi og dårlig helse på samme tid, og hvordan varierer dette mellom grupper og over tid? Det er en problemstilling som kan belyses i for eksempel «Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper».

6.8. Visualisering

Vi foreslår at indikatorene oppsummeres i en tabell eller figur, som et velferdsbarometer, i en form som ligner på Folkehelseinstituttets barometer for folkehelse. For hver indikator bør det være endringstall, både for siste tilgjengelige år, og, der det finnes, endringstall lenger tilbake i tid, fortrinnsvis siste ti år. Signifikante negative endringer markeres med rødt (rød pil ned), positive med blått eller grønt (grønn pil opp). I den grad det finnes politiske målsettinger som tilsier en annen vurdering (jf. forrige avsnitt), tas dette hensyn til.

Det er flere muligheter som byr seg i den nærmere utformingen av dette. En mulighet er bare å vise endringstallene og pilene/fargene. En annen mulighet er å lage liggende søylediagrammer, der det settes inn tall for hvert måletidspunkt. Dette kan imidlertid by på utfordringer med hensyn til skala. I «Slik har vi det» er for eksempel nesten alle indikatorene målt i prosent, slik at det er naturlig at målestokken for hver indikator går fra 0 til 100. Det er bare to unntak fra dette: Fritid, målt i timer, og medianinntekt etter skatt. Det som blir angitt for hver indikator er da nivået på tre tidspunkter: siste år, siste tilgjengelige år før dette, og et år lenger tilbake i tid (ca. 10 år). Det kan imidlertid være at dette blir unødig komplisert, og at en bør holde seg til den førstnevnte framgangsmåten.

En tredje mulighet er å legge inn variasjonsbredden for siste måletidspunkt, ved å ta utgangspunkt i de sju fordelingsdimensjonene og vise avstanden i prosentpoeng mellom gruppene som skårer høyest og lavest. I tillegg kan det beregnes et generelt mål på vertikal ulikhet, slik som forholdstallet mellom kvintilene som kommer best versus dårligst ut på hver indikator (jf. avsnittet om ulikhet).

Tabell 6.3 viser et eksempel på hvordan en løsning kunne se ut, med utgangspunkt i fire indikatorer på økonomiske ressurser og problemer. De fleste av disse er både brukt i «Slik har vi det»-systemet og i «Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper». Referanseåret for nåsituasjonen er 2017. Datakilden er i hovedsak EU-SILC, med unntak av andelen som bor i husholdning med lavinntekt, som er basert på registerstatistikk og hentet fra SSBs inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger. De internasjonale tallene for denne indikatoren er imidlertid hentet fra EU-SILC. De langsiktige endringene viser endringene i prosentpoeng sammenlignet med 2006, med unntak av mangelen på materielle goder, der 2017-tallene sammenlignes med 2009. De kortsiktige endringene er målt fra 2016 til 2017. Alle internasjonale tall er fra Eurostats hjemmeside. For de internasjonale sammenligningene kunne en også tenke seg fargekoder, for eksempel rødt der

Norge ligger dårligere an enn gjennomsnittet for OECD/EU eller for de nordiske land (jf. over, om valg av sammenligningsgruppe).

Tabell 6.3 Eksempel på oppsett av velferdsbarometer, for økonomidimensjonen. Hele befolkningen. Rødt er negativ utvikling, grønn er positiv, blå er uendret. Prosent og prosentpoeng.

Indikator	Status 2017	Langsiktig endring	Kortsiktig endring	Ulikhet	Rang og avstand (prosentpoeng) til beste nasjon i Europa
1. Vanskelig å få endene til å møtes	5	-4	0	?	1
2. Bor i husholdning med lavinntekt ¹	11	+1,5	+0,2	?	3, +3 (Tsjekkia)
3. Mangler minst tre av ni materielle goder ²	4	0	+1	?	4, +0.6 (Sverige)
4. Ikke råd til en ukens ferie i året	6	-4	0	?	1

¹Definert som husholdningsinntekt per forbruksenhet (EU-skala) lavere enn 60 prosent av medianen det enkelte år. Studenter og aleneboende under 18 år er holdt utenfor i tallene beregnet for Norge, men de er med i tallene fra Eurostat

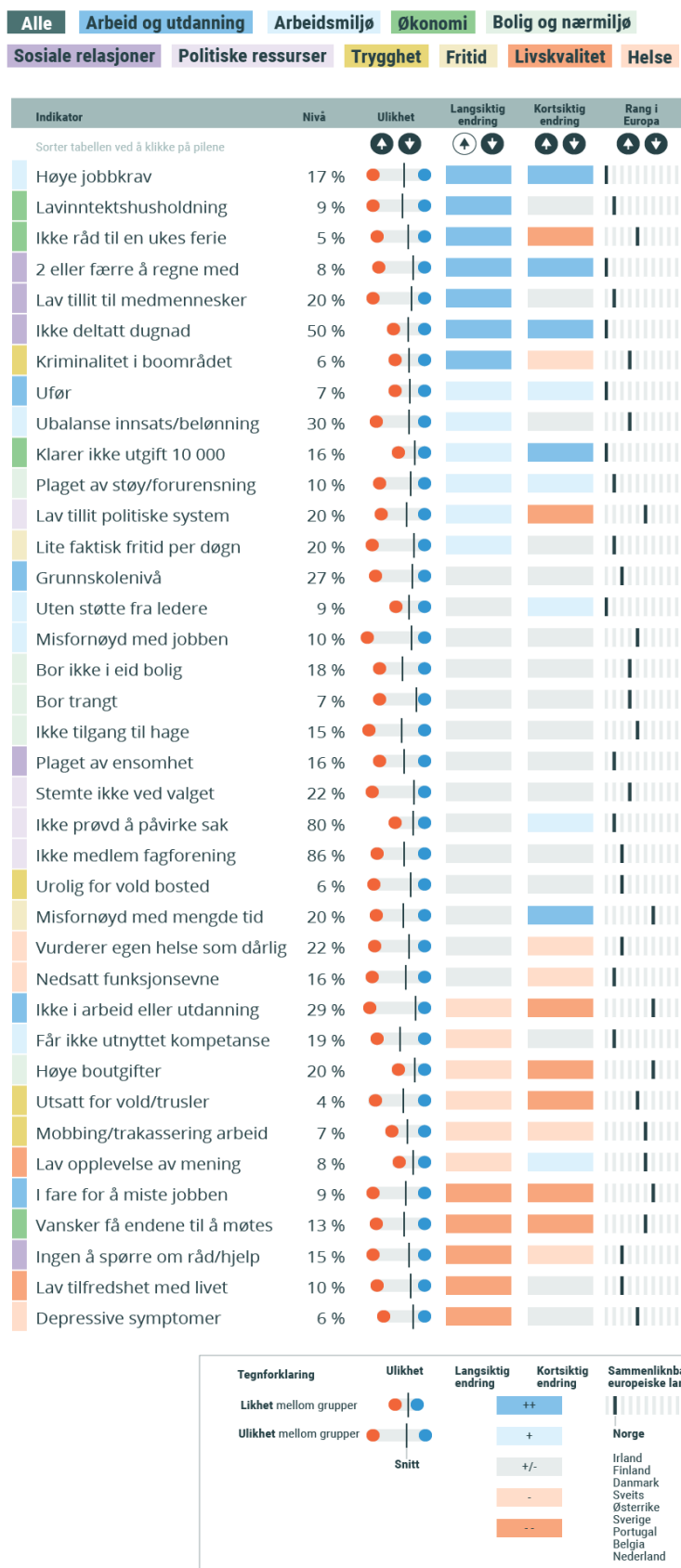
²De ni godene er kjøtt- eller fiskemåltid annenhver dag, holde boligen passe varm, tannlegebehandling, TV, PC, vaskemaskin, bil, muligheter til å bytte utslitte møbler, råd til en ukens ferie utenfor hjemmet (With & Thorsen, 2018)
Kilde: Omholt (2016), With og Thorsen (2018), Statistikkbanken, Statistisk sentralbyrå og Eurostat

Siden 2006 har det vært en positiv utvikling av andelen som synes det er vanskelig å få pengene til å strekke til i det daglige, og som ikke har råd til en ukens ferie utenfor hjemmet. Andelen som bor i en husholdning med lavinntekt har derimot økt svakt i samme tidsrom. Den siste indikatoren er basert på registerdata, mens de øvrige er hentet fra utvalgsundersøkelsen EU-SILC. Utvalgsundersøkelser kan ha et problem med representativitet siden de har et betydelig frafall; et frafall som kan endre seg over tid. Det viser seg at andelen i EU-SILC som tilhører lavinntektshusholdninger har sunket noe over tid (2009-2017), i motsetning til det registerstatistikken viser. Hvis de mest utsatte i økende grad er underrepresentert i leveårsdataene, kan man ikke konkludere sikkert med at fattigdomsproblematikken i befolkningen er redusert (With & Thorsen, 2018). Ellers viser de internasjonale (europeiske) sammenligningene av de økonomiske levekårene at Norge kommer svært godt ut. I det ene tilfellet (mangler materielle goder) der Norge ikke er blant de tre høyest rangerte landene, er avstanden opp til landet med lavest andel helt minimal.

Figur 6.3 viser et alternativt oppsett for et velferdsbarometer, utarbeidet av Thomas Bjørnskau. Oppsettet tar utgangspunkt i indikatorene som inngår i «Slik har vi det»-systemet. Her er alle indikatorene vist. Mange av tallene i figuren er fiktive, hensikten er å illustrere framgangsmåten for et mulig velferdsbarometer. Det er tenkt å fungere interaktivt, slik at brukeren for eksempel kan klikke på ett av temaområdene øverst i figuren, og så få opp en figur som bare inneholder indikatorene for det aktuelle temaområdet. Opplegget bør gi brukerne muligheter til å sortere indikatorene på ulike måter, blant annet etter temaområde og etter hvilke som endrer seg mest, positivt eller negativt, over tid. I stedet for å vise endringstallene, som i tabell 6.3, er disse her presentert som såkalte «heat maps», det vil si at de er klasseinndelt og går fra høy positiv via positiv – nøytral – negativ til høy negativ ved hjelp av en blå/rød fargeskala. Figur 6.3 er sortert etter graden av langsiktig endring, slik at de indikatorene som har endret seg mest i negativ retning er plassert nederst, mens de som har endret seg mest i positiv retning er plassert øverst.

Det er også antydnet hvordan rangeringen mellom land kan gjøres, altså hvordan Norges plass i forhold til sammenliknbare land kan anskueliggjøres. I den grad det er mulig å finne fram til sammenliknbare tall internasjonalt, vil en interaktiv løsning muliggjøre at indikatorene kan sorteres etter hvor Norge gjør det best/dårligst sammenlignet med andre land. Den siste visualiseringen er av ulikhet, der meningen er å vise spredningen på den enkelte indikator. Dette kan gjøres på forskjellige måter, som tidligere omtalt (se kapittel 5.3 og 6.3). En mulighet er å se nærmere på spredningen på gruppenivå, og angi avstanden mellom gruppene som gjør det best og dårligst. Gruppene kan defineres på grunnlag av alder og kjønn, inntekt, familietype mm., slik som i «Slik har vi det»-systemet. En annen mulighet er å bruke et S80/S20-mål, altså forholdstallet mellom øverste og nederste kvintil. I noen grad må en antakelig bruke forskjellige ulikhetsmål, alt etter hvilke indikatorer som inngår, jf. OECD (2017). Så må det også tas stilling til om det er de absolutte eller relative ulikhetene som skal stå i fokus.

Figur 6.3 Alternativt oppsett for velferdsbarometer

Velferdsbarometre kan også utvikles på gruppenivå. Både oppsettet i tabell 6.3 og i figur 6.3 kan modifiseres til dette formålet. Tabell 6.4 viser et mulig oppsett for gruppen enslige forsørgere, og viser de samme indikatorene for økonomi som ble brukt i tabell 6.3. Hva som er langsiktig og kortsiktig endring varierer noe for de forskjellige indikatorene, avhengig av hvilke data som i dag er tilgjengelige i Statistikkbanken eller som har blitt publisert tidligere. For problemer med å få «endene til å møtes» er 2006 utgangspunktet for beregningen av langsiktig trend (Omholt, 2016). For andel som tilhører husholdning med lavinntekt, er endringen beregnet fra 2008 til 2017, mens endringen av andelen som mangler minst tre goder er basert på en sammenligning av 2009 og 2017 (With & Thorsen, 2018). Den langsiktige endringen for andelen som ikke råd til en ukes ferie er målt fra 2006 til 2015.

Det internasjonale aspektet er her tatt bort. Isteden foreslås det en indikator for posisjon i fordelingen av hvert gode i befolkningen, basert på kvintiler. Denne kan markeres med fargekoder, for eksempel slik som i figur 6.3, med farger som varierer fra sterk blå til sterk rød, der sterk blå er øverste kvartil (best) og sterk rød er laveste kvartil (dårligst). Her kunne en også vurdere å vise kvartilfordelingen over tid, slik at en kan se om gruppen er blant dem som i utgangspunktet var dårlig stilt, og som i tillegg har vist en nedadgående eller uendret posisjon (jf. gruppene 1 og 2 i tabell 6.1).

Den tydeligste negative endringen for enslige forsørgere er som vist økningen av andelen som bor i en lavinntektshusholdning, se også tabell 6.2. Noen tilsvarende negativ utvikling av andelen som har økonomiske problemer kan imidlertid ikke påvises. Det har vært en nedgang av andelen som oppgir at det er vanskelig å få «endene til å møtes», men endringen fra 2006 til 2017 er innenfor feilmarginene. Selv om det er en tydelig endring målt i prosentpoeng, skal det en del til for at endringene blir statistisk signifikante for en såpass liten gruppe (antall intervjuede var 251 personer i 2017). Et alternativ til å basere seg på enkeltår, er å beregne en trend for alle årene man har data for (jf. kapittel 5.2). En annen mulighet er å bruke glidende gjennomsnitt, slik at en jevner ut de tilfeldige svingningene som ofte oppstår når en skal undersøke små grupper gjennom surveydata. Et eksempel er artikkelen til Revold (2016), om hvordan levekårene har utviklet seg i ulike utdanningsgrupper. I denne artikkelen beregnes gjennomsnittet for tre og tre år, altså gjennomsnittet for 2003-2005, 2004-2006 osv. Det forutsetter naturligvis at en har data fra hvert enkelt år, som ikke alltid er tilfellet.

Tabell 6.4 Eksempel på velferdsbarometer på gruppenivå. Den økonomiske dimensjonen blant enslige forsørgere. Rødt er negativ utvikling, grønn er positiv, blå er uendret. Prosent og prosentpoeng

Indikator	Status 2017	Langsiktig endring	Kortsiktig endring	Posisjon i fordelingen (kvartiler, sterk rød for laveste kvartil)
1. Vanskelig å få endene til å møtes	18	-6	+3	Ikke vist
2. Bor i husholdning med lavinntekt ¹	29	+8,8	+1,5	Ikke vist
3. Mangler minst tre av ni materielle goder ²	15	+1,5	+1,2	Ikke vist
4. Ikke råd til en ukes ferie i året ³	17	0	-3	Ikke vist

¹Definert som husholdningsinntekt per forbruksenhet (EU-skala) lavere enn 60 prosent av medianen det enkelte år. Studenter er holdt utenfor

²De ni godene er kjøtt- eller fiskemåltid annenhver dag, holde boligen passe varm, tannlegebehandling, TV, PC, vaskemaskin, bil, muligheter til å bytte utslitte møbler, råd til en ukes ferie utenfor hjemmet (With & Thorsen, 2018)

³Status for nåsituasjonen er her for 2015, og den kortsiktige endringen er fra 2014 til 2015

Kilde: Omholt (2016), With og Thorsen (2018), Statistikkbanken, Statistisk sentralbyrå

Tabell 6.3 gir mer informasjon enn figur 6.3, men det kan også bidra til å gjøre bildet vel komplekst og overbelaste arbeidsminnet. En mulighet er, hvis man for eksempel tenker seg en publikasjon om «Livskvaliteten i Norge», å basere seg mest på de rent visuelle, grafiske framstillingene, og ha tabeller som 6.3 og 6.4 i et vedlegg, eller bare vise dem på ssb.no, i en elektronisk utgave av publikasjonen (jf. «Den brede velferdsmonitoren» i Nederland, omtalt i kapittel 4.2, som både utgis som interaktiv webpublikasjon og i pdf-format).

En fordel med oversiktstabeller eller -figurer som tabell/figur 6.3 er at de også kan brukes som utgangspunkt for å lage enda enklere oppsummeringstabeller, i retning av det som er vist i tabell 6.1.

Alt i alt har vi sett at det byr seg flere muligheter for visualisering og andre metoder for en helhetlig oppsummering av sosiale indikatorer. Vi har tidligere referert til at noen, slik som Jeffrey og Michaelson (2015), har anbefalt at det bør velges ut et lite sett av såkalte kjerneindikatorer, kanskje så få som fem. Problemet med denne framgangsmåten er at velferdsutviklingen i moderne samfunn ofte er sammensatt og kompleks. Med såpass få indikatorer er det en betydelig risiko for at budskapet blir unyansert og ute av takt med samfunnsutviklingen. Alternativene vi har sett på her representerer en mulig middelvei mellom å drukne i tallmengden og forenkle for mye, så mye at det som blir igjen gir et misvisende bilde av velferdens utvikling.

Referanser

- Akerlof, G. A. & Kranton, R. E. (2000). Economics and Identity. *The Quarterly Journal of Economics*, 115(3), 715-753. doi: 10.1162/003355300554881
- Alkire, S. & Foster, J. (2011). Counting and multidimensional poverty measurement. *Journal of public economics*, 95(7), 476-487
- Allardt, E. (1993). Having, loving, being: An alternative to the Swedish model of welfare research. I M. Nussbaum & A. Sen (Red.), *The quality of life* (s. 88-94). Oxford: Clarendon Press
- Andersen, S. N., Holtsmark, B. & Mohn, S. B. (2017). *Kriminalitet blant innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre. En analyse av registerdata for perioden 1992-2015*. Rapport 2017/36. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- Armitage, P. (1955). Tests for linear trends in proportions and frequencies. *Biometrics*, 11(3), 375-386
- Australian Institute of Health and Welfare. (2017). *Australia's welfare 2017*. Canberra: Australian Institute of Health and Welfare
- Barstad, A. (2014). *Levekår og livskvalitet. Vitenskapen om hvordan vi har det*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Barstad, A. (2016). *Hopning av dårlige levekår: en analyse av levekårsundersøkelsen EU-SILC 2013*. Rapport 2016/32. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- Barstad, A., Normann, T. M., Nes, R. B., Reneflot, A., Røysamb, E., Hougen, H. C., . . . Herheim, Å. (2016). *Gode liv i Norge: Utredning om måling av befolkningens livskvalitet*. Oslo: Helsedirektoratet
- Bauer, R. A. (1966). *Social indicators*. Cambridge, Mass: MIT Press
- Boelhouwer, J. (2017). Bridging the Gap: Overcoming Data Difficulties During 40 Years of Measuring Well-Being in The Netherlands. *Social Indicators Research*, 130(1), 129-145. doi: 10.1007/s11205-015-1122-3
- Carley, M. (1981). *Social measurement and social indicators. Issues of policy and theory*. London: George Allen & Unwin
- Comim, F. (2015). Beyond the HDI? Assessing alternative measures of human development from a capability perspective. 2016 UNDP Human Development Report background paper. Hentet fra http://hdr.undp.org/sites/default/files/comim_template_0.pdf
- Danmarks statistik (2018). Livskvalitet i Danmark. Hentet fra <https://dst.dk/extranet/livskvalitet/livskvalitet.html>
- Decancq, K. & Schokkaert, E. (2016). Beyond GDP: Using equivalent incomes to measure well-being in Europe. *Social indicators research*, 126(1), 21-55
- Deere, C. D., Kanbur, R. & Stewart, F. (2018). Horizontal inequalities. I J. E. Stiglitz, J.-P. Fitoussi & M. Durand (Red.), *For good measure. Advancing research on well-being metrics beyond GDP*. Paris: OECD Publishing
- Delhey, J. & Steckermeier, L. C. (2016). The Good Life, Affluence, and Self-reported Happiness: Introducing the Good Life Index and Debunking Two Popular Myths. *World Development*, 88, 50-66. doi: 10.1016/j.worlddev.2016.07.007

- Epland, J. (2016). Lavinntekt og inntektsfordeling. I E. L. Omholt (Red.), *Økonomi og levkår for ulike lavinntektsgrupper 2016*. Rapporter 2016/30 (s. 20-34). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- Eurofound (2018). *European Quality of Life Survey 2016: Quality of life, quality of services, and quality of society*. Luxembourg
- Eurostat (2015). Quality of life. Facts and views. Hentet fra <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6856423/KS-05-14-073-EN-N/742aee45-4085-4dac-9e2e-9ed7e9501f23>
- Evergreen, S. (2018). *Presenting data effectively. Communicating your findings for maximum impact*. (2 utg.). Thousand Oakes: Sage
- Exton, C. & Shinwell, M. (2018). *Policy use of well-being metrics: Describing countries' experiences*. OECD Statistics Working Papers. Paris: OECD
- Faggruppen for IA-avtalen (2016). Målene om et mer inkluderende arbeidsliv - status og utviklingstrekk. Rapport 2016. Oslo: Arbeids- og sosialdepartementet
- Ferrarini, T., Nelson, K. & Sjöberg, O. (2010). Multipla välfärdsproblem: Sverige i ett jämförande perspektiv. I Socialstyrelsen (Red.), *Social rapport 2010* (s. 128-148). Stockholm: Socialstyrelsen
- Ferraro, K. F. & Morton, P. M. (2016). What Do We Mean by Accumulation? Advancing Conceptual Precision for a Core Idea in Gerontology. *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci*. doi: 10.1093/geronb/gbv094
- Finansdepartementet. (2019). *Nasjonalbudsjettet 2019. Meld. St. 1*. Oslo: Finansdepartementet. Hentet fra https://www.statsbudsjettet.no/upload/Statsbudsjett_2019/dokumenter/pdf/stm.pdf
- Furuberg, J., Grav, T., Lima, I. A. Å. & Munch-Ellingsen, E. (2018). *Lavinntekt og levkår i Norge. Tilstand og utviklingstrekk – 2018*. NAV-rapport 2018: 3. Oslo
- Gimpelson, V. & Treisman, D. (2018). Misperceiving inequality. *Economics & Politics*, 30(1), 27-54. doi: 10.1111/ecpo.12103
- Greco, S., Ishizaka, A., Tasiou, M. & Torrisi, G. (2018). On the Methodological Framework of Composite Indices: A Review of the Issues of Weighting, Aggregation, and Robustness. *Social Indicators Research*. doi: 10.1007/s11205-017-1832-9
- Haavard Maridal, J., Palich, L., Morgan, G., Gardner, S., McKinney, J. & Bolbocean, C. (2018). Wellbeing Indices: A Comprehensive Inventory of Standards and a Review of Current Comparative Measures. *Ecological Economics*, 149, 1-11. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2018.02.016>
- Halvorsen, K. (2014). *Velferd. Fra idé til politikk for et godt samfunn*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Hellevik, O. (2008). *Jakten på den norske lykken: Norsk monitor 1985-2007*. Oslo: Universitetsforlaget
- Helsedepartementet (2015). *Folkehelsemeldingen: mestring og muligheter*. Meld. St. 19 (2014-2015). Oslo: Departementenes servicesenter
- Helsedepartementet (2019). *Folkehelsemeldinga. Gode liv i et trygt samfunn*. Meld. St. 19 (2018-2019). Oslo: Departementenes servicesenter
- Helsedirektoratet (2018). *Folkehelsepolitisk rapport 2017. Indikatorer for det tverrsektorielle folkehelsearbeidet*. Oslo: Helsedirektoratet

- Høyland, B., Moene, K. & Willumsen, F. (2012). The tyranny of international index rankings. *Journal of Development Economics*, 97(1), 1-14. doi: 10.1016/j.jdeveco.2011.01.007
- Jeffrey, K. & Michaelson, J. (2015). Five headline indicators of national success. A clearer picture of how the UK is performing. New Economics Foundation. Hentet fra https://b3cdn.net/nefoundation/1ff58cfc7d3f4b3fad_o4m6ynyiz.pdf
- Johansson, S. (1979). *Mot en teori for sosial rapportering*. Stockholm: Institutet for sosial forskning
- Kristiansen, J. E. (2018). *Tall kan temmes! Hvordan forstå og bruke statistikk. 2. utgave*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Land, K. C. & Michalos, A. C. (2018). Fifty Years After the Social Indicators Movement: Has the Promise Been Fulfilled? *Social Indicators Research*, 135(3), 835-868. doi: 10.1007/s11205-017-1571-y
- Lie, E. & Roll-Hansen, H. (2001). *Faktisk talt. Statistikkens historie i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget
- Lillegård, M. (2011). Nordmenns røykevaner 2005-10. Om utvalgsusikkerhet og trender. Upublisert
- Maggino, F. & Zumbo, B. D. (2012). Measuring the quality of life and the construction of social indicators. I K. C. Land, A. C. Michalos & M. J. Sirgy (Red.), *Handbook of social indicators and quality of life research* (s. 201-238). Dordrecht: Springer
- Maridal, J. H. (2017). A Worldwide Measure of Societal Quality of Life. *Social Indicators Research*, 134(1), 1-38. doi: 10.1007/s11205-016-1418-y
- Mauro, V., Biggeri, M. & Maggino, F. (2016). Measuring and Monitoring Poverty and Well-Being: A New Approach for the Synthesis of Multidimensionality. *Social Indicators Research*, 1-15. doi: 10.1007/s11205-016-1484-1
- Ministry of Social Development (2016). *The social report 2016*. Wellington, New Zealand: Ministry of Social Development. Hentet fra <http://socialreport.msd.govt.nz/documents/2016/msd-the-social-report-2016.pdf>
- Nes, R. B. & Clench-Aas, J. (2011). *Psykisk helse i Norge: tilstandsrapport med internasjonale sammenligninger*. Rapport 2011:2. Oslo: Folkehelseinstituttet
- Noll, H.-H. (2018). Social Monitoring and Reporting: A Success Story in Applied Research on Social Indicators and Quality of Life. *Social Indicators Research*, 135(3), 951-964. doi: 10.1007/s11205-016-1513-0
- Noll, H.-H. & Berger, C. (2014). Stocktaking report on social monitoring and reporting in Europe. eFrame-Project, Deliverable D5.2. Mannheim
- Nussbaum, M. C. (2011). *Creating capabilities. The human development approach*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press
- Næsheim, H. N. & Sundt, C. S. (2016). *Funksjonshemmede på arbeidsmarkedet i Norge og Sverige i 2015: årsaker til ulik andel sysselsatte*. Rapport 2016/42. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- Næss, S. (2011). Teorier. I S. Næss, T. Moum & J. Eriksen (Red.), *Livskvalitet. Forskning om det gode liv* (s. 69-82). Bergen: Fagbokforlaget
- Nørgaard, E., Rognerud, L. M. & Storrud, A. (2018). *Indikatorer til FNs bærekraftsmål. Kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge for måling av*

- FNs bærekraftsmål*. Notater 2018/01. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- OECD (2008). *Handbook on Constructing Composite Indicators: Methodology and User Guide*. Paris: OECD Publishing
- OECD (2016). *Society at a Glance 2016*. Paris: OECD Publishing
- OECD (2017). *How's Life? 2017: Measuring well-being*. Paris: OECD Publishing
- OECD (2019a). *Measuring distance to the SDG targets 2019. An assessment of where OECD countries stand*. Paris: OECD
- OECD (2019b). *OECD Economic Surveys: New Zealand 2019*. Paris: OECD
- OECD (2019c). *Society at a Glance 2019: OECD Social Indicators*. Paris: OECD
- Omholt, E. L. (2016). *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2016*. Rapporter 2016/30. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- Paruolo, P., Saisana, M. & Saltelli, A. (2013). Ratings and rankings: voodoo or science? *Journal of the Royal Statistical Society Series a-Statistics in Society*, 176(3), 609-634. doi: 10.1111/j.1467-985X.2012.01059.x
- Pega, F., Valentine, N. B., Matheson, D. & Rasanathan, K. (2014). Public social monitoring reports and their effect on a policy programme aimed at addressing the social determinants of health to improve health equity in New Zealand. *Social Science & Medicine*, 101, 61-69. doi: <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2013.10.043>
- Pigou, A. C. (2013). *The economics of welfare. Fourth edition*. London: Palgrave macmillan
- Revd, M. K. (2016). Økende sosiale forskjeller mellom utdanningsgrupper. Hentet 23.03 fra <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/okende-sosiale-forskjeller-mellom-utdanningsgrupper>
- Revd, M. K., Sandvik, L. & With, M. L. (2018). *Bolig og boforhold - for befolkningen og utsatte grupper*. Rapporter 2018/13. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- Rosling, H., Rosling, O. & Rönnlund, A. R. (2018). *Factfulness. Ten reasons we're wrong about the world - and why things are better than you think*. London: Sceptre
- Statistisk sentralbyrå (1970). Helseundersøkelse 1968. Norges offisielle statistikk 321. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- Statistisk sentralbyrå (1975). Levekår 1973. Norges offisielle statistikk A720. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- Statistisk sentralbyrå (2001). Temanummer Sosiale indikatorer 1980-2001. *Samfunnsspeilet*, 15(4).
- Statistisk sentralbyrå (2003). Temanummer Sosiale indikatorer 1980-2003: Blir litt vanskelige tider snart litt bedre? *Samfunnsspeilet*, 17(4)
- Statistisk sentralbyrå (2014). Livet vi lever. Sosiale indikatorer 2014. *Samfunnsspeilet*, 28(5)
- Statistisk sentralbyrå (2019). Konjunkturtendensene med Økonomisk utsyn over året 2018, 2019/1. Hentet fra <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/attachment/380156?ts=16958558ee>
- Stiglitz, J. E., Fitoussi, J.-P. & Durand, M. (2018). *Beyond GDP. Measuring what counts for economic and social performance*. Paris: OECD Publishing

- Stiglitz, J. E., Sen, A. & Fitoussi, J.-P. (2009). Report by the commission on the measurement of economic performance and social progress. Hentet fra <https://www.insee.fr/fr/statistiques/fichier/2550927/stiglitz-rapport-anglais.pdf>
- Strand, V. B. & Larsen, K. M. (2015). *Menneskerettigheter i et nøtteskall*. Oslo: Gyldendal Juridisk
- UNDP (2018). *Human development indices and indicators*. 2018 statistical update. New York
- United States Department of Health, E. a. W. (1969). *Toward a social report*. Washington: US Government Printing Office. Hentet fra <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED054039.pdf>
- van Zanden, J. L., Baten, J., Mira d'Ercole, M., Rijpma, A. & Timmer, M. (2014). *How Was Life?: Global Well-being since 1820*. Paris: OECD Publishing
- Vazquez, J. J. & Chiang, E. P. (2014). A picture is worth a thousand words (at least): The effective use of visuals in the economics classroom. *International Review of Economics Education*, 17, 109-119. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.iree.2014.08.006>
- Wiggen, K. S. (2017). Metode og utvalg. I S. Vrålstad & K. S. Wiggen (Red.), *Levekår blant innvandrere i Norge 2016*. Rapporter 2017/13 (s. 23-28). Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- With, M. L. & Thorsen, L. R. (2018). *Materielle og sosiale mangler i den norske befolkningen. Resultater fra Levekårsundersøkelsen EU-SILC*. Rapporter 2018/7. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
- Wolff, J. & de-Shalit, A. (2007). *Disadvantage*. Oxford: Oxford University Press

Vedlegg A: Oversikt over alle indikatorene som inngår i «Slik har vi det»

Livskvalitet (2)

Opplevelse av livet som meningsfullt, 2013

Tilfredshet med livet, 2013

Helse (3)

Egenvurdert helse, god eller svært god, 2015 (EHIS)

Nedsatt funksjonsevne, 2015 (EU-SILC)

Depressive symptomer siste 14 dager, 2015 (EHIS)

Sosiale relasjoner (5)

2 eller færre en kan regne med ved personlige problemer, 2014

Noen å spørre om hjelp, 2014

Plaget av ensomhet, 2015

Svært høy tillit til andre, 2014

Har jobbet frivillig, 2014

Arbeid og utdanning (4)

Andel som er i arbeid eller utdanning, 2015 (EU-SILC).

Andel i yrkesaktiv alder som ikke er i stand til å jobbe pga. uførhet, 2015 (EU-SILC)

Står i fare for å miste jobben de neste 3 årene, 2013 (Arbeidsmiljø)

Andel med grunnskole som høyeste fullførte utdanning, 16+ år, 2015 (EU-SILC)

Arbeidsmiljø (5)

Høye krav på jobb og liten kontroll

Ubalanse mellom innsats og belønninger

Sjelden eller aldri støttende ledelse

Dårlige muligheter til å utnytte kompetanse/videreutvikle seg gjennom jobben

Tilfreds med jobben

Kommentar: Alle er fra arbeidsmiljø 2013, ansatte 18-66 år. Kan oppdateres med tall fra 2016.

Bolig og nærmiljø (5)

Bor i eid bolig

Husholdning med høy boutgiftsbelastning

Bor trangt

Plaget av forurensning eller støy

Ikke tilgang til hage

Fritid (2)

Fritid per døgn (2010)

Svært fornøyd med tiden man har til rådighet til å gjøre ting man liker, 8 på skala 0-10 (2013)

Trygghet (4)

Utsatt for vold eller trusler siste år, 2015

Urolig for vold eller trusler, 2015

Problemer med kriminalitet mm i boområdet, 2015

Utsatt for mobbing og/eller seksuell trakassering på arbeidsplassen, 2013

Økonomiske ressurser (5)

Medianinntekt etter skatt (median =100), 2015

Vanskelig å få endene til å møtes, 2015

Ikke mulighet til å klare uforutsett regning, 2015

Bor i husholdning med lavinntekt, 2015

Ikke råd til en ukes ferie i året, 2015

Politiske ressurser og deltakelse (4)

Stemte ved Stortingsvalget 2013

Svært høy tillit til det politiske systemet, 2013 (8+ på skala 0-10)

Prøvd å påvirke en sak gjennom politisk innsats, 2014

Sysselsatte som er aktivt medlem av fagforening/yrkesorganisasjon, 2014

Figurregister

Figur 2.1	«Hjulet» i <i>Slik har vi det</i>	16
Figur 2.2	Oversiktsfigur i <i>Slik har vi det</i>	17
Figur 2.3	Figur for enkeltindikator i <i>Slik har vi det</i>	18
Figur 2.4	Forsiden til <i>Slik har vi det</i>	19
Figur 3.1	Forside Nasjonal statistikk om arbeidsmiljø og helse.....	22
Figur 3.2	Arbeidsmiljøprofiler – eksponering for ulike arbeidsmiljøproblemer og helseutfall. Eksempel grunnskolelærere sammenlignet med alle yrkesaktive	23
Figur 3.3	Folkehelsebarometeret 2019 for Rakkestad kommune.....	25
Figur 4.1	<i>How's life in Norway</i> – faktaark fra OECD	28
Figur 4.2	Forside <i>Better life index</i>	29
Figur 4.3	<i>OECD Better life index</i> – sammenligning mellom land.....	30
Figur 4.4	<i>OECD Better life index</i> – landprofil Estland	31
Figur 4.5	<i>Better life index</i> – Temaområdet "Housing"	32
Figur 4.6	<i>OECD Regional Well-Being</i> – regionside Oslo	33
Figur 4.7	Eurostats <i>Quality of life</i> – forside	34
Figur 4.8	Danmarks statistiks <i>Livskvalitet i Danmark</i> - forside	36
Figur 4.9	Danmarks statistiks <i>Livskvalitet i Danmark</i> – temaområdet tilfredshet med livet	36
Figur 4.10	Visualisering av brede trender i livskvaliteten «her og nå», Nederland.....	39
Figur 4.11	Sammenfatning av endringer av sosiale indikatorer over tid. New Zealand, «The Social Report 2016".....	41
Figur 4.12	Sosiale indikatorer for New Zealand sammenlignet med OECD-land. Fra «The Social Report 2016»	41
Figur 4.13	Endringer i sosiale indikatorer over tid. New Zealand, «The Social Report 2016".....	42
Figur 4.14	Rammeverket for måling og analyse av livskvalitet, utviklet av Finansdepartementet i New Zealand	43
Figur 4.15	Arbeidsledigheten i New Zealand sammenlignet med medianverdien og spredningen blant medlemslandene i OECD. 2000-2017	44
Figur 4.16	Det britiske statistikkbyrået ONS, eksempel fra «Measures of National Well-being Dashboard»	46
Figur 4.17	Det britiske statistikkbyrået ONS, oversiktsfigur fra «Measures of National Well-being Dashboard»	46
Figur 4.18	Public Health England <i>Health profiles</i> , utvalgte resultater for Cambridgeshire.....	47
Figur 4.19	Public Health England <i>Health profiles</i> , del av områdeprofil for Cambridgeshire.....	48
Figur 5.1	Andel som vurderer egen helse som svært god eller god, etter utdanningsnivå. 25-79 år. Prosent. Alders- og kjønnsstandardisert. 2002-2015. Kilde: Norgeshelsa, Folkehelseinstituttet	51
Figur 5.2	Grupper som skårer bedre eller dårligere enn gjennomsnittet på 12 sosiale indikatorer. Nederland. Rød farge viser dårligere, og grønn farge bedre, enn gjennomsnittet.....	57
Figur 5.3	Akkumulering av gode og dårlige verdier på ti indikatorer for livskvalitet, etter utdanning og innvandringsstatus. Nederland.....	62
Figur 5.4	Norges velferdsnivå sammenlignet med andre OECD-land. Relative styrker og svakheter.....	67
Figur 5.5	Forskjeller i livskvalitet mellom maoriene og resten av befolkningen, fordelt på ni ulike dimensjoner. New Zealand	68
Figur 6.1	Inntektsfordelingen over tid i Norge målt ved Gini-koeffisienten	72
Figur 6.2	Forskjell i egenvurdert svært god eller god helse mellom ulike utdanningsgrupper. Lav utdanning er markert med blå, middels med oransje og høyere utdanning med gul farge. Land i Europa 2016. Prosent. .	76
Figur 6.3	Alternativt oppsett for velferdsbarometer	84

Tabellregister

Tabell 5.1	Oppsett for vurdering av sosiale indikatorer, tilpasset fra OECD Economic Surveys: New Zealand 2019	65
Tabell 5.2	Forskjellige typer ulikhet i Norge sammenliknet med OECD-gjennomsnittet .	69
Tabell 6.1	Klassifisering av sosiale indikatorer, med opplysninger om både nivå og trender	78
Tabell 6.2	Andel personer i husholdninger med årlig lavinntekt ¹ i ulike grupper. 1996, 2006, 2014, og antallet personer i slike husholdninger 2014. Prosent og antall	80
Tabell 6.3	Eksempel på oppsett av velferdsbarometer, for økonomidimensjonen. Hele befolkningen. Rødt er negativ utvikling, grønn er positiv, blå er uendret. Prosent og prosentpoeng.....	82
Tabell 6.4	Eksempel på velferdsbarometer på gruppenivå. Den økonomiske dimensjonen blant enslige forsørgere. Rødt er negativ utvikling, grønn er positiv, blå er uendret. Prosent og prosentpoeng	85

© **Statistisk sentralbyrå, 2019**

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen
skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

ISBN 978-82-587-1004-9 (trykt)

ISBN 978-82-587-1005-6 (elektronisk)

ISSN 0806-2056